

Vana käsikiri

„Noh, see oli tegelikult väga lihtne,” lausus poiss halvasti varjatud uhkusega hääles, lüües hooletult kõrvale põrandal vedelevad lauajupid ja heites pilgu selja taga seisvale tüdrukule.

„Siin on maja plaanid. Tasub vaid kelder üles joonistada, kui esimesest pilgust on selge, et midagi on viltu – ühel pool on kütteruum ja puukuur, teisel pool garaaž. Vahel pole midagi, samas kui kogu hoone konstruktsiooni loogika viitab sellele, et võiks olla. Ja siis see sein kahe toa vahel – seinumööda ümberringi mõõtes tuleb selle paksuseks oma kuuskümmend senti. Milleks? Hakkasin uurima ja leidsingi. Tule.”

Ta astus läbi lahtilõhutud sein ja asus kitsukesest kõrgete astmetega trepist alla laskuma. Ta oli umbes kahekümnene, vibaliku keha ja tulipunaste püstihooldvate juustega. Ta oli pikk, päevitunud ja kuidagi tundus, et tüdrukute leidmisega tal küll raskusi tekkima ei peaks. Halvastiäetud habe, lõhkised teksad ja hädasti pesemist vajav särk märkisid aega tema elus, mil ema hool enam igapäevaellu ei ulatu – eriti suvel – ja ükski teine naisekäsi ei ole veel ta elu juhtimist oma hool alla võtnud.

Tüdruk tema taga oli noist korrigeerimistvajavatest detailidest ülimalt teadlik, kuid paistis, et vähemalt antud juhtumi puhul läheb ta lihtsama vastupanu teed ja andestab, seda enam, et probleem ei paistnud talle isiklikult eriti korda minevat. Mis temasse endasse puutub, siis tolle enne üle öla heidetud pilgu ajal oli poisile millegipärast meenunud, kuidas üks üsna õelalt meelestatud suguõde oli tüdrukut eelmisel päeval iseloomustanud: „Hele tuust üleval ja kaks väga kitsast riideriba; ah jaa – nende keskel üks peenike ork, ta ise...”

„Kuidas ta ise sinna alla sai?” Tüdruk uuris kitsast treppi. „Kas lõhkus ka iga kord sein ära?”

„Ei.” Poiss mühatas. „Teises toas on seinakapp, mis kuidagipidi lahti käib...” Ta parandas ennast kohe: „Käis. Kas mehhanism on ise rikki läinud või keerasin mina midagi proovides perse, igatahes ma ei saa seda õiget ust lahti.” Ta kadus allapoole pimedusse, sammud vaikusid ja sekund hiljem süttis seal elektrivalgus. „Tule nüüd, Ingrid!” Tüdruk kõhkles veel hetke ja järgnes siis kaaslasele sinna kitsasse prakku.

Maja keskpaiga alla peidetud keldriosa oli suurema elutoa mõõtu. Viimistlemata betoonseintel olid näha laudraketiste jäljed ja üle seinte ning lae kulgevad vanadusest pragunenud kattega elektrikaablid jätsid väga ohtliku mulje. Üldse nägi kogu ruum välja kui pisut vaene ja kodukootud Hullu Teadlase Labor mõnest 50-ndate filmist, ja peamiselt viis taoliste assotsiatsioonideni keset ruumi laiutav riistapuu, mida oleks vast kõige kohasem kirjeldada kui eriti suure võimsusega elektritooli ja aianurka rajatud kuivkäimla kunstilist ühendust.

„Misasi see on?” küsis tüdruk.

„Ma ei tea.” Poiss ohkas. „Tähendab, ma arvan, et tean, aga sa peaksid mind hulluks, kui ma selle välja ütlen.”

„Ajamasin?” küsis tüdruk.

Poiss heitis talle terava pilgu ja sattus pisut segadusse imekergest muigest, mis virvendas tolle kena näolapi pealtnäha mõttelageda ilme taga.

„Ei, nii julge ma oma oletustes ei ole. Ma ei tea. Vaata, niipalju ma elektrist ikkagi jagan, et taibata, et see riistapuu on täiesti absurdne. See ei saa mitte midagi teha.” Ta mõõtis risuhunnikulaadset ehitist lõuga sügades ja pisut solvunud ning resigneerunud ilme järgi otsustades mitte esimest korda. „Ma arvan, et see juhtmepeundar on paremal juhul mingi stabilisaator... või majakas. Et reaalne töö toimub kusagil mujal, see siin on vaid umbes nagu detektorvastuvõtja raadiosaatjaga võrreldes. Aga

kus see saatja on? Mida see saadab?” Ta astus seadme juurde ja keeras kahte hooba. Ruumi täitis elektriseadmete tasane õrin ja mitmel pool konstruktsioonides süttisid tuhmid lambid. „Vaata seda skaalat siin.” Poiss koputas nimetissõrmega ühe ürgaegse väljanägemisega voltmeetri esiklaasile. „Praegu on see siin esimeses veerandis. Olen seda jälginud, see kõigub tasapisi. Näed, siia on joonistatud kollane ja punane jutt. Mida need tähendavad? Kord muide tõusis osuti üle kollase joone ja mul oli tunne, nagu hakkaks siin kõik liikuma. Ma ei julgenud seadet välja lülitada ja sigapõnev oli ka. Ent nii veerand tunni pärast laskus see alla tagasi ja kõik muutus tavaliseks.”

„Ja kas me istume ja ootame siin?”

„See mu mõte oli.”

„Karl, sul on äärmiselt veider ettekujutus tütarlastele meeldivate elamuste pakkumisest.” Tüdruku toon oli meelega ülepakutud, justkui jäljendaks ta mõnd opereti aadlidaami.

Poiss mühatas ja astus hädapäraselt tolmust puhtaks pühitud laua juurde, kus lebasid mõned kiirkõitjad ning piknikukorv. „Tead, sulle ma julgen seda rääkida – paistsid nagu keskmisest rohkemate ajurakkudega. Igapähele ma ei julge. Kõige targem oleks oletada, et onu läks hulluks... aga see tundub nii ebahuvitav, kui sa minust õigesti aru saad.” Ta võttis korvist purgiõlle, avas selle, pakkus tüdrukule ja kui too peale sekundilist kõhklust purgi vastu võttis, tegi endale teise lahti.

„Kaua sa kavatsed oodata?”

Poiss kehtas õlgu. „Olen siin mõnel päeval valvanud, kui muud paremat teha polnud. Kuni viitsime. Igavuse peletamiseks aga on mul sulle lugemist.” Ta osutas lauale. „Sa oled ju ladina keelt õppinud?”

„Natuke,” noogutas tüdruk. „Mitte et ma sellest midagi aru saaksin.”

Poiss keerutas õllepurki käes ja andis tüdrukule märku enda kõrvale laua taha istuda.

„Ega ma ei ole sulle vist sedagi rääkinud, kuidas ma selle maja üldse sain?” alustas ta kõhklemissi.

„Mu vanaonu nimi on Viktor Štern. Ütleb see sulle midagi? Noh, ta on... oli üsna tuntud ja tunnustatud ajaloolane. Mäletad, ta portree on üleval, ma näitasin sulle?”

„See kurva pilgu ja natuke katkutud olemisega vanamees?”

„Nojah, kuigi ta oli sel pildil nii 50-ne ringis. Ta oleks praegu 66, aga ta läks kaheksa aastat tagasi kaduma. Keegi ei tea, mis temaga juhtus. Eestist lahkus ta Iisraeli suunas, sinna aga kunagi ei jõudnud... vähemalt ametlikult mitte. Ema, vana tõprakott, rääkis alles kevadel, et alates mu kahekümnendast sünnipäevast on maja minu – vanaonu seadis asjad nii. Ema on seda vist üürinud mingitele veidratele tegelastele ja... See pole oluline. Igatahes sättis Viktor asjad nii, et maja on minu ja ükski sugulane siia küüsi taha ei saa, ema kaasa arvatud.

Vanaonu soov olevat olnud, et mina ta järelejäänud tööd korrastan ja välja annan. Müstika – mida sellist nägi ta varateismelises poisis? Aga teised sugulased on alati vist veel vähem lootust andnud; sellest harust olen üldse ainus selle generatsiooni laps. Ent igat kuradipidi on see kummaline. Ja kui ma hakkasin ta nende neetud paberitega tutvuma... See on pikk lugu.” Ta vangutas pead, ise pisut süüdlaslikult tüdruku poole vaadates. „Ma mõtlesin, et räägin sulle ühe hooga, muidu hakkab ise ka kahtlema. Ma ei tea, mis asi see õieti on, mille ma leidsin – on see mõtteeksperiment, müstifikatsioon või läks ta vanaduses segaseks. Igatahes siin on ta arvutifailide väljatrükk – ja kujutad ette, osa ta arhiivist on 8-tollistel ketastel! Sa pole selliseid võib-olla näinudki... Ja siis see vana käsikiri. Ma tegelikult tahaksin, et sa võrdled väljatrükki – see on väidetavalt tõlge – originaaliga. Et kas see on autentne.”

Ingrid sirutas käe ja tõstis laualt paki vanadusest koltunud, hallitanud ja niiskusest lapilisi käsikirjalehti. Tal oli neid ettevaatlikult lehitsedes nii kummaline ilme, et Karl teda jälgides lausa kõrvu lehvitas, sõandamata siiski midagi küsida. Lõpuks lasi tüdruk käsikirja lauale tagasi, muigas

kuidagi sissepoole ja libistas käed üle näo. Ta heitis kiire pilgu teda pärani silmi jõllitava Karli poole, võttis siis kiirkõitja korralikult A4-le lastud väljatrukiga ja süvenes lugemisse, aeg-ajalt õlut rüü Bates.

— Viktor, Pärnu 1988

Minu ees laual lebab vana koltunud käsikiri. Leidsin selle veidratel asjaoludel ja esimest korda lugedes naersin ning püüdsin ära arvata, kellel küll mu tuttavatest võiks olla piisavalt keeleoskust ja fantaasiat sellise müstifikatsiooni kokkukirjutamiseks? Ma unustasin käsikirja pikkadeks aastateks, ent siis, minu teadmiste ja kogemuste kasvades ajaloost ja maailmast üldisemalt, hakkasin aduma mingit süsteemi, millesse too kirjutis mahtus, hakkasin leidma teisigi kummalisi kirjutisi ja üldse igasuguseid nii vaimseid kui materiaalseid tõendeid mingisuguse teise reaalsuse läbiimbumisest meie maailma. Need tõendid on väga kaudsed ja ajalugu ei ole täppisteadus, nii et ma ei saa süüdistada oma ametikaaslast, et nad on sedalaadi materjale lihtsalt ignoreerinud. Käsikirja uuesti üle lugedes ma enam ei naernud. Vastupidi, mul hakkas hirm. Korraga mõistsin, et tekst on autentne ja kirjutaja ise ei mõistnud murosagi sellest, mida mina kirjapandust välja lugesin. Ning kindlasti ei teadnud kirjutaja, et teda kasutati ära, et ta käsikiri mõjub omalaadse võtmena.

Ma olen vahepeal vanaks ja väga targaks saanud. Targemaks, kui mulle võib-olla meeldiks, sest tänu teadmistele olen nüüd paratamatult kaasosaline sündmustes, millesse ma ei oleks tahtnud sekkuda, kuna ma suudan neid mõjutada ja endale soovitavas suunas muuta samapalju, kui kobras maastikuarhitektide tööd – lüües õigel ajal mõnele maamõõtjale hambad säärede. Ainult et ma olen see õnnetu kobras, kes *teab*, et kogu tema maailm on mänguasi mõistmatute jõudude käes.

Miks ma olen siin seda kõike kirja panemas? Seda enam, et ma olen peaaegu kindel, et sellegagi on arvestatud? Üks põhjustest on elementaarne – ma olen teinud väga suure töö ja ma ei taha, et see kaduma läheb, seda enam, et ühel päeval peab keegi mu tööd jätkama. Tõsi on ka see, et ma üritan kõike üle mõeldes mõtetes ja ideedes mingit korda luua ning ehk leida mõne niidiotsa, mis seni kahe silma vahele on jäänud. Muid põhjusi, alates või igdrasili juurikatesse puutuvast, on pikalt konteksti seletamata raske sõnastada.

Aitab sissejuhatusel, tuleb kusagilt peale hakata. Just kusagilt, sest kui ma tahaksin alustada algusest... (ma tegelikult kirjutasin nii, siis naersin pisarateni ja tõmbasin maha). Alustagem algusest minu jaoks.

**

Oli õõ ja aasta oli 1963. Me istusime väljakaevamistel lossivaremetes ja meie üle kummus augustiõõ selge taevas oma heledate tähtedega. Oli tavatult soe, me vedelesime kergetes riietes lõkke ümber, hävitasime suuremates kogustes koduveini ja rikkusime vaikust kitarril saatel üüratud laulujoruga. Ma mäletan selgelt iga detaili sellest õõst, aga mitte see pole tähtis. Keskööl algasid virmalised. Sellel aastaajal haruldastena katsid nad põhjataeva siravate violetsete kardinatega. Lamasime seal, mõni komps või pakk pea all, ja imetlesime looduse vaatamängu. Meil oli hea, meil oli tunne, et me oleme looduse ja maailmaga üks, tundsim, et kohe võime me end lahti rebida ja kõiksusesse ära lennata. Kui te olete tundnud sellist eufooriat, mis vaatamata kõigile eksistentsi hädadele loob korra täiuslikkusetunde, siis te teate, millest ma räägin.

Siis sähvatas põhjataevas hele valgus. Sinakaspunastesse kardinateesse lõikus terav väavli põlemist meenutav kollakas loit, mis pani virmalised mitu korda heledamalt põlema, kuid kuidagi haiglase ebaloomuliku tooniga. See kestis minutit viis, kusjuures me ärkasime oma unelustest, tundes vist vaistlikult, et midagi on viltu. Mingit saladust toiminus muidugi ei ole, kuigi tõe saime me teada palju hiljem – selsamal aastal keelustati tuumakatsetused atmosfääris ja see, mida me nägime, oli üks viimaseid plahvatusi Novaja Zemljal.

Siis vappus maa. See oli tegelikult ülinõrk võpatus ja kui me oleksime seisnud, poleks me midagi tundnud, aga me lamasime maas ja olime kuidagi ergastatud seisus. Meie telgid olid otse keset varemeid, nii et kuulsime selgelt, kuidas eemalt müürilt kukkusid mõned kivid. Minul oli taskulamp. Kirusin tühjenevat patareid, tagusin lampi, et viletsat plekist karpi kuidagi elustada, ja läksin vaatama; keegi minuga ühineda ei soovinud. Raputus (ja palju hiljem tuln selle peale, et ka jõud, mille olemust ma ei ole suuteline mõistma) oli avanud väikese peidiku müüris. Kiikasin sinna sisse, leidsin hunniku hallitanud dokumente ja mõned esemed. Pealmine oli nahka köidetud käsikiri (jah, seesama) mis tundus olevat küllaltki hästi säilinud. Muigasin, keerasin selle oma dressipluusi, läksin lõkke juurde tagasi, asetasin kompsu loomuliku liigutusega maha, nii et keegi midagi ei märganud (ja tegelikult olime seda veini ka üsna palju joonud) ning teatasin ülejäänud leiust.

Peitsin käsikirja oma seljakotti ja kahe nädala pärast algas kool, meie viimane kursus. Oli kulunud kuu, enne kui mul oli aega tollega tõsisemalt tegeleda. Avastasin sadakond lehte võrdlemisi head pärgamenti, mis olid täidetud osaliselt germaani keelkonna, osaliselt mingist tundmatust keelest laenudega läbipikitud, aga muidu võrdlemisi korraliku ladina keelega. Mühatasin ja asusin lugema. Olen korduvalt kahetsenud, et seda tegin.

„Nii et ta leidis selle ligi viiskümmend aastat tagasi?” Tüdruk sirutas end kassilikult nõtke liigutusega ja ta suunurk tuksatas, kui ta tabas, kuidas poiss teda ahne pilguga jõllitama jäi. Ta võttis uuesti laualt tolle nii kurjakuulutavalt tutvustatud kõite, uuris seda põhjalikumalt ja luges siis kulme kibrutades esimesi lehti, heites aeg-ajalt pilke arvutiväljatrukile.

„See on tõesti väheke nihkes ladina keel. Minu arust üsna konarlik, köögiladina... või tõesti nagu segu mingi teise keelega. Osa on jah saksa-rootsi tüved. Ega ma selle tõlkimisega hakkama ei saaks. Vähemalt esimesed laused tunduvad küll olevat üksühele.”

Karl uuris teda, kuid Ingridi käitumises ei olnud enam jälgegi millestki väheke õõvastavast, mis oli õhus hõljunud, kui tüdruk käsikirja esimest korda uuris. „Aga sa loe, see on huvitav.”

Tüdruk heitis talle mõtliku kõõrdpilgu, vist korraks kaaludes, kas tal muud paremat teha pole, kui selgel suveõhtul keldris mingit suvalist tobedust lugeda, kuid siis – võib-olla vaid sellepärast, et šansid kiiresti mõistlikumat kaaslast leida ei tundunud just roosilised – ohkas ja asus lugema.

— *Teeleminek*

Mu nimi on Andrizzi Metenge. Ma kirjutatan seda Püha Agustanose kloostri, kuhu püha isa Burtholichelli on mulle varjupaika andnud, et ma oma segipaisatud mõistust jälle korrastada saaksin. Kuigi see kõlab ketserlikult ja kindlasti ei tule taoline tunnistus mu olukorrale kasuks, on mu mõistus tegelikult täiesti korras. Jah, segi on see kindlasti, kuid ma ei ole kaotanud hea ja kurja, õige ja vale äratundmise võimet. Tõsi on ka see, et elasin läbi seiklusi, mis ilmvoimatud tunduvad ja millest jutustamise järel on kuulajatel alati lihtne olnud mind meeltesegaduses süüdistada. Ma ei korda enam seda viga, et üritan kellelegi toiminust jutustada. Kuid siin jõudeaega veetes, vaevalt 25 aastasena, ei tundu mulle õiglasena kõike vaid enda teada hoida, sestap panen läbielatu ilusti kirja. On ju kloostri raamatukogus tallel ütlemata kummalisi lugusid ning ehk sobib minugi oma nende hulka. Ma saan selle rahulikult ja tähelepanu äratamata kirja panna muu töö kõrvalt. Minu töö siin ongi ju kirjutamine ja lisaks kloostri poolt antule on juttu olnud, et ma panen professor Cindela tarbeks kirja meie mereretke, millel on kindlasti suur teaduslik väärtus.

Oo Ital, mu kauge kodumaa! Kui ma katsun kusagilt alustada sellega, mis oluline, pean kõigepealt lühidalt peatuma oma kodul, mis tundub nii lõpmata ilus ja soe, eriti siit kaugelt põhjast, Raini jõe lumiseilt kallastelt. Oo iidne Romek, linnade isa! Iidsed templid su seitsmel künkal ja puunikerdustega sada tuhat maja oliivisalude varjus. Ka talvel, kui tulid vihmad ja tuuled, oli seal

ikkagi soe, soojem veel, kui sügiseste ilmadega siin Germinuses, kui saabusin oma praegusesse elupaika; ja lund ei olnud meil kunagi mujal, kui mägede kõrgeil nõlvadel. Kahekümne kahe aastasena olin selliseisuses lugupeetud professori Rdeonal Cindela juures ja kuna mu õpingud Kapitoolumi Akadeemias hakkasid samuti edukalt lõppema, oli mul valida kas riigiametniku paljutöötava karjääri või õpetaja jälgedes akadeemilise elukäigu vahel. Ei tõmmanud mind eriti ametnikuks saamine, kuigi see õppejõuametist palju paremat sissetulekut töötas, niisama aga tundus mulle kuiv ja seiklustevaene vaid ülikoolis teadust teha. Sestap olin rõõmuga nõus, kui mu mentor mind ühel õhtul enda juurde kutsus ja tutvustas mehele, kes oli äsja sadamasse tulnud laevalt teda külastama tulnud, kes teadusringkondades hästituntud filosoofiks professor Changiks osutus ning teatas, et ta vana sõber otsivat endale reisikaaslast ja soovitas meil omavahel edasi rääkida. Ma olen end alati väga õnnelikuks pidanud, et mul on olnud võimalus oma mentoriks lugeda professor Cindelat, ning ei ole kindlasti tema süü, et seiklus, millesse ta mu tõukas, hoopis ootamatu tagajärje andis. Mäletan, kuidas ta oma harjumuspärasel viisil pea viltu mind mõõtis, suunurgas kurrud ja tarkades tumedates silmades naer.

„Andrizzi, ma tean, et sa püsid siin paigal nagu rott rästikuid täis korvis – otsid ainult väljapääsu. Chang tahab purjetada ümber Aafrika ja kuna tal on võimalik kaasa võtta keegi, kes tema eest musta töö ära teeks, tulid mulle kohe meelde sina.” Ta vaatas oma kaaslast poole, kes suure heatahtliku merilõvina teispool lauda patjadel lösutas, ning nad vahetasid vandeseltslasliku naeratuse. „Garanteerida saan ma sulle vaid seda, et reis tuleb raske ja ebameeldiv. Kuid just seda tundud sa lähimatel aastatel vajavat, et paremini hinnata seda unist heaolu, milles kogu su jätkuv elu toimuma saab. Ja kui sulle mingil põhjusel taoline elu veel meeldima hakkab – hoidku jumal selle eest! – on sulle samuti kasulik alustada sellel alal väga põhjalikult kogunud mehe juhtimise all.” Ta irvitas nagu saatan.

Olin ootamatust ettepanekust hämmelduses ning tänulik. „Mida ma tegema ja oskama pean?” taipasin vaid küsida. „Minu bioloogiaalane haridus ei ole kindlasti mitte nii põhjalik kui matemaatika- ja füüsika-alane?”

„Siis tunned sa numbreid. Kirjutada oskad sa ka. Lisaks tuleb laborivarustust tassida ja ruume koristada – nii et sa peaksid toime tulema. Ma usaldan selles osas Rdeonali arvamust. Kui ta ütleb, et sa sobid, siis sa sobid.”

Ma polnud mitte kedagi kuulnud mu õpetaja poole pöördumas ilma igasuguste tiitliteta ja kuidagi veenis just see mind, et toda kuulsat teadlast, keda vaid ta tööde põhjal tundsin, tuleb tõsiselt võtta. Ma olin pikemata nõus. Edasi sain teada, et ekspeditsiooni koosseisu pidi algselt kuuluma üks tema enda õpilastest, kuid teel Venuzist siia oli ta ühe tormi ajal laevatrepil jala murdnud ja pidi nüüd Romekisse maha jääma. Ekspeditsiooni korraldas lugupeetud krahv Iljechu da Granit ja laeval viibisid peale meeskonna ja professor Changi veel krahvi naine ja tütar, krahvi vana sõber ja sõjamehe ning kütina tuntud vabahärra Lev Ruxus, astronoom magister Garbadi Manure ja paar selli Venuzi Vürstlikust Akadeemiast. Mitmesugustel põhjustel, mida ma ei hakka siinkohal pikalt seletama – seda enam, et mõned neist tulevad jutuks edaspidi – oli meeskonna teadusliikmeid valitud väga hoolega ja Chang oli kaasa võtnud pigem vähem kui rohkem inimesi ning niikuinii kaalunud kellegi sobiva juurdetoomist, kui vaid selline talle ette satuks neis sadamates, mida oli kavas külastada enne Herakleioni sammaste vahelt läbipurjetamist.

**

Me heiskasime purjed ühel soojal aprilliõhtul ja triivisime mõõnavoolust appi võttes eemale Tiberi suudme kaldamuulidest. Kogu mu sünnilinn laotus mu silme all ja olin imestanud, kui tundsin südames torget. Nii ilus oli see oma varjuliste alleede, küngastel valgete sammastega uhkeldavate patriitsimajade ja all-linna maalilise segadusega. Oh, muidugi olin sealt ennegi eemale saanud, kasvõi õppekäikudel Endulcesse, suvistel matkadel Aglia mägedesse, rääkimata nendest kuudest,

mil saatsin lugupeetud professorit tema matkal Capriosse. Kuid see oli esimene kord, mil lahkusin oma sünnilinnast pikemaks ajaks. Oleks ma siis teadnud, mis mind ees ootab!

Või kas oleks sellest kasu olnud? Oleksin ma siis tõesti loobunud? Mõttetud küsimused, seda enam, et nüüd ma tean määratult rohkem aja koest, tean, et nendes otsustes oli palju rohkem ettemääratust ja saatust, kui ma hinges aimata oleksin osanud. Igatahes laotus mu ees kogu linna panoraam, kui seisin ahtritekil ja vaatasin, kuidas roheline pikitud värvikirevate seinte ja katuste mass sulas õhtupäikeses lillakalt küütlevasse, pea õhuliselt läbipaistvasse merre.

„Kui kõrvale jätta, et sa vaatad põhimõtteliselt vales suunas, peab ütlema, et ilus on see linn tõepoolest. Aga võib-olla vaid sellepärast, et ilm on ilus ja meile ei saja mingit jumalate kust kaela.”

Pöördusin. Teadsin juba esimestest sõnadest, et see on Teriek, minust natuke vanem, laiaõlgne, laia tedretähnilise näo ja tumedate silmadega esmapilgul lihtsameelne professor Changi sell, kellega ma pidin kogu reisi kajutit jagama. Avastasin aga, et koos temaga seisab mu selja taga ka teine sell Maguns, kes tolles meile antud neljases kajutis kolmandaks oli. Neljanda pidime saama Valenist, Espani linnast, kust samuti pidime läbi käima, seni aga täitis vaba koid igasugune sorteerimata teaduslik pahn, mida meie õpetatud juht ei riskinud alla trümmi muule kolale seltsiks jätta. Imestasin küll, et kuhu see pannakse, kui uus kaaslane pardale asub, ja mõistatasin, kas meie esimeseks tööks saab materjalide sorteerimine – ehkki imestamist väär, miks sellega juba alustatud ei olnud.

Maguns aga oli umbes minuvanune või aasta noorem tume ja vibalik vähese jutuga sell, kellel paistis olevat tõsine huvi igasuguste mereelukate püüdmise, määramise ja prepareerimise vastu. Nüüd silmitsesid nad mu selja taga seistes tüünesse hämusse sulavat Romekit ja tundusid eluga ülimalt rahul olevat. Nende õnnistatud meeleolu põhjus selgus hetk hiljem, kui Teriek mulle silma pilgutaski ja jakihõlma all peidus olnud veinipudeli mulle pihku libistas. Kõige esimene asi, millest esimene tüürimees Velho Eirio oli alustanud mulle laeva kodukorra selgitamist, oli selge keeld tarbida mistahes alkohoolseid jooke või muid joovastavaid aineid, mida ta pole isiklikult välja jaganud. Meeskonnalt ei nõutud sellel laeval täielikku karskust, iga söögikorra juurde võis käia vein või rumm, kui seda sooviti, kuid selle jagas kokk tüürimehe volitusel. Meil, reisijatel, oli kord veel vabam, kuid samuti kehtis nõue, et kogu kangem kraam on tema käes hoiul. Ühelt poolt polnud kellegi asi, mida sisaldas igapäevase eraldatud mõtteline trümmiosa – niikaua muidugi, kui see ei haisenud või teistele ohtlikuks ei muutunud –, kuid rangelt oli keelatud hoida rõõmujoogi pudeleid mujal laevas ja igasuguseid vaimu ergutavaid substantse eraviisiliselt tarbida. Kehtis see ka tubaka, tolle Uuest Maailmast leitud mõnusa tossu kohta, millele veel omakorda lisandus karm keeld laeval loata tuld kasutada.

Kõhklesin siiski vaid hetke. Oli esimene õhtu, ma ei saanud oma tulevastele kaaslastele tossikese muljet jätta ja lõpuks olin hommikust peale kõigiga hüvasti jättes seda märjusest niikuinii parasjagu pruukinud. Säätisin end masti varju ja kummutasin suurema punnsuutäie. Sellid irvitasid heatahtlikult.

„Kuhu me sinu arust läheme?” irvitas Teriek, pöördudes reelingule toetuma ja viibates laias kaares loojuvasse päikesesse, mis talle nüüd näkku paistis.

„Kas see ei ole selge?” mühatas Maguns ja jäi justkui äraootavalt mulle otsa vaatama.

„Ma tean vaid niipalju, kui Chang mu mentorile rääkis,” olin sunnitud tunnistama. „Et püüame ümber Aafrika lõunatipu jõuda. Kui see on vale vastus, siis pean tunnistama oma teadmatust.”

„Noh, me oleme kaldast juba nii kaugel, et tagasi sa ujuda ei saa,” noogutas Teriek ja ta kuratlik naeratus venis laiemaks. „Me läheme otsima Saladuslikku Saart.”

Suutsin hoiduda võpatamast, kuigi tuhat mõtet mul hetkega läbi pea jooksid, nende hulgas mitte viimane tõepoolest merre hüpata ja vaid paari miili kaugusel rohetavale kaldale ujuda. Selle asemel

otsustasin rumalukest mängida... mille kohta kinnitatakse, et see mul kahtlaselt hästi välja tuleb.

„Saladuslikku Saart? Mingit muinasjuttu siis? Ei usu. Mõttetu.”

„Ei ole nii väga mõttetu.” Seda lausus Maguns oma rahulikul toonil, millele vein eriliselt unise kõla andis. Tal oli veider aktsent, kuid ma ei osanud mõelda kaugemale, kui mõistatada, kust see olla võiks. „See ei ole tegelikult saar. See ei ole ka elusolend. Ma jagan meie professori arvamust, et tegemist on laevaga. Kaua aega arvati, et tegu on kusagilt lahtimurdunud tufikamakaga. See peab ju veest kergem olema, et ujuda, samas on suurem osa sellest vee all. See on küll mererohtu ja molluskeid täis, kuid selle kuju on liiga korrapärane – tegu on tohutu, mõlemast otsast tõmbi silindriga. Ent miks see kusagil kaldale pole uhutud? Noh, mõnes kohas ju käivad hoovused ringiratast ja sel tuuletakistus on väike, kuna enamik on vee all... Ei, seda on nähtud ka seal, kus hoovusi ei ole. See peab olema laev.”

Tema monoloog andis mulle aega mõelda ja mälust kokku kraapida kõik selle, mida ise tolle veidra nähtuse kohta teadsin. Kui ta seda niimoodi rahulikul toonil, analüüsides esitas, oli mul häbi oma tondilugudest ja legendidest sündinud hirmude pärast. „Nii et siis on olemas kapten Nemo?”

„Nemo? 'Ei keegi'...” Teriek vangutas pead ja kuigi ta ikka veel irvitas, oli see sõbralik. „Ei ole kuulnud. Kust sa seda tead?”

„Meil kloostri oli üks vana käsikiri, kus kirjeldati maailma, sellist veidrat tulevikumaailma, kus Ameerika on asustatud meie inimestega ja üks englemannide peale väga kuri indu seal omale imelaeva kokku lasi panna.”

„Tahaksin seda lugeda!” Noormees vangutas pead. „Maailm on ikka imeline! Aga ei, meil on mõned teated... kuuldused pigem, et see seltskond – noh, vähemalt mõned neist – nimetavad end Kreeka jumalate järgi.”

Ingrid vaatas üles ja lonksas õlut.

„Kas siin ongi selline auk sees?” Ta lehitses käsikirja ja ajas näpuga ridumööda järge.

„Kas sa mõtled seda, et kirjeldust, kuidas nad sinna nõndanimetatud saarele lõpuks sattusid, ei olegi?” küsis Karl, vaadates üles teiste paberite pealt, mida ta ise vahepeal uuris.

„Nojah. Ühel lehel nad sõidavad merele, järgmisel on juba kohal.”

„Viktoril on siin vastavustabel. Ta teistes paberites on mitmes kohas kurdetud, et käsikiri ongi segane ja ilmselt on üsna palju lehti puudu. Kusjuures mina saan sellest tabelist nii aru, et Viktor on seda lugu rohkem korrastanud, kui see algselt oli. Ma andsin sulle praegu meelega just käsikirja puudutava osa, jättes kõrvale tema enda kirjutised. Neis näiteks viitab ta ühele lõigule siin käsikirjas tagapool, kus autor, see Andrizzi ütleb, et ta jätab maha mustandi...”

„Ja sina annad seda mulle selles 'soovitatavas lugemisjärjekorras', mis siin kirjas?” küsis Ingrid tabelit uurides.

„Nojah. Kogu seda kapsast lugedes jääb ainult nõustuda Viktori arvamusega, et see on tõepoolest must käsikiri, mida ei ole kunagi tehtud valmis tasemeni, mida me tavaliselt kirjanduselt ootame. Viktor viitab lausele üsna alguses, kus Andrizzi mainib teaduslikku väärtust omavate materjalide saatmist oma õpetajale. Jääb ainult nõustuda tema oletusega, et sinna kadusidki retke puudutavad päevikuosad.”

„On see edasi sama... jabur?”

„Hee. Aga sa ei ole veel midagi näinud. Järgmine osa on juba väga kreisi.” Ta koputas sõrmedega avatud leheküljele.

Ingrid vaatas teda hetke mõtlikult, neelas küsimused alla, ohkas ja asus lugema.

— *Saladuslik Saar*

Ja nii juhtuski, et me ei jõudnud otsitud Saladuslikule Saarele mitte kui teaduslik ekspeditsioon, vaid kui tavalised merehädalised. Siia maale kummitavad mind mu unedes selle tohutu elamise õõvastavad koridorid, määratu labürint terasest koopaid, milles elas too kummaline seltskond, kelle juurde meid saatus oli paisanud. Kas aimasid krahv või Ruxus või Chang midagi sellist? Vaevalt. Jah, nad ootasid ootamatut, kuid mitte sellisel määral. Jah, nad olid valmis raskusteks ja hävinguks ja kuigi mu mõte tõrgub seda omaks võtmast, võis krahv ka tütre kaasavõtmisel arvestada millegi sellisega, mis lõpuks juhtuski. Ta on piisavalt vana, tark ja kogenud. Ja piisavalt eesmärgikindel ning küüniline. Vanade aadlisuguvõsade häving ja allakäik on ju teada asjad, aktsepteeritud meie ajal kui teaduslikud tõed. Ehk tahtis ta tuua midagi uut juba oma aja ära elanud verre? Ehk tahtis ta lihtsalt lõppu, olgu see siis milline tahes? Ma ei tea, aga vaevalt ma selliseid mõtteid heietades ta vastu väga ülekohtune olen.

Et mul liiga valus ei oleks, alustan kohe päevast, mil ma kaotasin Cherili, ja see oli viies või kuues meie Saarele sattumisest lugedes. Olen endalt korduvalt küsinud, kas ma ikka armastasin teda tõsiselt? Ta oli aadlik, külm ja kauge. Ta oli hoopis teistsugune, kui Romeki lõbusad, päevitunud ja natuke räpased vormikad tüdrukud. Ta ei olnud naisterahvaste keskmisest kasvust üldse palju pikem, kuid näis sellisena, sest kuigi ta polnud haiglane, oli ta kohutavalt kleenuke ja habras; oma osa andis kindlasti ka minu jaoks seninägematult heledate, kuldset viljapõldu meenutavate juuste kosk, mis võõni ulatus, kui need tal lahtiselt seljal olid. Kas pean üldse ütleva, et minu jaoks meenutas ta rohkem haldjat või jumalannat, kui lihast ja verest inimest? Ma ihaldasin teda tõesti kõige esimesest pilgust ja kandsin kogu selle reisi endas kibedat teadmist, et endale ma teda ei saa. Teisalt olen piisavalt tark arutamaks võimalusi, et võib-olla ehk petan end praegu seda endale sisendades, sest ükskõik kui vähe mul oligi lootust, ihkasin ma teda kogu hingejõuga ja lõpuks tõi too kummaline olend väga teistsuguse lahenduse sellesse haledavõitu apoteoosi...

Meri oli tormine ja me liikusime mõõduka kiirusega Saint-Cardicie saare metsaste küngaste juures. Või suur see kiirus õieti oli? Ma ei tea sedagi. Loginööri järgi oli tegemist kihutava tõlla kiirusega. Laev oli aga nii suur, et see näis peaaegu paigalseisuna. Ka orkaan ei olnud suutnud seda arvestatavalt kõikumata panna ning need paarimeetrised lained, mis tol päeval ookeani vahuharjaliseks muutsid, purunesid jõuetult vastu ta mereveeski roostetamatuid külgi, suutmata tolles hiiglasel isegi vaevutabatavaid värinaid tekitada.

Oli kevad, siin-seal kõrgemal mägedes oli veel näha valgeid lumelaike ja pruunikaskollaseid mulluseid rohuvälju, madalam mets aga oli rõõmsalt heleroheline ning karges soolases meretuules aimus tiinet soojust. Ühtegi meeskonnaliiget ei olnud näha, ent luugid olid lahti ja rõõmsalt lainetav meri kutsuv. Olime Cheriliga tulnud tekile ja uurisime eemal kaldal keerlevaid linnuparvi, millest õhk paks oli, ning siis märkasime mingite loomade kolooniat rannal. Meiega liitusid ka Teriek ja Maguns. Ükski meist ei suutnud sellelt distantsilt öelda, mis loomadega on tegu, oletasime vaid, et need võivad olla kas hülged või merilõvid. Maguns pidas neid hüljeste kohta liiga suurteks, sellal kui Cheril väitis, et meist kellegi teadmised ei pruugi siin ookeanil elavate imetajate kohta kuigi täpsed olla. Maguns vaidles sellele nõrduvalt vastu, teatades, et on olnud kaasas ühel püügiretkel Põhjamerele.

„See, et sa oled korra näinud Põhjamerd, ei ütle, et sa tunneksid ära loomad, kes elavad nendel meredel siin,“ kuulutas Cheril talle oma naiseliku vastuvaidlemist mittedalliva tooniga. „Kust tuleb sinu veendumus, et need pole lihtsalt suured hülged? Oskad sa nimetada olulisi erinevusi, eriti selliseid, mida sa selle maa pealt märkad?“

Maguns sattus kimbatusse, ent soovimata lahinguta taanduda, vangutas pead: „Mind viis mu järelduseni nende üldine kehakuju ja liikumisviis, mida ma ei suuda muidugi piisavalt täpselt

kirjeldada. Olen nõus, et nende värv pole oluline tunnus, samuti ei tea ma suurt midagi nende kommetest. Meil on üldse kaks võimalust: esimene on jätta see vaidlus ja piirduda lihtsalt looduse imetlemisega, teine oleks hankida mingi binokkel. Selleks aga peaksime me otsima mõne meeskonnaliikme ja kardetavasti võtab see kõik nii kaua aega, et oleme ka abivahendite abil nägemiseks juba liiga kaugel.”

„Me võiksime temalt paluda,“ osutas Cheril kuhugi vööri suunas. Vaatasin üle öla ja märkasin alles nüüd hallikasse tormikuube mähkunud meest, kes läbi suure binokli kõnealust kaldariba silmitses. Uurisin teda mõned sekundid. Mees oli pikk ja kuigi mantel varjas ta figuuri, tundus ta olevat suur ja raske. Ta toetus reelingule ja seisis kui kuju ning arvatavasti sellepärast polnudki ma teda tekikõrgenduse hallil taustal märganud. Kapuuts varjas ta nägu, selle alt ulatus välja vaid binokkel, mida hoidis samuti hallikas kindas käsi.

„Andri, kas sa ei läheks ja paluks temalt binoklit laenuks? Ta on kindlasti nõus oma vaatlustes pisut vahet pidama.”

Kõhklesin, sest olime laeval vaid esimesi päevi ja ma tundsin end nende keskel kohutavalt ebakindlalt. Kuigi mõned neist olid väga lahked, leidsin ka neid, kes meid vaid väga ebamugavusttekitavate pilkudega saatsid. Ma ei tahtnud praktiliselt järele proovida, kumma liigiga on tegemist, seda enam, et kuidagi tontlik tundus too kogu. Eks see vabandusena kõlab, kuid idee minna sellelt vaikivalt kogult binoklit laenama tundus mulle väga vastumeelne olevat, vaatamata sellele, et see otse Cherililt tuli, ja seepärast laususin: „Ta paistab väga ametis olevat, ei maksa teda ehk segada,“ ning suundusin trepi poole, lootes, et ehk leian alt midagi või kellegi, kes mind aidata saab.

Cheril muidugi taipas, milles asi, ta turtsatas ja vaatas mind arvustavalt, enne kui pilgu vöörale pööras. Hoolimatult julge ja tuulepäine, nagu ta oli, sammus ta tolle vaikiva kuju kõrvale, püüdes küljelt üles vaadates eristada ta kapuutsiga varjatud nägu, ja alustas toonil, millest siiski ei puudunud pisuke kõhkhus:

„Vabandage, *seve*, ma muidugi näen, et te kasutate binoklit ranna uurimiseks, aga meil tekkis kaaslastega vaidlus, mis loomad need rannas on, ning me ei suuda selles kuidagi selgusele jõuda. Kui teil hetk aega üle jääb, ehk laenaksite meile korraks oma binoklit? Me ei oska seda ise kusagilt otsida ning laev kaugeneb kogu aeg. Või ütleksite meile, mis loomad need on?”

Teatud kahjurõõmuga märkasin, nagu öeldud, et ta kõne oli pisut hakitud ja ta ise silmnähtavalt närvis. Nihkusin ka ise lähemale, jäädes neist umbes kolme-nelja sammu kaugusele seisma. Too mees, kes eriti tüdruku hapra kogu kõrval hiiglaslik tundus, oli teda kuulanud, pöörates pilgu allapoole, nägu ikka kapuutsi teravas varjus. Sõna lausumata ulatas ta nüüd tüdrukule binokli. Cheril sobitas seda silmade ette, see tundus olevat raske, mees nihutas end ta selja taha, pööras midagi, toetas aparraati kergelt ja siis sai Cheril vist pildi ette. Ta vaatas mitu pikka minutit rannale. Muutusin juba rahutuks, ent too mees seisis kõigutamatu raidkujuna ta selja taga. Taipasin palju hiljem, mis mind selle juures kõige rohkem häiris – nii, nagu mees teda toetas, oli Cheril tegelikult tema embuses. Tüdruk pidi seda ise suurepäraselt tajuma, ent nagu tal kombeks, nautis ta vist omal viisil olukorda, kus ta sai just nagu lubatu piiril balansseerida, andmata tegelikult põhjust mingile konkreetsele etiketirikkumisele osutamiseks.

„See on imeline,“ sosistas Cheril lõpuks nii vaikselt, et ma seda vaevu kuulsin. „Kes nad õieti on? Mida nad seal teevad? Kas... kas nad elavadki seal nii?”

„Duveraelle nimetas neid *marecocuex*’deks, kohalik nimetus võiks tõlkes olla ’hiidhüljes’, kuigi neil ei ole palju ühist Põhjamere külmade vete hüljestega, pigem, nagu Andrizzi märkis, on nad lähedasemad Antarktika merilõvidele.” Ta hääl oli madal ja sügav, veidra aktsendiga. Ma ei suuda tagantjärele tegelikult ligikaudugi ta kõnet edasi anda, sest aeg-ajalt ta otsis sõnu ja kasutas väga kummalisi väljendeid, ka teiste keelte omi.

„Mida nad teevad? Elavad. Need väiksemad, kirendavate rohelise tormimerekarva laikudega on emased, need kõuepilvehallid on isased, ka lõust on neil raskepärasem, hambad suuremad. Austraalia rannikult pärit hoovus toob koos kevadega kala, nad sukelduvad selle järele lainetesse, ujuvad vee all ja saavad oma uimase saagi ka kätte. Siin kaldal – kõhud täis – nad armastavad, isased võitlevad oma daamide eest, emased teevad oma valiku. Igal kevadel, kui soojad vihmad uhuvad merre talve viimase lume ja saasta, tulevad nad siia, et laulda oma laule kõrgele sinitaevale, pöörata pilk päikesele, aevastada ja nautida uut aastaringi. Siin toovad nad ka sügisepoole ilmale oma pojad, imetavad neid sammaldunud kividel, pea kohal merelindude kisa. Nad lähevad koos esimeste sügistormidega, saatjaks albatrosside hääletud varjud, vihmakardinad ja jahenevad vood, liiguvad kala järel üle sinava avaruse India kuumade randadeni, haid söövad neid, kalurid püüavad neid, paljud hukuvad, ent paljud toob kevad siia tagasi, et taas nagu tuhandete aastate eest ja ka tuhandete aastate pärast kaiguks kallas nende laulust, kui isased mõirates rinnad vastamisi suruvad ja emased seda vurre siludes pealt vaatavad, et lasta siis võitjal endasse kasvama panna uus elu.”

Kummaline oli teda kuulata, ta oli üheaegselt nagu metslane ja nagu poeet. Rääkida hüljeste puhul armastusest... Midagi mõjus ka Cherilile, sest ta oli vait jäänud, üritades ikka veel uurida võõra nägu. See õnnestus tal vist, sest korraga ta võpatas ja surus käe suule.

Ning äkki mõistsin ka mina, et lõpuks seisame me vastamisi kapteniga, kellesse need jumalate nimedega tegelased suhtusid kui jumalasse.

Kronos lükkas kiire liigutusega kapuutsi tagasi. Võib-olla seostas ta Cherili ehmatust vaid oma välimusega ja tahtis päevavalguses näidata, et ta on vaid inimene, mitte tont? Efekt oli vastupidine. Ta oli, nagu öeldud, suurt kasvu ja üsna turske mees. Ent see kõik on kõrvaline, ja kuigi me hiljem saime teada, et tal on demoni jõud, polnud füüsiline üleolek tema puhul vähimalgi määral oluline. Maised kuningad ümbritsevad end tohutu hulga märkidega, et kellelgi poleks kahtlust nende võimuse. Kronos lihtsalt oli. Järele mõeldes polnud temas ühtki detaili, mida saaks nimetada ja öelda, et see oli ebainimlik. Ma ei taha temast rääkides kasutada sõna „jumalik” ja sügavalt vale oleks teda ka juba kord kasutatud sõnaga „deemonlikuks” nimetada. Ma ei tea, millised ürgsed mehhanismid ta meis äratas, kuid nii võib metsloom end inimese ees tunda – jah, mingis olukorras jääb võimalus teda vigastada või isegi tappa, kuid üldiselt ei ole tema üleolekus mingit kahtlust.

Enne uuesti Cherilile otsa vaatamist õnnistas ta meid ühe pilguga. Meie silmad kohtusid vaid hetkeks ja nii vale oleks öelda, et see pilk tungis hingepõhjani. Ei, see pilk jäi sügavalt mõistmatuks, ehkki kõik mu hingekeeled häirekella löid, korraga värisesid mu jalad, ma olin justkui palavikus ja hingeldasin. Korra tekkis mul tahtmine põlvili laskuda ja ta saapad täis ilastada. Julgen seda tunnistada, sest mu sõbrad Maguns ja Teriek tunnistasid hiljem, kui sellest juttu tuli, pisut teises sõnastuses sedasama. Me kõik soovisime kirglikult, et see olend oleks meie vastu lahke, me ei tahaks teda mingil juhul pahandada...

Minu puhul kestis see kõik vaid mõne hetke. Jäi vaid kuidagi hale ja abitu olemine. Sest siis pööras ta pilgu naisele, keda ma armastasin. Ja ma võisin suurepäraselt mõista, mis Cherili hinges toimus, kui ta justkui lummas oma käe Kronose pihku pani ja ebaleva naeratusega ta naeratusele vastas.

„Sul ei ole põhjust mind karta, tüdruk,” lausus Kronos madala häälega.

„See on mulle auks.” Cherili hääl värises. Ma ei tea, mida ta nende sõnadega täpselt mõtles – tagantjärele oli tegu vist kõigest tühja viisakusvormeliga – kuid minu jaoks oli nii ilmselge, et see mees oleks võinud Cherili kohe oma kajutisse viia ja enda omaks teha.

Vaikus venis üle kümne sekundi.

„Me vestleme õhtul,” ütles Kronos lihtsalt, vabastas Cherili käe ja kummardas. Ta pilk libises uuesti kiiresti üle meie teiste ja peatus seekord pikemalt minul. Seekord näis ta tõesti mu hinge lugevat ja tema muigevirve, mida võib-olla vaid mina märkasin, oli lõikavalt irooniline, ehkki mingil mõistetamatu viisil ka kuidagi vabandav.

Ta pöördus ja kadus. Vähemasti minul oli tunne, et oleme viimase minuti hinge kinni hoidnud.

**

Nagu kõigil nendel kordadel, kui Kronos rääkis professor Changiga, oli minu osaks istuda ja mitte millestki aru saada. Tundsin üsna suurt vaimset meeleheidet, sest kuigi mõned vahelelipsanud väited olid ju tegelikult väga lihtsad, kaldus nende vestlus alailma selliste mõistete ja kontseptsioonide rägastikku, mis kaugelt ületasid minu taipamisvõime piire.

Ma peatusin siinkohal, sest kindlasti ei saa te aru, kui teistmoodi maailma me sisenenud olime. Ma ise olen lugenud õige mitmeid paremaid-halvemaid lugusid veidratesse laevadesse või lossidesse igasuguste arusaamatute imede keskele sattumisest. Ma olen lugenud ka lugusid, kus autor kõiki imesid väga arenenud tehnikaga seletada püüab. Selles suhtes olid meie olud seal allveelaevas veel eriti vildakad, sest laeva omanik ja kogu tema kaaskond kinnitasid, et tegu pole maagiaga, samas kui nad kogu aeg tegid asju, mille Jumal peaks olema endale reserveerinud.

Me istusime laeva lae lähedal ja meie ümber väreles ookeani sinakas kuma. Laev hoidis, nagu enamasti, mõnikümme meetrit allapoole merepinda ja kaitseluugid olid lahti. Meist keegi ei julgenud esimestel päevadel viibida selles ruumis, mida nad mingi arusaamatu huumoriga buduaariks kutsuvad, sest veest ei eraldanud meid midagi tajutavat. Buduaar oli ülevalt avatud, välja arvatud üks massiivne tala laes, ja sealt võis pista käe otse möödatormavasse soolasesse vette. Kui see ei olnud nõidus, mis vee eemal hoidis, siis mis see oli? Jutt mingist „väljast”, mingist „ruumi struktuuri kodeeritud barjäärist”, mis lugupeetud professori silmad sädelema pani, oleks võinud minu jaoks ka olemata olla.

„Nad ütlevad, et sa oled põrgust põgenenud demon,” märkis professor ettevaatlikult. „Ronisid sa läbi ilmajuurte põrgust välja?”

„Jah, ma ise rääkisin neile seda,” mühatas Kronos temale omase seletamatu lõbususega, nina veinikarikasse peites. „Et ma olen põrgust *põgenenud* demon. Et ma leppisin inglitega kokku ja võitlen nüüd nendega koos kaose jõudude vastu, tehes seda, mida nad teha ei saa, ja otsides nii lunastust. Aga sinu peas läksid praegu kaks täiesti erinevat lugu segamini – ilmapuu ei puutu siin üldse asjasse, seda ma legendi ei seganud. Sealt tulin ma päriselt.”

„Aga mis sa päriselt oled? Kust sa päriselt oled? Ilmapuu...”

„Armas professor, me oleme seda kümneid kordi rääkinud. Ma olen ühest neist lõimedest, mis siin puntras võbelevad. Ma olen minevikust, mida siin pole olnud, et luua tulevikku, mida muidu ei tuleks.”

„Kuidas saab minevik mitte olemas olla? Kas juba juhtunud asjad ei ole ajaloos paigas? Neid ju mäletatakse, neist on kirjutatud...”

Ta puhkes naerma ja taas – taas nagu kordi ja kordi varem – jooksid mul külmavärinad mööda selgroogu, nii kõle ja rõõmutu oli see naer. „Olemasolev on palju suurem ja keerulisem, kui te siin ette kujutada oskate. Kindel on vaid see, et me kõik liigume oma sünnihetkest oma surma poole ainult ühes suunas ja seda saadab meie mälu jälg. Kuid ei ole olemas sellist kella, mis meid omavahel paika paneks. See kell peaks asuma väljaspool meie maailma ja siis ei mõõdaks see midagi.”

„Aga planeetide asend päikese ümber?” küsisin ettevaatlikult.

Kronose pilk peatus minul ja ta näis mind taas mõõtvat, nagu ta tegi tegelikult iga kord, kui suutsin mõne ajaliku küsimuse küsida.

„Keerulistele küsimustele on olemas lihtsad, selgesti mõistetavad valed vastused.”

Me kõik mõtlesime selle üle natuke aega, kuid arusaadavalt oli see vaid mõtteuperpall, tegelikult ta ju ei vastanud.

„Aga tulevik, mida sa tahad muuta?” võttis professor jutujärje tagasi. „Mille poolest see erineb ükskõik kelle loomulikust austusväärsest soovist korraldada asjad oma parima äranägemise järgi?”

„Selle poolest, et ma saan tulemust kontrollida.”

„Sa oskad niisiis ikkagi ajas rännata?”

„Ajast rännata ei saa.”

„Kuid... Mulle meenub, et sa lubasid selgitada, et on võimalik luua olukord, kus pole võimatu minna ajas tagasi ja tappa oma vanaisa, kui ta veel laps on?” meenutas professor üht vana mõtتهarjutust, mille üle kooliski korduvalt arutlenud olime.

Kronos keerutas veini oma karikas ja valas selle siis uuesti täis. Ta sirutas välja oma pika kahvli, mis meid ikka õõvaga täitis, ja näris pisut aega meemarinaadis leotatud jäneseprae tükki.

Vaadake, enamik toidunõusid olid tavalised. Olid noad, kahvlid ja lusikad. Neid oli suuremaid ja väiksemaid ja kuigi saime aru, et erinevate roogade jaoks on mõeldud erinevad riistad ning kuigi Cheril koka abil endale asja selgeks tegi ja meilegi kiirkursuse korraldas, ei paistnud pererahvas ise sellest hoolivat. Hoopis teine asi oli mõned nõud, mis ei käitunud nii, nagu nõudele kohane, ja üks neist oli kahvel, mida Kronos ise kasutas. See nimelt võis vajadusel vähemalt inimesepikkuseks venida ja suvalise nurga all painduda.

„Mul ei ole sõnu, et seda teile seletada,” porises too jumalasarnane olevus. „Seda on teatud tingimustel võimalik korraldada, kuid kindlasti pead sa korraldamist alustama *enne*, mõistad, *enne tapmishetke*. Ja ka siis on üks oluline takistus. Te peaksite millalgi – kui te juba ei ole – avastama ühe väga universaalse seaduse, mis kehtib alati ja kõikjal. Asjad kuluvad.”

„Me nimetame seda entroopiaseaduseks. Lõpuks muutub kõik struktuurita soojuseks. Termodünaamika.” Minu hooleks jäi viimase põhivõrrandid paberile panna – muidugi tema kummalise hindava pilgu all.

„Jah. Hea. On olemas selline asi nagu laiendatud entroopiaseadus ja see seadus välistabki sisuliselt igasugused ajavooluga mässamisel tekkida võivad paradoksid. Kord läbi elatud aeg on loomulik, madalaimal energiatasemel, maksimaalse entroopiaga. See on nagu *perpetuum mobile* – looduseadustest tuleneva paratamatusega degradeerub ka keerukaim ja teravmeelseim ajasilmus.

Inimene ise on muide üks keerukaimaid infot töötlevaid süsteeme ja seega on üks keerukaimaid juhtumeid iseenda kohtamine. Ma olen seda proovinud. Ega seda enne ei usu, kui järele proovid, nii tõeliselt hulluksajav on see. Mäletama jääd sa ju viimast versiooni, lõpmatuid iteratsioone sa mäletada ei saa. Kuna info allub samuti entroopiale, vahetatakse seda lõppkokkuvõttes võimalikult vähe – sellised kohtumised on ka tugevaima närvikavaga inimesele väga vastumeelsed ja ei ole haruldane, et lõppversiooni totaalne äraspidisus mõned hulluks ajab.”

Ta vaatas meid oma tavalisel lootusetust väljendaval ilmel ja peitis nina veinisse.

„Aga sa kas ei selgitanud midagi või me ei saanud aru,” andis Chang alla.

Kronos krimpsutas nägu ja langetas korraks pea kopsuga lauale. Mõnikord olid tema žestid mõrvaiha tekitavalt ilmekad. „Mul puuduvad sõnad, et kirjeldada maailma nii, nagu mina seda näen. Ka matemaatikast ei ole abi, kuna peaksin defineerima mõisteid ja arvutusmeetodeid, mis leiutatakse siin mitmesaja aasta pärast. Kuidas saan ma teile selgitada aja imaginaardimensiooni mõju, kui isegi minu kodu matemaatikud vaidlevad, kas see asjandus on reaalne või ainult matemaatiline abstraktsioon, et võrrandisüsteem ilus välja näeks?”

Ta lasi meil taas mõnda aega end väga väikesena tunda.

„Ei ole olemas selliseid asju nagu ajas liikumine, olgu see siis „edasi” või „tagasi”. Inimese ajataju on seotud entroopia suunaga, lihtsustatult põhjus-tagajärg seosega. Niimoodi bioloogiline elu toimib.”

Ta uuris meie mõistmatuid silmi, ohkas ja täitis uuesti oma karika. „See pole üldse oluline. Kuid räägime selle selgeks. Oletame, et ajaränd oleks lihtsalt teostatav ja seega saaks eksisteerivat maailma pidevalt minevikus muutusi tehes lõpmatuseni mudida ja nügida. Jätame kõrvale selle aspekti, et esimene, kes selle avastaks, oleks sellest hetkest universumi valitseja. Jumal tegelikult. Sellel mõtteviisil on väga palju vigu, kõige suurem aga on see, et tekivad paradoksid. Aegade vältel on ehitatud väga teravmeelseid loogilisi konstruktsioone, kuidas paradokse vältida. Kõik need on aga kunstlikud.

Võtame vastupidise võimaluse – et korraga eksisteerib lõpmatu hulk reaalsusi ja kõik võimalikud olukorrad on esindatud. Aga milleks neid tarvis on, kui ainuke asi, mis need realiseeruma paneks, oleks ajaränd? Eksisteerivad nad nii-öelda igaks juhuks, vaatamata sellele, et nendeni ei vii loogiliste järgnevuste teed?” Ta turtsatas. „Vahepealne variant on, et iga kord, kui aega muudetakse, tekib uus reaalsus, mis läheb vanast teises suunas. Seega peaks inimlik sekkumine kuidagi vabastama universumi jagu energiat – see väide on intellektiga nii sügavas opositsioonis, et...” Ta lõi käega.

„Milline on siis kooskõlaline universum? Annan veel ühe vihje – kas on võimalik, et eksisteerib protsesse, mis ei avaldu kusagil mujal kui inimtekkelisena? Vastus on „ei”. Universum on väga suur, ja siin juhtub mida iganes. Järelikult peame me välja mõtlema nii ajarännu kui lõimede teooria, mis lubab maailmal koos püsida.” Vahepeal oli ta veinitoop uuesti tühjaks saanud. „Neil kõige väiksematel materiaosakestel – noh, elementaarvõngetel või mis iganes me kokku leppisime neid nimetada – ajamõistet rakendada ei saa. Matemaatiliselt pildilt on kõik lihtne, aga ma olen kindel, et teie pead lähevad lõhki, kui te püüate ette kujutada maailma, mis koosneb *seisunditest*. Ja lihtsalt üks seisundite või elementaarvõngete seostest ei anna eri suundades läbi arvutades sama tulemust.”

Mõtlesime selle üle paar minutit.

Mina ei saanud midagi aru, aga professor Chang hakkas oigama. „Ehk siis teatud mõttes on aeg illusioon?”

„Jah,” kehtas Kronos õlgu. „Ajaga on võimalik mängida, kui sa tahad. Ainult et see ei ole lihtne. Mida sul selleks tarvis oli?”

„Objekti, mille piiril põhjuslikkus katkeb. Sündmuste horisonti.”

„Õige. Millised olid looduslikud sündmuste horisonid?”

„Ülisuured tähed, mis on enda raskuse all kokku varisenud, nii et nad on kõverdanud ruumi piirini, kus valgus enam välja ei pääse.” Peab ütleva, et selliste asjade võimalust on mul alati olnud raske ette kujutada, eriti nende omaduste valguses, mida Kronos sellistele objektidele omistas.

„Ehk siis on väga väikesesse ruumialasse koondunud potentsiaal, millest näiteks piisaks päikesele valguse andmiseks miljarditeks aastateks. Mis seal võis juhtuda? Mäletad, ma andsin sulle valemid ja sa arvutasid.”

Chang kibrutas kulme. „Jah, ma tegin seda, kuid...” Ta raputas ebamääraselt pead. „Põhivalem oli, et integraal üle kõigi tõesaosuste on üks, kui ruumivõrrandi osatuletiste nurkväärtused lähenevad nullile...” Ta häälsid kustus.

Mina olen selle sõnasõnalt kirja pannud, kuid kui isegi professor Chang julges tunnustada, et ta ei saa sellest aru, ei ole liigne veelkordne rõhutamine – nad rääkisid asjadest, millest ma mitte midagi ei taibanud.

„Ja sellest tulenes näiteks, et vastuolud põhjuslikkuses on võimalikud vaid koondavas infojadas. Ehk siis on sul kusagil piiratud alas võimalik luua temporaalne tagasiside, kuid tervet maailma sa petta ei saa.” Nad vaatasid pisut aega teineteisele otsa ja siis raputas Kronos ohates pead. „Need sõnad on täiesti mõttetud ilma nende taga oleva teooriata.”

„Aga sa ju oled siin? Aitad meid!” ei suutnud ma end pidada.

Ta pilk peatus sekundiks minul, siis langetas ta pea, näol tuttav lõpmatu kurbus. Ta oli tõtt-öelda ka juba väga purjus. „Inimkannatuste dimensiooni maailmas ei ole. Ükskõik, mida ma teen, on see suuremas skaalas mõjutu.”

„Kuid kõik, mida me teeme, mõjutab tulevikku? Seda sa ju teed siin? Selleks sa siin oledki?”

„Mu sõber, ükskõik kui arrogantne ma välja paistan, on talumatult raske teada, et iga su tegu... et sa kõige lõpuks pead kümneid ja kümneid kordi elama läbi maailma lõpu. Ja mu lunastus on vaid päikesejänku seinal.” Mida ta sellega mõtles, ma ei tea.

„Aga ikkagi sa tulid?” Professor silmitses toda kummalist meest ja paistis, et temalgi on hirm.

Kronos rüüpas uuesti karikast. „Ma olen sõdur. Ma võitlen selle eest, millesse ma usun.”

„Kuid see ei saa ju mõjutada ei minevikku ega tulevikku?” ei jätnud ma järele, kuigi mu hääl värises.

Ta nagu ärkas ja fikseeris oma pilgu taas minul. Ma olen lõputult korranud, et suurema osa ajast ei suutnud ma temast aru saada, ja ega seegi lause mingi erand ei olnud, ehkki sel hetkel ma peaaegu mõistsin, mida ta öelda tahtis: „Kui torm su hukutab, siis ei ole mingit kasu teadmisesest, et sa nägid seda tulemas ja ohverdasid korralikult merejumalale. Jumalaid ei ole olemas ja tormil on ükskõik.”

**

Kronost ei ole ma kunagi mõistnud, seda enam, et tükk aega ma lihtsalt ei uskunud teda, kui ta ka juhtus midagi poetama oma elu ja mineviku kohta. Ma panin mõnikord kirja meie õhtusi jutuajamisi, kuid ma ei teinud seda esimestel nädalatel ja seega pean selle aja nüüd mälu järgi taastama. Järgnev vestlus laeva haldava seltskonnaga – Kronost sel õhtul ei olnud ja me kõik tundsim end vabamalt – toimus aga nii umbes kuu aega pärast meie saabumist ja selleks ajaks oli tekkinud teatud vastastikune usaldus.

Ma ei mäleta täpselt, kuidas vestlus sinnapoole tüüris. Me sõime ja ma vist üritasin küsida masindeemoni mõistusesse kirjutatud korralduste – softi – kohta. Siit edasi aga saan toetuda oma konspektile.

Zeus selgitas: „Kui me selle veidra laeva leidsime, saime üsna varsti aru, kuidas seda juhtida. Sel olid omad kaitsed, aga need olid maha käinud...”

„Kuidas – maha käinud?” katkestas Cheril. Ta kippus üldse vestluse juhtimist enda peale võtma ja see meeldis tegelikult meile kõigile, sest ta küsis tihti küsimusi, mida me mingitel põhjustel – enamasti kartusest valele teemale sattuda või rumal välja näha – ei julgenud ise küsida.

„Leviatan oli seatud nii, et kui teatud aeg on mööda läinud, avaneb ligipääs järjest uutele, sügavamatele juhtimiskihtidele. Ilmselt on tsivilisatsioon, kes selle valmistas, ammu ajas ja ruumis liikunud ja aru saanud, et kui seade on kuhugi maha jäänud või kadunud, on kõigile kasulik, kui *ükskõik kes* saab seda teatud aja pärast kasutada. Nii lasigi see laev meid rahulikult sisse ja võttis vastu korraldusi. Vaata, piisas ühest pilgust, et näha sarnasust siinse kirja ja kreeka tähestiku vahel. Hakkasimegi siis katsetama kreeka sõnaraamatuga. Saime kätte ainult kreeka-vene sõnaraamatu ja mingil hetkel katsetasime seda skanneri peal. Tulemus oli jahmatav – riistapuu õppis kiiresti ära vene keele. Järgmiseks tahtsime katsetada eesti-vene sõnaraamatut, aga siis tuli mõistus koju ja

otsustasime anda käsklusi vene keeles, et ta aru saaks, muidu aga jääda oma keele juurde. Siis üritasime oma kutsungeid registreerida, aga ei osanud. Arvuti õppis kiiresti vahet tegema erinevatel häältel, ja kui me hakkasime kasutama kreeka jumalate nimesid, kodeeris ta need sisse. Nii me siis panime paika, kes on kes, ja leppisime sellega, et laev registreerib meid kui seltskonda, kes siin kunagi ajastuid tagasi ringi kondas. Nüüd me juba oskaksime ka uusi nimesid sisestada, aga ma ei ole sugugi kindel, kas ta oskaks kõik meie kunagiste vestluste salvestused ümber kodeerida, pealegi meeldis meile end omaaegsete jumalate nimedega kutsuda, nii et nii see on jäänud...”

„Olid nad tõesti jumalad?” küsis Ruxus vaikselt häälel.

Zeus turtsatas. „Ma ei tea, kes nad olid, aga kui nad tulid selle laevaga, siis ei ole palju vaja, et primitiivsetele inimestele jumalik välja näha.”

Akende taga voogas mööda hall vesi.

„Ja kuidas te oma maailmast siia sattusite?” küsis Cheril.

„Meiega hakkas juhtuma kummalisi asju.” Zeus vaatas kurjalt klaasipõhja. „Seinad avanesid. Avanesid ilmade vahelised teed ja sealt tulnud võõrad ründasid meid tulega. Siis teed sulgusid, aga osa meie hulgast jäi teisele poole. Seevastu Kronos ja Gaia tulid sealt. Kronos oli raskelt haavatud. Järgmisel hommikul ilmus oht. Veealune laev, mis tulistas meid tarkade raketidega. Nende oma, kes meie maailma tuhaks muutsid. Nende oma, kes võitlesid nendega, kelle hulka meiegi kuulusime, ja seega pidasid nad meid vaenlasteks. Meil ei jäänud muud üle, kui kasutada põgenemiseks ühte punast nuppu, mille mõju me täpselt ei teadnud, peale selle, et me hakkame maailmade vahel liikuma. Ma kasutasin seadet, mis pani mu hääle kõigis ruumides kajama, ja karjusin, et nad kõik viskaksid käest kõik, mis neil seal olema juhtub, ja tuleksid meie juurde juhtruumi. Ma ootasin nii kaua, kui sain ja vajutasin siis nuppu.”

„Kas... keegi jäi maha?” küsis Cheril tasa.

„Keegi jäi maha.” Zeus pigistas oma klaasi ja vaatas Poseidoni ja teiste oma kaaslaste poole, kes salongis meid enamasti vaikides kuulasid.

„Me oleksime võinud veel paar minutit oodata,” vaatas Poseidon meie poole. „Meil oli ehk veel paar minutit.”

„Meil ei olnud neid minuteid!” nähvas Zeus. „Me ju nägime, et torpeedod lasti välja, ja ma ei teadnud, kui kiiresti me peale nupulevajutust minema saame. Veel mõnikümmend sekundit ja meist kõigist oleks tuhk järgi jäänud!”

Teised vaikusid, kuid nii selgesti oli aru saada, et see valus vaidlus ei lõppe kunagi. Mitte kunagi.

„Ma vajutasin seda nuppu ja maailm meie ümber lakkas olemast,” ütles Zeus karmil kuival toonil.

„Kauaks?” küsis Chang vahele.

Zeus vaatas üles. „Mõneks sekundiks. Vaadake, me olime lugenud, kuidas seda tööle panna, kuid me polnud kindlad isegi mitte selles, et tegemist pole enesehävitusega. Me ei saanud gradueeringutest aru. Need olid nagu aastad, kuid sinna juurde kuulus veel mingeid määranguid. Peale nupulevajutust hakkas tõusma sinine sammak ja kui see oli õige kõrgusega, sai nupu edasi päris alla vajutada. Muud polnud meil aega ei lugeda ega aru saada. Me arvasime, et läheme tulevikku, kuid vähemalt mina teadsin, et vastus ei ole nii lihtne, ma pidasin seda riistapuud mingiks tähevärava ja ajamasina ristandiks. Mnemosine oli välja lugenud, et sellega peaks saama ka teistele planeetidele reisida, aga me ei osanud. Ei oska siiani. On vaid hunnik protseduure, mille mõttest me aru ei saa.”

„Mis edasi sai?” ärgitas Cheril teda looga jätkama.

„Kõik võpatas,” kehtas Zeus õlgu. „Laev õõtsus pikalt, korraks käivitusid mootorid, ja akende taga

oli rohekas läbi vee paistev valgus. Me olime meres, aga me ei tundnud seal midagi ära. Rannajoon oli justkui sarnane, aga ikka võõras. Me läksime pinnale.”

„Pinnale?”

„Vee alt välja. Luugid avanesid vabasse õhku. Väljas oli õhtu, päike hakkas loojuma. Pilvede vahelt vilkus taevasina. Ja radiatsioon ei olnud.”

„Neid imeväikesi osakesi, mis vabanesid sõjas ja lõhuvad inimese?”

Zeus vaatas teda ja muigas. „Jah, nii on õige öelda. Igatahes siin me siis olime. Ükskõik kus see siin siis on.”

„See käsikiri on ikka väga jabur?” küsis tüdruk rohkem nagu iseendalt, ise samal ajal mõtlikult huult näppides ja purgis ammu lahtunud õlut loksutades. Ta võttis ühe napi lonksu, krimpsutas nägu ja hakkas uuesti lehitsema originaalkäsikirja.

„Nagu ma ütlesin – sa ei ole veel midagi näinud,” porises Karl. „Ma tean, mis küsimus sul juba algusest peale tekkis, ent ma tahtsin, et sa ikka täislaksu kätte saad.”

Tüdruk nuhatas – ilma vihata, irooniliselt – ja noogutas: „Sa vist mõtled seda, et see kõik kõlab nagu B-filmi sünopsis. Nimed on nagu meelega valesti kirjutatud; nagu mingi vaimuvaene režissöör oleks üritanud aurupunkti teha. Mingi segapuder. Võib ju ära arvata, mis on Rooma, mis Veneetsia, kuid mingid itaallased Reini jõe suudmes kloostri...”

„Veel hullem. Loe seda.” Ta ulatas tüdrukule teisest kaustast võetud paberi.

Tüdruk luges ja kortsutas kulmu. „Blää-blää: „...paljud sõnad esinevad kujul, mida ei ole mitte kusagil, ma kordan, mitte kusagil Maal varem täheldatud. Ainsana on Romeki nimekuju mainitud Margaost leitud Lõuna-Sküütide käsikirjas. Ma ei ole seda ise näinud, kuid Dennis Angelbrecht pidas seda trükiveaks või häälduse põhjal tulenenud eksituseks...” Üks meist on blondiin – sküüdid ja Margao? Mis sajad?”

„Kuule, see ütleb sulle midagi? Uau. Loe edasi.”

Ingrid ei pahandanud, kuna suurem osa Karli imestusest tundus olevat siiras.

„Ma ei ole nii loll, kui pealt paistab. Kes on Dennis Angelbrecht?”

„Üks möödunud... nüüd juba ülemöödunud sajandi Saksa ajaloolane. Rändas palju Iraanis ja Indias, avaldas hilisemas eas mõned teooriad, mis kolleegide poolt vaimuhaiguseks kuulutati ja „kaastundest” maha vaikiti. Ma ei ole neid ise näinud, kuid siin kusagil paberites leiduvate vihjete põhjal paistab, et ta kahtles suuremas osas tänapäeval kanooniliseks peetavas ajaloos. Teda on kaudselt seotud... mis selle tegelase nimi oli, kes leidis keskaja kuningate ja piibli kuningate valitsusaegade hämmastava sarnasuse ja arvas, et ajalugu on tuhat aastat lühem?”

„Tean, aga nime muidugi ei ütle. Hm.” Ta luges edasi. „...ja kuigi assotsiatsioonid on väga elementaarsed, on – vähemalt minule jäänud mulje põhjal – geograafiline seos äärmiselt raskesti tabatav. Esiteks tundub juba rannajoon täiesti teistsugune olevat ja lõpuks tundub täiesti ilmne, et see „Raini jõgi” voolab tegelikult siinsamas Pärnus.” Mis rannajoon? Millest ta räägib?”

„Miljoni dollari küsimused. Mina õpin ajalugu, aga ka sina oma alustamata algharidusega...”

„Kuule, sul võib õigus olla, et me ei õppinud eriti midagi peale osariikide, aga...”

„Sorri,” Karl naeratas vabandavalt. „Pärast palun peksta, aga jätame selle. Siiralt – ka sina märkasid esimesel lugemisel, et kogu see tekst on täis vastuolusid. Purjelaevad, ümber Aafrika purjetamine – see viitaks nagu hiliskeskajale, samas aga vilksatavad jutus Austraalia ja Antarktika. Kuidas sai üks

nende hulgast „Põhjamerel püügiretkel” käia? Kuhu nad üldse läksid? Mis kuradi ookeanil nad üldse olid? „Herakleioni sambad” on muidugi Gibraltar, eks ole – ja pane tähele, osa nimesid on õigesti kirjutatud. Tundub, nagu oleks mingite kohtadega mingi probleem... Ma ei oska seda seletada – nagu oleksid need paigad, millel midagi reaalselt taga on, kuidagi mänuajalukku asetatud, samas kui näiteks lõunas asuv suur manner on lihtsalt „Aafrika”. Ta kehitas õlgu. „Ja siis korraga läheb lahti mingi fantastilise astrofüüsika ja maailmade vahel liikumise jutt...”

Tüdruk raputas pead ja lasi paberitel lauale kukkuda. „On selles ka mingit iva?”

Poiss peitis nina õllepurki ja nohises natuke aega. „Ma ei tea. Käsikirja mõisted on ilmselt topitud tänapäevastesse teooriatesse. Kui otsida, on vihjeid braanidele, superstringiteooriale, ja muide on meie universumi tekkimise teooriates vastuolud. Aga mina olen veel vähem füüsik kui too Andrizzit tänapäeva mõistes. Kui sa hästi järele mõtled, on tegemist tõlkega tekstist, mille pani kirja keegi, kes räägitust aru ei saanud. See pole USA film, kus terve galaktika inglise keelt räägib. Vaata seda – sõnaraamatuks on seda palju nimetada.”

Ingrid luges, aeg-ajalt kõva häälega kommenteerides: „Soft võrdub masindeemoni mõistusse kirjutatud korraldused. Ahaa – originaalis on pikalt välja kirjutatud, Viktor on selle lühidalt softiks nimetanud... Andrizzit sellest aru ei saanud... Õudus: ’englema’ võrdub ’inglise’; ’graek’ on ilmselt ’kreeka’; ’rosse’ võrdub ’vene’ – olgu. ’Tsudi’ võrdub ’eesti’ – no on...” Ta vaatas pead vangutades korraks üles. „Mida Viktor ise sellest arvab? Sa ütlesid, et tal on muudki materjali peale selle tõlke ja et ta on seda analüüsinud?”

„Jah.” Karl heitis kaaslasele ebakindla kõõrdpilgu. „Nagu ma ütlesin, pole sa veel midagi näinud. Edasi läheb asi tõeliselt jaburaks, kuigi seda on raske ette kujutada. Ma tahaksin, et sa seaksid end kõigepealt Viktori olukorda – et esialgu on sul ainult see vana käsikiri. Kujuta ette, et sa loed seda ilma eelteadmisteta; need üksikud lõigud ja vastavustabelid seda ei muuda, ainult aitavad aega kokku hoida. Noh, tegelikult oled sa rohkem minu olukorras, ainult selle vahega, et ma hakkasin suhteliselt suvalisest otsast lugema. Käsikirja ennast on tegelikult veel ainult kaks osa.”

„,... ilmselt mitte siit ilmast pärit, ”” luges Ingrid ja vaatas arusaamatuses üles.

„See ongi poolik lause,” keeras Karl õige käsikirjalehe ette. „Eelmine leht on puudu. Kui sa edasi loed, saad aru, et ta ilmselt kirjeldab midagi, kuid minu ja Viktori oletused ei ole paremad kui sinu omad.”

Ingrid noogutas ja jätkas lugemist.

— Roheline lomp ja elu armastus

Kuid kas me ei saa sedasama öelda ka kõige muu Kronosega seonduva kohta? Kui ma tol hommikul peale seda kohutavat kogemust – inimesed ei ole mõeldud lendama! – ärkasin, vapustas mind ümbrus – ma olin kindel, et olen kodus. Õhk oli puhas ja selge ja päike paistis rõõmsasti kusagilt ülevalt. Ma lebasin mõnda aega poolunes – ma olen nüüd piisavalt tark mõistmaks, et see tuli suuresti neist rohtudest, mida ta mulle salaja andis –, siis aga rapsasin voodiriideid ja tõusin ühe ropsuga istukile. Küllap oli mu pilk metsik. Kõik tuli meelde.

Voodi oli võimatult pehme, linad lumivalged ja käe all soojalt siidjad. Ma uurisin ümbrust üha süvenevas arusaamatuses, millele lisandus ka viha, sest kuigi nii paljud asjad meenutasid mulle Romekit, oli ühe pilguga selge, et tegu vaid kaudse sarnasusega. Miks Kronos vaevus sellist maskeraadi tegema, ma ei tea. Tema jutt tuttava ümbruse rahustavast mõjust on jama, sest järgmiseks tuleb ju valus mõistmine, et tegu vaid võltsinguga.

Esimene erinevus oli suurus – sellesse tупpa oleks mahtunud terve auditoorium, see oli kümneid kordi suurem kui mu kolmanda korruse kamber, milles elasin Akadeemias õppimise ajal. Põrand oli väga täpselt töödeldud puitparketist ja ka seinad olid kaetud heledas rahustavas toonis

puitpaneelidega. Muidugi, suurem osa Romeki keskklassi majadest on seest sellised, kuid ma olin kindel, et ei seinad ega põrand ole päriselt puust, vaid ikka sellest imelisest materjalist, millest on tehtud suurem osa Kronose kasutuses olevate elamute ja Saladusliku Saare ruume, ja millele võib anda mistahes materjali väljanägemise. Ma ei teadnud isegi, kas kahest hiigelsuurest aknast tuppa voogav valgus ehtne on; kas aknadki ehtsad on. Neid katsid heledad kardinad, mis küll lasid sisse valguse, kuid varjasid vaate välja. Veel olid toas laud, paar mugavat tooli selle juures, mõned väikesed kapid – see oli kõik. Kõik see häiris mind – see oli nii tuttavlik, kuid samas võõras, seletamatult ilus ja lihtne ja lootusetult võõras.

Mis oli seal akende taga? Ma tahtsin tõusta, ent avastasin siis, et olen linade vahel alasti. Siis tajusin ma iseenda lõhna. Ilmselt olin väga rumala näoga, kui omaenese ihu uurisin, seejärel panin käsivarre nina vastu ja nuusutasin. Laeval haisesime me kõik higi ja soola järele, Saladuslikul Saarel oli omapärane, kuidagi elutu lõhn ja varsti me ei tajunud seda enam. Nüüd oli mu nahal kerge värskusearoom, mida ma millegagi seostada ei suutnud. Ma vabandan selle kõrvalepõike pärast, vabandan, et oma tagasihoidlikku isikut mainin, kuid pean vajalikuks selgitada, mis mõjutas mu meeleolu ja ehk ka objektiivsust. Ma avastasin oma rõivad korralikult kokkupanduna siitsamast kõrvalt. Ma piilusin ringi, et ega keegi mind ei jälgi, tõusin siis ja uurisin neid. Seal oli kõik, mis mul üldse oli. Riided olid puhtad ja korralikud. Ikka seesama uskumatus – ma keerutasin riidesemeid käes, püüdes seda mõista – need olid nagu mu rõivad ja nagu ei olnud ka. Ma uurisin tähelepanelikumalt kohti, millest teadsin, et need pidid katki olema, ning asi läks hullemaks – keegi oli neid väga hoolsalt parandanud.

Antagu mulle veel kord andeks – mul on niigi häbi, et ma ära vajusin ja võtsin vastu rohu, mis mind magama pani. Mulle oli äärmiselt vastumeelne tõdemus, et minu magavat keha on keegi lahti riietanud, pesnud ja siis siia voodisse asetanud. Loodetavasti olid need vähemalt ta meesteenijad, mitte naisteenijad või veel hullem, mõni neist demonist juhitud masinatest.

Igatahes olin ma vaimselt väga halvasti ette valmistatud selleks, mis meil ees pidi seisma. Ma suutsin vaid pisut mahla juua ja kui Kronos hommikusöögi lõppedes lihtsalt tõusis ja ütles: „On aeg. Kas olete valmis?” olin valmisolekust äärmiselt kaugel, kuid uhkus ja uudishimu olid tugevamad. Vestlused katkesid poolelt sõnalt ja minagi tõusin, suutes ehk välja näha tõsine, mitte hirmunud.

„Ma ei hakka üle kordama, mis põhjusel ma palusin end saatma vaid teid. Chang tahtis seda hirmsasti ja temal on sellest kõige rohkem kasu. Ruxus on üks väheseid, kelle puhul ma olen kindel, et ta närvikava vastu peab, ja kuna ei krahv ega veel vähem tema pereliikmed kõne alla ei tulnud, on ta tunnistaja. Andrizzi on samuti tunnistaja, pealegi teist teistest suhteliselt sõltumatu; ma tean, et ta paneb selle kõik kirja. Mu sõbrad on seal käinud ja nendega jätsin ma juba hüvasti. Hüvastijätud on halvad ja mõttetud asjad, seega korraldan ma teile lihtsalt teadusliku ekspeditsiooni. Ja Poseidon on kaasas sellepärast, et keegi peab teid ka tagasi tooma. Rohkem ülikondi niikuinii ei ole.”

Ma kartsin neid „ülikondi” kõige rohkem, sest mul olid silme ees kohmakad ja rasked vasest ja kummist türbid, millega meil sadamates vee all käidi. Ma muidugi eksisin, sest tema omad olid loomulikult kerged ja imeõhukesed. Vähemasti see hirm kadus, eriti kui Poseidon demonstreeris, et neid on peaaegu võimatu purustada. Sama tugevad olid otse ülikonda kootud hingamismehhanismid, sest mingeid järelelohistavaid voolikuid seal loomulikult ka ei olnud.

Me laskusime ilmapuu juurtesse ja ühe spiraalkäigu alumises otsas ootas mind kummalisim kogemus, mida ma ette oleksin suutnud kujutada. Iga sammuga oleks keegi mulle nagu liivakoti õlgadele visanud. Ma kõndisin ja muutusin kogu aeg raskemaks. Ma hakkasin tuikuma, ahmisin õhku ja vist komistasin, sest avastasin end vastu käiguseina toetumas. Ma ei olnud ainuke, isegi Poseidon tuikus ja ainult Kronos silmitses meid mõni samm eespool rahuga, milles siiski võis aimata õige kergelt kannatamatust.

„Kõndige ettevaatlikult, sest te olete siin poolteist korda raskemad kui Maal. See planeet on suur.”

Mu pea käis ringi ja nüüd sain ma aru, et me kõik olime sinna toppama jäänud. Ma ajasin end jalule ja mul oli tunne, nagu oleksin tõusnud peale rasket haigust või üritaksin midagi väga rasket seljas kanda. Juba spiraalkäigust väljaronimine võttis mu hingeldama, seda enam, et hing kippus kinni jääma. Kuidagi sain siiski rütmi kätte ja kui maapinnale jõudsime, olin paremas seisus kui nii Ruxus kui Chang, kuid ei tohi unustada, et olin Ruxusest kaksikümmend ja Changist nelikümmend aastat noorem. Isegi Poseidon higistas ja vedas ilmse pingutusega jalgu järel. Tegelikult oli läinud väga palavaks ka.

Õnneks palus Kronos meil kohe peale käigustikust väljumist istuda ühte oma maapinna kohal hõljuvasse tõlda, mida ta teinekord lugupidamatult lendavaks vaibaks kutsus. See andis meile võimaluse ringi vaadata, muidu oleks meil iseendiga liiga palju tegemist olnud.

Vaatepilt oli selline, et ma ei suuda seda kunagi unustada, ükskõik kui vanaks ma saan.

Kõigepealt oli kogu too hoone teise suurema hoone sees. Meie kohal kummus võlv nii kõrgele, et ma ei uskunud, mida silmad nägid. Tõld läbis neli üksteisele järgnevat suurt pöördust ja iga ukse taga pressiti mul õhk kopsudest välja. Kujutlege, nagu lööks tuul teid nagu haamriga igast küljest korraga. Vaevalt ma püsti oleksin jäänud, sest rinnus rõhus valusalt ja pea käis ringi. Paistis, et teistel inimestel ei ole parem, vaid Kronos jälgis meid pigem kliinilise huviga ja vaevus isegi kommenteerima, ehkki ta sõnad olukorda paremaks ei teinud:

„Siin on õhku kaksikümmend korda rohkem kui Maal ja see pole hingatav. Hapnikku praktiliselt ei ole, küll aga on mitmeid mürgiseid gaase. Rõhulöök võtab harjumata inimestel mõneks sekundiks pildi eest, siis sisemine ja välimine rõhk tasakaalustuvad. Täna õnne, et rõhk tõusis neljas osas!”

Me olime lõpuks lageda taeva all. Ees oli täiesti elutu kivikaos, selja taga aga ulatusid liivast välja tolle tohutu linna tornid. Ma nimetasin seda kaoseks, mitte kõrbeks, sest isegi kõige vaesemas kõrbes on elu, aga seal polnud midagi.

Mitte midagi.

Selle kõige üle laotus rohekas taevas. Kõrge ja palju suurem taevas, kui ma seda kunagi näinud olen. Ja siis muidugi teadmine, et me oleme kusagil nii mõõtnatult kaugel, et valgusel – saate aru, valgusel! – kulub meie armsalt Maalt sinnaminekuks paarkümmend aastat. Ma ei näinud seal ööd, kuid meie päike pidi sealt paistma ühe tagasihoidliku tähena. Ma tegelikult ei oska seda ette kujutada, ent ma usun, et ilma Kronose imelise kaitseta oleksime seal ilma igasuguse lootuseta mõne sekundiga surnud, ja ilma ilmapuu nõidusliku Teeta asuks see kohutavalt võõras ja elutu maailm nii kättesaamatult kaugel, et igas mõistlikus tähenduses poleks seda meie jaoks lihtsalt olemas.

Me peatusime rohekalt helkiva ja tugevasti kihiseva lombi serval.

„Oh... Kurat! See on elu!” Kõik kolm meest olid ühe hetkega kaldaliival põlvili ja lasid sogasel veel läbi kindasõrmede voolata. Jah, ka Poseidon oli elevil. Ainult mina ei suutnud lombi vastu huvi tunda, sest olin just avastanud midagi muud.

„Nii see on,” oli Kronos noogutanud ja sealsamas ühele kivile laskunud, uurides laisalt ümbrust ja andes meile teistele aega ringi vaadata. Ma olin järginud ta pilgu suunda ja mind rabas mõistmine, mis õieti on see tohutu hall sein, mis sealsamas järgmise kingu taga lösutas.

„See lomp on ookeaniga ühenduses?” Chang uuris meie tulekuteest vasakule jäävat kaljusegadikku, kus siin-seal vilkus vesi.

„On. Ma tõin teid siia sellepärast, et esiteks on see mu laeva lähedal ja teiseks on siin kontsentratsioon väga kõrge ja see on nii ilmne.”

„See on siis kohalik elu. Täiesti võõras algne elu...” Chang polnud lombi kohalt tõusnud.

„Ei ole algne elu. Maine. Ma ei tea, kas seda tehti tahtlikult või tahtmatult, aga need on maised bakterid, vetikad ja igasugused teised algloomad, mis on kõigest mõne tuhande aastaga muteerunud vähemalt tuhandeks eri vormiks. Terve ookean on neid täis.”

„Mõne tuhande aastaga...”

Kronos ohkas. „Jah, mu kallid Chang. Ka mina olen ainult kivike aja laviinis. Katsuge mõelda multiversumi kontekstis.”

Poseidon ajas end sirgu ja astus Kronose kõrvale. Viimane tõstis vaid korraks pilgu, kui teine korraks käe ta õlale asetas, otsekui häbenedes selle kukkuda lasi ja tõlla juhiste taha istus. Nemad jätsid siis niimoodi hüvasti.

Chang, ikka veel põlvili lombi ääres, üritas pead sügada ja vandus omaette. „Jah, saan aru. Aga ma ei suuda nii kiiresti arvutada. Kuid see võtab ikkagi tuhandeid aastaid?”

„Chang, kui minu eelkäijad ühendasid maailmad, segasid nad kaardipaki segamini. Seal, kus enne oli juttu tõenäosustest rohkem kui üheksakümmend üheksa sajale, jäi järele vaid kaks kolmandikku.”

„Aga seda on ikkagi väga palju!”

„Chang, me töötame sellega, mis on. Isegi minul ei ole teistsugust maailma võtta. Geoloogiliste ajastute kontekstis on see vaid hetk, kui korraga on planeedi atmosfäär täis hapnikku. Inimtsivilisatsioonide skaalas aga...” Ta lõi käega. „Keegi ei saa anda rohkemat kui võimaluse.”

Ma sain alles siis aru, millest nad räägivad. Täpsemalt, ma sain aru, mis *teemal* nad räägivad, kuid ma ei ole kunagi mõistnud teadust, mida nad leppisid kokku nimetada psühhoajalooks. Selle sisu on selles, et kui teatud rahvad teevad mingeid asju teatud järjekorras – näiteks õpivad süütama tuld, mis põleb päikese südames, enne, kui nad võidavad surma – siis nad hävitavad end tules, ja väga paljude maailmade rahvad pidid olema selles surmalõksus.

„Ja sa lähed hävingu südamesse.” Seda ütles Ruxus.

Kronos muigas. Ja kes teab mitmendat korda juba ei suuda ma üle saada sellest, kui rõõmutu ta naer oli. „Sa tead tuhandeid mõistulugusid võitlusest parema eest, mille käigus kaotatakse kõik. Sealhulgas eesmärk ja iseennast. Me rääkisime sellest. Ja me rääkisime ka võimalustest.”

Ma võisin vaid oletada, millele ta vihjas – küllap oli Ruxus varem Kronosega nelja silma all rääkides avaldanud soovi kaasa minna.

Ta tõusis: „Võtke seda lihtsamalt. Meie teed lähevad lahku. Ma selgitasin nii hästi kui oskasin, miks ma pean startima siit, ja Maa ohutus ei ole nende hulgast mitte viimane, sest ma hakkan vabastama tähtede võimsusega võrreldavaid energiahulki. Ma ei tea, mis teist saab. Ma ei näe tulevikku. Meil kõigil on oma tee ja minu oma siin on läbi...” Ta jäi poolelt sõnalt vait; ma ei olnud teda mitte kunagi kaine peaga nii pikalt rääkimas kuulnud. Mul on alati olnud tunne, et ta eelistas vaikida kindlas veendumuses, et niikuinii keegi temast aru ei saa, ja kui ta joonud oli, ei suutnud ta end lihtsalt valitseda.

Ta pööras meile selja ja lisis juba eemale kõndides: „Me saame veel mõne aja sidet pidada. Õnne ja edu teile!”

Ja niisama lihtsalt ta läkski. Ta kõndis oma laeva poole, mis oli ju Leviatani täpne koopia – sest ma tean kindlalt, et Leviatan see olla ei saanud. Poseidon keeras tõlla kohe ringi ja me libisesime linna suunas tagasi. Ma oleksin ehk tahtnud näha, kuidas Leviatan taevasse sööstab, seda enam, et Poseidon seletas, et see pidi isegi väga-väga paljude penikoormate tagant uhke vaatepilt olema, kui Kronos ilmakoosse augu rebib. Teisalt aga oli mul ometi vaid kohutavalt hea meel, kui me jälle

hella kodupäikese kätte astusime, sest ma ei ole kindel, kaua ma seda nii kauget ilma veel välja kannatanud oleksin.

Vabadus on tunnetatud paratamatus, või on paratamatus tunnetamata vabadus? Ma ei tea kindlalt, kuid mul on tunne, et ühel päeval viskavad kreeka vanade jumalate karikatuurid oma laevast välja kõik külalised, hulbivad merele ja vajutavad punast nuppu. Ma kahjuks tõesti ei oska näha tulevikukardina taha – ent ma tunnen inimesi ja niikaua, kui see nupp neil seal on, tekib kiusatus sinna vajutada, et veel selles elus uusi ja kummalisi maailmu näha.

Kronose hingus on mürk.

**

See oli nii tüütu ja mõttetu – ma mõtlen kogu Püha Inkvisitsiooniga seonduvat. Nad ei saanud millestki aru. Nad ei olnud midagi, võrreldes nende jõududega, mida Kronos käsutas, ent ometi olid nad nagu tüütud putukad.

Eks ma olin neid alahinnanud ka, ja alahindan siiani, andku Jumal mulle andeks. Pärast seda, mis meiega juhtunud oli, ei suutnud ma neid tõsiselt võtta. Mu maailm oli tükki lagnenud – see oli see, mis minuga juhtunud oli! Arusaamine, et kogu mu maailm on üks Aja peatee ääres tukkuv unine külake...

Ma tulin ära siia põhja, võtmata kaasa midagi peale selle käsikirja, mida ma kõigi eest peitma pean. Isegi Changil oli pahandusi. Isegi lord Ruxusel oli! Teriek ja Maguns on samuti peidus või vähemalt nime vahetanud.

Ma kirjutan siia viimased leheküljed ja siis...

Andestatagu mulle need mõttepausid või lugupidamatult öeldes eksalteeritud õhkamised, mis kindlasti head stiili ei näita. Ma kõhklesin kaua, kuid olen otsustanud suurema osa oma käsikirjast siiski alles jätta, lootes, et kirjapanduga osatakse kunagi midagi peale hakata. Kavatsen selle siin ühes teises lõimes orva peita ja kinni müürida, nii et isegi kui see peatselt leitakse, ei saa see meid kahjustada, kuid hea õnne korral kulub sajandeid, enne kui see uuesti välja tuleb.

**

Mu võlusõrmus hakkas tuksuma. Välja ei paistnud see kuidagi, vaid vasaku käe keskmine sõrm, kus ma seda kandsin, tõmbles kergelt, kui merevaigusäde seda piinas. Õnneks olin üksi raamatukogus. Olin end varem kah taha harvakasutatavasse kaitmisruumi sulgenud, nii et keegi selle üle eriti ei imestanud.

Ma riivistasin ukse ja pöörasin sõrmuse kivi.

Õhku tekkis värvilist valgust, mis mul alati külmajudinad üle selja jooksmata paneb, sest nii ilmselt ei ole siin jumalast loodud maailmaga midagi tegemist. Must pööris sobitas end ja siis avanes mu ees väljasirutatud käte laiune aken.

„See on salvestus,“ alustas Kronos sissejuhatusega. „Sa tead, kuidas seda uuesti ette mängida, kui midagi segaseks jääb. Olen sinu reaalsusest juba tundide kaugusel, nii et normaalsel viisil me kahjuks enam rääkida ei saa. Kummatigi saan ma veel tükk aega teie maailma jälgida ja ma leidsin, et on aus sulle edasi anda, mida ma tean.“

Andrizzi, Püha Inkvisitsioon võttis Cherili kinni, ta on antud kohtu alla ja mõistetud surma. Ma tõesti ei tea, kuidas ta kätte saadi, aga nüüd on ta Romekis ja peaks kohtuotsuse põhjal pühapäeval – see tähendab homme – hukatama Püha Jumalaema väljakul, kus kõik autodafeed toimuvad. Ma ei saa vana krahviga ühendust, sest mul puuduvad juba mitmeid kuid tema ja krahvinna signaalid;

loodan vaid, et nendega on kõik hästi. Sõrmuse kandmine on vabatahtlik, eks ole, ja nad polnud selles suhtes kuigi korralikud. Cheril kummatigi kandis sõrmust ja seetõttu ma tean, mis temaga juhtus; praegu seda tal kahjuks enam pole, see võeti ära.

Sõber – luba end nii nimetada –, sa ei tahtnud minust enam midagi teada, sa põgenesid. Ma austan su valikut. Ma ei saa sulle öelda, mida sa tegema peaksid, kuid ma olen kindel, et sa teed õigeid asju, ja parim, mida mina Cherili heaks teha saan, on sulle see info edastada.

On nii palju, mida ma peaksin sulle veel rääkima, kuid sa ju tead – enne millegi rääkimist peaksin ma veel rääkima sellest ja tollest ja nii ei tule sel lõppu. Ükskõik mida sa teed, pead sa aru saama kahest asjast – esiteks, siin ilmas sul enam kohta ei ole. Ma ei räägi ainult sellest, et sa oled käinud läbi ilmapuu ega saa enam kunagi endiseks. Või täpsemalt räägin ma just sellest, kuid mitte kitsalt füüsilises tähenduses. Selle ilma võimud ei jäta sind enam kunagi rahule ja mina sind enam aidata ei saa. Teine asi on see, et kõik asjad päikese all toimuvad kõigi jaoks vaid ühes suunas. Olnud parandada ei saa, minevik on minevik ja surm on surm. See on sinu elu, Andrizzi. Mina olen läinud, et mitte kunagi enam tagasi pöörduda. Enamik neist, keda sa laeval nägid, on läinud oma teed, millest sa aru ei saa. Kuigi me näime suhteliselt vabalt liikuvat ilmalõimedel vahel, ei tähenda see, et käidud teel oleks võimalik tagasi pöörduda.

Leviatan on Läänemeres, sinu asupaigast vähem kui poole päeva teekonna kaugusel. Kui sa kutsud, tuleb kiil vähem kui poole tunniga, ja see aparaat viib su keskööks Romekisse.

Leviatan jääb tühjaks, sel on aeg siin maailmas uinuda, enne kui keegi või miski selle uuesti äratab. Kiili saan ma sulle jätta. Sellega on nii nagu kõige muuga, mida ma kasutanud olen – see on teatud piirides igavene ja ennast säilitav, sel on omad piirangud ja see on üsna tark. Kui sa seda valesti kasutad või enam ei kasuta, vajub see vaikselt olematusse oma aega ootama. Kiili jõuallikas saab tühjaks, kui sellega mitu tiiru ümber maailma lennata või väga intensiivselt relvi kasutada, aga mingi aja pärast laadub see uuesti. Sul on aega ja võimalust seda õppida, kui tahad. Kui ei taha, oma asi. Ma ei saa sinu saatust määrata, ma saan sulle ainult nõu anda.

Andrizzi, sa tead seda valemit, et iga mööduva tunniga muutub sidepidamine minuga raskemaks. Sekunditest on saanud tunnid ja iga päevaga korrutub sõnumi edasi ja tagasi liikumise aeg umbes kahe koma seitsmega. Juba mõne nädala pärast on sellest saanud aastad ja ühel hetkel katkeb ühendus lõplikult.” Mees ekraanil ohkas. „Õnne ja edu.” Ta vaatas veel mõned sekundid enda ette, justkui mõttes üle käies, kas midagi olulist ütlemata ei jäänud, siis paotusid ta huuled. Ma olen seda elavat kirja hiljem korduvalt vaadanud ja kuulunud, kuid mõistatuseks on jäänudki, oli see ohe või muie. Ma ei ole Kronost muidugi enam kunagi hiljem näinud.

**

Vaadates siin üle oma käsikirjalehti, pean võimaliku lugeja ees vabandust paluma, sest see osa, mille ma siia maha raatsin jätta, on väga poolik, fragmentaarne ja ehk kohati arusaamatu. Ma jätan siia algse käsikirja. Selle osa, mida juba korrastanud ja üle kirjutanud olen, võtan ma kaasa.

Muidugi kutsusin ma kohe kiili. Ma panin oma asjad kokku, teatasin, et pean vähemalt paar päeva üksi olema, ja kõndisin mööda randa minema. Ma ei tahtnud tähelepanu äratada, sestap rühkisin üsna kaugele, eemale küladest, ja siis sumasin merre. Vesi oli seal madal ja ma teadsin, kuidas pääseb ühele laiule, mis oma pool kilomeetrit kaldast halli viiruna veest kerkis. Ma peaaegu eksisin, sest olin seal käinud suvel. Nüüd oli meri vaksajagu kõrgem, laines ja tulikülm, nii et vahepeal mõtlesin, et olen vea teinud ja siin mu lugu lõppeb ja ma ei saagi Cherili heaks midagi teha. Õnneks jõudsin laiule ja õhtuvalguses laskus kiil taevast peaaegu kohe.

Ma ei hakka kirja panema oma sõitu üle pimedada Euroopa, sest olin liiga hirmul. Minu ümber oli vaid pime tühjus. Lihtsalt pime tühjus – vaid aeg-ajalt rebenesid pilved mu kohal ja näitasid külmi vilkumatuid tähti, veel harvem libisesid mööda tuhmid tuled kaugel all.

Ma ei taha meenutada oma otsinguid, sest sain liiga hilja aru, et olukord pole tavaline, linnas on mäss, ja ma ei mõistnud õigel ajal, et kiilistki ei ole suurt abi, kui ma ei tea, kuhu minna.

Ma jõudsin kohale hommiku poole ööd ja jätsin kiili Treminusele. Miks just sinna, on taas pikk lugu, mida ma siinkohal ära ei too. Vaid lühidaks selgituseks mainin, et Kronos oli kuidagi sajandite eest tekitanud hulga ebausku ja legende – iseenesest süütute tehniliste trikkide abil, mida inimesed nõiakunstiks pidasid – ning minagi olin seda hüljatud ja eluvaest mäge pidanud väga ebameeldivaks paigaks, millest võimalust mööda eemale hoida.

Ma hulkusin linnas ja nii mõnigi kord jäin ellu vaid tänu õnnelikule juhusele, sest isegi Kronose müstilised relvad ei aita pimedusest väljavuhiseva oda vastu. Koidikuks olin puruväsinud, seda enam, et polnud suutnud magamiseks kasutada ka neid tunde, mil üle tumeda maa kihutasime. Mäletan, et liiv krudises mu taldade all, oli niiske ja lõhnas sügise järele, kui end Treminusele tagasi vedasin. Ma ei olnud seda enne tähele pannud, sest rahutuste tõttu haises linn veel hullemini kui tavaliselt, lisaks aga oli tunda ka tulekahjude vingu.

Ma tahtsin kiiliga taas õhku tõusta ja uuesti õhust otsima hakata, kuid masin keeldus.

„Andrizzi, huupi ringitiirutamine ei aita sind Cherilit leida. Hoopis vastupidi – liiga paljud näevad mind ja tulemus võib olla ettearvamatu,“ püüdis ta mulle oma plekisel häälel seletada. Jah, ma rääkisin selle masinaga! Kui paljut ma peaksin seletama, et ka minust õigesti aru saadaks...

„Ma armastan teda.“ Mida muud mul öelda oli?

Ma teadsin, et kiil on vaid hingetu hää, sestap olin imestunud, et see vastas, ja veel rohkem selle üle, kuidas see vastas: „Suured sõnad. Ja nii rumalad. Kui sul oleks ähmaseimatki aimu, mis ta tegelikult on, sa arvatavasti põgeneksid. Kuid sa oled vist tõesti valmis andma oma elu tema eest. On see seda väärt?“

Ma naersin kurvalt ja kurjalt. Vaadake, ma ju sain aru, et tegelikult ei räägi ma kiili, vaid Kronose varjuga või vaimuga, tema poolt masinasse sisestatud, minu jaoks hoomamatult keeruka lausete võrguga, mis on palju, palju, määratult enam kui lihtne 'sellele küsimusele see vastus', ent samas nii sama määratult vähemat kui elav inimaru.

„Mu elul ei ole mõtet ilma Cherilita.“

„See on sinu elu. Ehk saab see õnnelik olema. Mõnes mõttes kindlasti saab, eriti kui sul on õnne mitte taibata kurbust, mis sind su otsuste läbi ootab. Teeme seda minu viisil. Ma olen sekkunud toimuvasse ja see hakkab niikuinii maha käima. Kui teda kavatsetakse hukata, peab ta kohe nähtavale ilmuma. Siis on õige aeg tegutseda.“

Mul jäi vaid aeglaselt noogutada ja minu silme ees laotus lahti Jumalaema väljak – ja millist ironiat selles nimes minu jaoks oli!

„Mismoodi sa sekkusid? Kas mäss hakkab lõppema?“

„Mäss hakkab lõppema.“ Kiili hää oli kui tuule sahin lehtedes, hõre sosin, mis vajus kuuldavuspiirile. „Ta on haruldaselt ilus. On see piisav?“

„Mis tead sa inimestest?“ Ma ühtaegu lootsin ja kartsin, et kui Kronos võib-olla ühel päeval kuulab seda kõnelust, siis kas ta saab aru, et mõtlesin just teda?

„Ta on täiuslik. Oo jaa. Kuid kui sa ta võtad, raiud sa läbi viimase võimaluse elada normaalset elu.“

Mu kannatus hakkas taas katkema. „Jäta see loba! Mul ei ole siin ammu kohta. Mul pole olnud tagasiteed hetkest, kui ma Leviatani pardale astusin. Eelistades seda uppumisele, mis oleks mu õige lõpp olnud.“

Tasane kahisev naer. „Sina narr, su must südametunnistus. Mis sa ka tead...“ Ta takerdus ja jäi vait.

„Ma armastan teda... Ja Kronos andis mulle sinu.” Mu silmad valutasid, ma sulgesin need hetkeks ja raputasin pead, sest kõik vilkus ja kõikus mu silme ees. Nagu nii paljude muude asjadega, sain alles palju hiljem aru, et iga sõnaga, tõepoolest iga sõnaga andis Kronos mulle väärtuslikku infot ja vähim, mida ma kummardusena sellele vaimule teha saan, on sellised kõnelused ära tuua.

„Seal,” ütles kiil. Takerdunud oli ta jutt sellepärast, et tema nägi palju kiiremini seda, mida ta nüüd mullegi näitas. Ma julgen tunnistada, et mul hakkas sees keerama, kui väljak, millele vaatasime, kiiresti lähemale tuli.

„Ma ei näe midagi!” olin jalul ja karjusin.

„Minu silmad on teistsugused. Seal, vankris, valges kleidis, mis hukatavatele naistele antakse.” Õhku tekkis punane ring, kuid mina nägin selle keskel ikkagi ainult vankrile asetatud rasket puitpuuri ja hea tahtmise korral ehk selle käsivarrejämeduste varbade vahelt vilksatamas mõnd valget riba.

„Lendame!”

„Ei! Ma saan nad uinutada. Sina võta lõikaja ja mine. See on siit kuus-seitse minutit. Jookse! Ära unusta kaelakeed!”

Lõikaja oli tegelikult tööriist, mitte relv, kui ma üldse midagi jagasin. Kuid kuna selle tera sai kuni kolme sammu pikkuseks teha ja see juba üsna kerge rõhumise peale lõikas läbi kõik, mis selle teele sattus, ka kivid ja raua, oli ikkagi tegu tulemõõgaga, millega keerubid taeva väravaid valvasid. Ma ei mõistnud siis, miks too kaelakee nii tähtis on, ent Kronos oli kõigele mõelnud. Nagu juba öeldud, olen alles palju hiljem suutnud hinnata, mida ta õieti tegi. Tookord ainult kobasin üle kämblalaiustest ja sõrmepaksustest metall-lülidest krae, mis lebas õlgadel ja seljal, ja andsin jalgadele valu.

Plats, mille kujutis minuga kogu aeg kaasa jooksis, oli tüüpiline sellele linnale, ajale ja reaalsusele. Kuningliku ediktiga oli kunagi ammu paika pandud platsi piirid, milleks oli sada korda sada sammu. Sillutis oli rohmakalt taotud graniidist ja keskelt nähtavalt ülespoole kummis, et vihmavesi ära jookseks. Majad olid pööranud platsi poole oma fassaadid, ning nende seinte või vundamentide – pole vahet – juures jooksis piki seinu madal, sammulaiune kraav, mis suuremas osas oli kaetud puust restidega. Plats oli nii suur vaid alt, ülevalt kaardusid majad ettepoole, nii et kolmas-neljas korrus ulatus teinekord oma viis-kuus sammu platsi kohale. Nalja sellega ei olnud, sest linnas oli teada juhuseid, kus selliselt ehitatud majad olid „ninali kukkunud”, põhjustades paremal juhul ehmatus, peremehe ohkimise ja linnarahvale nalja, halvemal juhul seesolijate surma ja turupäevadel mitmekümne inimese allajäämise ja lõmastumise. Esimene korrus oli tavaliselt kivist, edasised puust. Aknad olid väikesed, luukidega ja, nagu selles maailmajaos kombeks, klaasidega. Väljakule avanevad peauksed olid rautatud ja rasked.

Platsi mõlemas servas, enam-vähem kohakuti, oli kõrvutiasetsevate majade vahel viie inimese kõrgune kivimüür. See ei olnud mitte ainult tänuväärne abinõu tulekahjude leviku tõkestamiseks, vaid sealt jooksis kunagi tsunftipiir – ühel pool, lähemal kesklinnale olid elanud kangrud, edasi tulid pottsepad. Kunagi oli see müür piiranud nende valdusi, sellest viis läbi vaid paar kitsukest väravat. Verised kokkupõrked eri tsunftide vahel olid tavalised, ent asi läks hulluks siis, kui kildkonnad hakkasid takistama üksteise liikumist linna erinevate osade vahel ja kuningale kuuluvatel tänavatel tolli nõudma. Ühel hetkel sai rael sellest villand ja siis rajati need väljakud – omanikele maksti kompensatsiooni (vähe, nagu asjaosalised ise arvasid) ja lapp lihtsalt vabastati. Rajati ka tänavad, millel liikumine pidi olema vaba. Eks ta oligi. Aga ainult need suured sirged nõndanimetatud ’kuninga tänavad’ olid sellised servades kraavidega ja sillutatud, nii et härjavankrid võisid teineteisest mööduda; aeg-ajalt andsid siis kraave katvad restid järele, rattad vajusid sisse ja kõigil peale õnnetu rakendi omaniku oli nalja palju. Muud majade vahele viivad tänavad olid kitsukesed, majad ulatusid kõrgematel korrustel kokku ja solgikraav voolas keset tänavat. Sillutis

oli paremal juhul palkidest, halvemal juhul puudus üldse. Sellistel platsidel kaubeldi, siia kogunesid veiderdajad ja vargad. Siin tolknes alati rae patrull ja keset platsi oli hukkamispaik.

Nimetatud asjandus seisis muidugi iga taolise platsi keskel ja tavaliselt oli tegu võllaga. Enamasti oli see lihtne puust moodustis. Ma tean, et kunagi seisis ka selle platsi keskel selline, umbes kuus korda kuus sammu inimesest kõrgem lava, mille ümber jooksis veel umbes sammu kõrgune ja laiune riba või terrass, millel seisis kuninglikud vahimehed, kui rahvahulk suureks läks ja oli karta rahutusi; tavaliselt piisas neljast vahist, et takistada inimesi sellele ronimast – olid meeles veel päevad, kui üks hertsog käskis mõned sinna tunginud nolgid üles vinnata ja kurjategijate kõrvale riputada...

Juba palju aastaid on räägitud, et ajal, mil isegi kõige vaesemate talupidajate lapsed peavad mõned talved koolis käima ja meie laevad on ilmakerale tiiru peale teinud, ei sobi inimesi avalikult hukata. Ma ei riski minna niikaugemale, et olla päris nõus nendega, kes saadaksid ka raskemate kuritegude puhul kurjategija kuninga elavhõbedakaevandustesse, kuigi eesootav eluaegne sunnitöö seal ei osutu tavaliselt kuigi pikaks. Minu ajal oli Kohtuväljaku tapalava kuivanud kokku kipakaks moodustiseks, mille otsa mahtusid napilt hukatav ja timukas koos tema kahe abilisega. Hukataval oli tavaliselt juba kott peas ja avalik saladus oli, et neile antakse viimasel hommikul (kui nad seda soovivad) sellist rohusegu, et neid eesootav surm vaid õlgu kehitama paneb; kindlasti väga tihti meeldivam viis surra kui nende ohvritel. Asi käis kiiresti, juba kaela valmispandud silmuse teine ots pisteti konksu otsa ja luuk lasti alt ära.

Kõik see aga ei kehtinud Jumalaema väljaku kohta, kus kirik oma asju ajas. Vanasti oli neilgi suur, massiivne puidust tapalava, kuid selle eluiga osutus tavaliselt lühikeseks, sest iga mõne aasta tagant sai keegi hakkama millegi pööraselt kuritegelikuga, näiteks nõidus või teotas muul viisil jumalat, ja siis korraldati autodafee, kasutades sedasama tapalava – hukatavad, keda sel juhul oli enamasti suurem punt, aheldati sinnasamasse lavale, lavaalune kuhjati hagu täis ja kogu kupatus pandi põlema. Kuna uue lava ehitamine oli kirikule märkimisväärne kulutus, korraldati põletamisi juba seepärast harva ja enamasti grupile, ent „rahva tungival soovil” arvati tulesurma vääriliseks siiski ka vana laternasüütaja Inrones, kes röövis kaupmees Endeksori tütre, lõikas tal kõhu lõhki ja asetas oma jalad sinna sooja sisikonda. Ega kedagi ei huvitanud, miks ta seda õieti tegi, tuletati vaid meelde, et viimastel aastatel oli kadunud veel teisigi noori neide. Vanamees pandi raudu, rauad naelutati tapalava keskele, lavaalune kuhjati kättesattunud risu täis ja tuli tehti alla. Juhtum oli nii selge, et ei raes, kuninga kantseleis ega kirikus pahandanud keegi selle peale, et kohtunik tuli ja kuulutas otsuse välja alles siis, kui mõrvari tuhk juba jahtuma hakkas. Paraku juhtus aina tihemini, et iga mainimisväärse rahutuse puhul pani keegi selle põlema kui kirikliku võimu sümboli, ja kirik oma lõputus leidlikkuses reformis samuti oma eksinud tallekete kojujuhtimise süsteemi. Tapalava asendas suur raudrest, mis asus maast parasjagu nii kõrgel, et sinna oli mugav vankrist kaste tõsta. Just nimelt kaste, sest hukatavate – keda aastatega siiski palju vähemaks jäi – kinnihoidmiseks kasutati jämedatest punutud vaigustest oksakimpudest puure, mille seest need suuremat välja ei paistnud. Sel oli mitu eesmärki – esiteks polnud neid lihtne päästa, sest puur punuti juba vanglas korralikult kinni; teiseks oli seeläbi juba hulk põletusmaterjali kohale toodud ja kolmandaks varjas see edukalt hukatavaid, kuigi see on muidugi kahe otsaga asi.

Oli varajane hommik ja platsil polnud peaaegu kedagi. Ärevalt ringivaatavate vahtide nelik klobistas vaheplatvormile ronida ja timukas oma abidega jäi ähkides kasti vankrist restile vedama. Resti alla kuhjatud hagu ei olnudki öösel põlema pistetud, timukas tundus hakkama saavat ja nagu nõiaväel tekkis platsile inimesi, kes ei kippunud ei segama ega aitama, nad hoopis irvitasid ja tegid märkusi, mis väga tõenäoliselt soovitasid timukal oma ohvrit enne selle hinge võtmist sihipäraselt kasutada. Kuidas timukas ta puurist kätte ja siis uuesti sinna tagasi pidi saama, oli kõrvaline küsimus. Ma ei kuulnud seda, aga ma olin selles linnas elanud suurema osa oma elust.

Ma ei tea, miks ma kirjeldasin nii täpselt seda väljakut... Vist sellepärast, et mul oli kunagi väga

ammu, lapsepõlves olnud üks unenägu, mis mulle tagantjäreletarkusest ütles, et pean sealt tulest oma armsama ära tooma. Lubatagu siis, et ma vähemalt ei raiska siinkohal aega sellele, mis neil päevil seal linnas üldse juhtus, kuigi Rendeumi mässust tahan ma teinekord kirjutada. Kiil oskas mulle niipalju rääkida, et kui tavalises olukorras oleks ikkagi olnud kõige lihtsam keegi ära osta, polnud selleks enam aega. Seal platsil poleks enam toimunud ei suvaline hunnik sularaha ega ka mingid võltsitud kuninga korraldused või muud pettused – ükskõik kui võimsa ülemuse nimele dokument ka ei viitaks, paneks see asjaosalised vaid kulme kergitama, ja raha ei söandaks keegi nii avalikult vastu võtta. Niisiis luges ainult jõud.

Ma nägin, kuidas kast kohale asetati. Ent ma ei näinud sinna sisse.

Siis juhtus midagi, millest isegi mina esimesel hetkel aru ei saanud. Inimesed muutusid loiuks, vahtisid segase pilguga ringi, istusid ja vajusid vaikselt külili või kukkusid jalalt. Kui ma pool minutit hiljem väljakule tormasin, magasid nad kõik.

Mul kulus vist ligi minut, et lõigata puur Cherili ümbert nii, et teda ennast mitte vigastada. Puur oli rauaga tugevdatud ja ta ise oli ka raudus. Muidugi, mu käed värisesid ja ma pidin kiililt mitu korda küsima, kas ta ikka jääb ellu. Vaadake, ma ei ole selliste vaatepiltidega harjunud. Cherilit oli pekstud ja piinatud ja... ei, ma ikkagi ei taha seda kirjeldada. Lõpuks vinnasin õlale tolle valge räbala, armsaima kõigest, mis maailmas olemas, ja tuikusin minema.

Ma pean ütleva, et ka see ei olnud nii lihtne. Mind on alati vaimustanud juttude kangelased, kuid minul oli jooksmisest hing paelaga kaelas. Ma teadsin, et kiirusest võib oleneda ta elu, pealegi oli kogu aeg tulnud platsile inimesi, kes imestusega vahtisid – mõni tuli ka lähemale – ja siis vaikselt unne suikusid. Nüüd tean, et see mu õlgadel lebav krae tegi minu ümber puhta õhu tsooni, et see kummaline saatanlik unegaas, mille võimuses väljak oli, minule ligi ei pääseks. Ma ei saa siiani aru, miks see Cherilile ei mõjunud. Ta oli kogu selle aja teadvusel ja püüdis mulle selgeks teha, et suudab joosta. Kuid ma kandsin teda; kuni viimase tõusuni Treminusele, kus ma kukkusin ja *tema* mind üles aitas.

Ent siis sulgusid luugid, lennumasin rebis end tasase vuhinaga maast, kerkis kiiresti õnneks pilvisesse taevasse ja korraga oli vaid vaikus ja soojus.

Palusin kiili, et me pöörduksime tagasi sinna, kust teekonda alustasime, ja kummardusin Cherili kohale. Ta ei lasknud mul end vaadata. Nojah, tal polnud seljas muud, kui see valge kleit või pigem rohmakas kittel. Ta mähkis end tekkidesse ja palus rahule jätta. Ma olin armastusest ja kaastundest hullumas ning registreerisin vaid poole kõrvaga, kuidas masin selgitas, et ma peaksin leppima viisiga, kuidas Cheril kavatseb vangistuse ja põletamisele viimise šokist üle saada. Lõpuks jõi ta suure klaasi vett ja seejärel vajusid ta silmad kinni.

Ta lamas selles suures, end tema järgi vorminud pehmes ja mugavas toolis nii väikese ja abituna, heledad juuksesalgud näole vajunud, käel ja kaelal – rohkem teki ja tolle valge riideräbala alt välja ei paistnud – pori ja veri. Ma ei julgenud teda puudutada, kuigi oleksin tahtnud teda pesta ja ta haavu siduda. Ja ega ma poleks korralikult osanud ka, mul jäi vaid usaldada kiili, et midagi tõsist tal viga ei ole. Ma ei teadnud siis, kuidas üldse oli võimalik, et ta kõik inkvisitsiooni piinamised üle elas ja vaimse ning füüsilise tervise juurde jäi, kuid üht-teist olen ma aimama hakanud.

Vaadake, ma olen vahepeal mõõtnatult targemaks saanud. Ma saan üle sellest, et Kronos tegi temaga midagi seletamatut ja peale äraminekut viskas ta mulle kui vana kaltsu. Lõpuks – ma sain Cherili, oma elu armastuse. Minu tänulikkus selle eest on mõõtnatu. Aga ka vihkamine.

„Uau...” ütles Ingrid vaikselt, kui oli lugemise lõpetanud.

„Aa.” Karl muigas kõveralt, visates ilmse kergendusega oma paberid lauale. „Vähemalt äratas huvi.

Ja ma siiralt tahaksin teada, mis mõtted sul tekkisid?”

„See on jabur.” Ingrid sirutas end, tõusis ja ringutas. „Huvitav kah, aga peamiselt jabur. Mida sa kuulda tahad? Oota...” Ta tuhlas paberites, siis lappas – ettevaatlikult muidugi – vana käsikirja ennast. „*Eosyne-naratius*... Olgu, psühhoajaloo võime unustada.” Ta ohkas. „Üks väga fragmentaarne lugu, mis on justkui mingist teisest maailmast pärit. On vana käsikiri – me ei tea, kui vana – ja on see kelder. On veel midagi?”

„Jah.” Karl sattus pisut segadusse: „Hm, miks sa küsid?”

„Kuidas sa need materjalid said?”

„Ema andis. Kevadel. Siis, kui teatas, et ma nüüd ametlikult majaomanik olen.”

„Ja kuidas sa selle keldri peale tulid?”

„No käsikirjades on mitmes kohas juttu igdrasilist või ilmajuurtest. Juured – maa all, üks ole. Kusagil oli mingis kontekstis juttu igdrasili valvamisest...” Ta niheles. „Ma... see oli mõnes mõttes kohutavalt elementaarne. Ma võin küll olla juhmivõitu...”

„Oled jah. Sa oled ülimalt juhmivõitu,” lausus tüdruk korruga, järsult tõustes. Ta silmitses pikalt keset tuba troonivat veidrat masinavärki.

„Mis on? Mida ma oleks pidanud taipama?” piidles poiss kahtlustavalt vaheldumisi seadet ja tüdrukut.

„Et sellel siin ei ole mingit tähtsust. Juurikad, lõimed, ilmapuu – see on vaid millegi maskeerimiseks. Otsime nüüd üles selle lüliti, millega selle risuhunniku eest ära saab. Ja katsu seekord mitte midagi ära lõhkuda.”

Poiss maigutas tükk aega.

Siis maigutas veel ja vandus vaikselt, seadet hoopis uue nurga alt uurides.

„Ma oleksin pidanud selle peale tulema,” porises ta.

**

Uuesti maha istusid nad umbes tund hiljem, ise tolmused, higised ja väga tigidad.

„See peab õige olema, see peab lahti käima! Nüüd tundub see nii ilmne,” kordas poiss läbi hammaste, silmitsedes lootusetu moega endiselt oma kohal troonivat kaadervärki. Tüdruk ei oelnud midagi, kõssitas vaid taburetil ja silus hajameelselt õlivööti reiel. Viimase tegevuse katkestas ta siis, kui märkas, et poiss ei uuri enam konstruktsiooni, vaid jälgib tema tegevust iselaadi näljanukrusega.

„See plaat peab ära käima, siin on isegi jäljed põrandal,” noogutas ta ja küsis siis, et poisi mõtetele teist suunda anda: „Aga miks Viktor ära läks? Mingi... justkui mingist teisest keskajast pärit jutustus. Veidrad vihjed... Milline on seos tolle vana käsikirja ja su onu kadumise vahel?”

Karl tõusis, astus laua juurde ja keeras prinditud materjalidel ühe lehe ette. „Kõigepealt las ma upun enesehaletsusse, ja et karikas korruga tühjendada, annan sulle lugeda veel ühe kummalise jutu, millel pole käsikirjaga mingit seost, kuid mis ehk vastab mõlemale küsimusele. Ma mõtlen – sellele, kui juhm ma ikkagi olen, ja et kuhu ta läks.”

— Tähtede taga

„Sinu näoilme järgi otsustades on sul tõsi taga.”

Valgete juustega vanem mees, kes mugavas tugitoolis lõusutades mahukast klaasist punast veini rüüpas, vaatas teeseldud ükskõiksusega, suunurkades naerukurrud, akna ees seisva ja mornilt linna

siluetti põrnitseva noormehe poole.

„Jah. Ma olen piisavalt vana, et sa mulle mõningaid asju selgitaksid. Sina ja isa ja tegelikult ka onu, te olete mind hoidnud otsuseid tegemast, soovitades oodata, olete mind suunanud, öeldes, et ühel päeval saan ma teada põhjuse. Ma ei taha olla vaid sinu ja isa mängukann, ma tahan vastuseid, et suuta õigesti hinnata omaenese otsuseid. Ka vastamatajätmine on vastus. Negatiivne vastus. Et minust ei hoolita. Ajad on täis tiksunud. Ma kas saan vastused või lahkun siit selle viimase järeldusega. Ja siis on mul kahju paarist viimasest raisatud aastast.” Noormees kõneles seda kiiresti, nagu õpitud, ja pööras end siis vanamehele otsa vaatama. „Niisiis?”

„Elegantne väljapressimine, Markus.”

„See ei ole vastus.”

„Ega ei ole küll. Muide, me kavatsame sulle mõningaid vastuseid anda. Ja seda on lihtsam teha siin; see on põhjus, miks Cassius su minu juurde saatis. Aga enne räägime muust.”

Vanamees lükkas eemale roboti, kes teda toetada tahtis, tõusis ja astus noormehe kõrvale. „Mida sa näed?”

Noormees kehtas õlgu. „Aed, jõekäär, mererand. Hektariline krunt Berni kõige nõutumajoonis. Ma tahaksin aga hoopis küsida, et palju meil... meie suguvõsal üldse krediite on, et sa sellist endale lubada võid?”

Vanamees irvitas nüüd varjamatult ja laskus oma tooli, mis talle vahepeal järgnenud oli. „Ah raha... seda on mul lõputult.” Ta ootas täpselt selle hetke, kui noormees protestima tahtis hakata ja katkestas teda siis: „See on suures osas tõsi. Mul on valitsusega leping – piiramatult krediit. Kui ma tahaksin näiteks tervet seda linna ära osta, siis tuleks keegi ilmselt küsima, kas ma olen lõplikult põrunud, aga väga võimalik, et isegi see läheks läbi... Miks sa imestad? Sa ju tead, kes ma olin, tead mu pärisnime?”

„Henri Holm, ehk Kolmas Suur Astuja. Tean, aga ega ma ei ole sind kunagi suutnud eriti hästi loetuga kokku panna, seda enam, et avalikult pole ma tohtinud seda rääkida. Aga rahalist külge ei maini muide ükski ametlik allikas.”

„Kas see üllatab sind? Tead ju küll seda Riigi- ja Isikusaladuste Seadust, mida rahvakeeli 30/50/100-reegliks nimetatakse – viimased saladused avalikustuvad sajand peale asjaosaliste surma. Kui me „Taevatrepi” projekti valitsusele maha müüsimise, olid seal muude tingimuste seas kirjas piiramatult krediitid Reedel käinud meeskondadele.”

Tead, nii aastakest kaksikümne tagasi ehmatasin ma Keskpanga Berni filiaali juhataja poolsumnuks – aastat viis peale siiiakolimist hakkas ta mu asjades nuhkima ja otsustas mu rahade allikat kontrollida. Ei leidnud midugi midagi, siis vorpis valmis midagi süüdistuselaadset ja kutsus mu välja. Ma olin sunnitud talle oma nime ütleva. Järgmiseks lõin masinasse sisse oma koodi ja kutsusin välja julgeoleku. Tegin talle selgeks, et kui ta juhtub isegi sonides iitsatama, kes ma olen, leiab ta veerand tundi hiljem end kahjustatud mäluga teel Marsi poole. Ta ei ole rääkinud, aga ta vaatas mind kuni kuhugi Bruxi üleviimiseni nagu tall hunt.” Vanamees pugises naerda.

„Piiramatult krediit... Sellepärast siis ongi meil alati kõik olemas olnud. Naljakas...” pomises noormees.

„Millalgi pidi ju sulle rääkima. Panime Cassiusega paika, et peale su 20-seks saamist. Loomulikult oleme astunud samme, et allikas ka peale mu surma ei kuivaks. Praegu teavad kõiki detaile mu poisid, millalgi räägib su onu Aurelius ka oma lastele. Pea meeles, et see on üks tohutu eelis, aga seda tuleb mõistlikult kasutada, mitte peenrahaks vahetada... Aga sa mõistad isegi.”

Noormees vangutas pead ja vaikis mõtlikult mitu minutit. Siis astus ta paar sammu tagasi ja võttis ühelt kandikult klaasi jäätükkidega jooki. Majas sees oli temperatuur tavaline, kuid seal, kus ta enne

seisnud oli, valitses suvekuumus ning palav tuulehoog lõõtsatas aeg-ajalt, kandes kuuma heina ja sadade lillede lõhna.

„Räägi mulle parem Reedest,” ütles ta siis, nagu oleks milleski selgusele jõudnud.

„Kas midagi sellist, mida ametlikes allikates ei ole?” Vanamehe hääles helises taas kerge pilge. „Sa muidugi aimad õieti, et sellega see kõik seotud ongi; aga see ei ole kindlasti kogu tõde. Sāti end siis kuulama, aga kui ma räägin asju, mida sa ametlikest allikatest ammu tead või sa millestki aru ei saa, katkesta mind. Sobib?”

Ja fikseerides silmanurgast teise noogutuse, alustas ta:

„Tähesondid olid just hakanud lähematest maailmadest tagasi pöörduma. See oli suur aeg...” Ta sattus korraks segadusse: „Ei, kuidas ma seda sulle seletan... ka praegune aeg on suur, võib-olla suuremgi... olgu. Igatahes osati millalgi 27. sajandil hakata mässama kaosega, selle võbeleva ollusega, mis kõige all meie maailma moodustab. Sealt tulid teadmised ruumi struktuurist, mis osutus palju pöörasemaks, kui me iial arvata oleksime osanud. Me õppisime tekitama energiat eimillestki – ja ka kaotama eikuhugi – ja võib öelda, et päästsime oma planeedi. Me teadsime, et valguse kiirust ületada ei saa, kuid me õppisime lõhkuma maailmakudet. Jätame teooria vahele. Teatud irooniaga võib öelda, et see on küll matemaatiliselt elegantne, kuid hullusärk peab käepärast olema. Lühidalt, me ei saa siiani millestki väga põhilisest aru. Kuid olgu...”

Me teame aastasadu, milliste tähtede ümber võiks olla asustuskõlblikke planeete, kuid tollal ei küündinud me neist veel ühenigi. Me muidugi teadsime, et Reede peaks asuma Goldilocki tsoonis. Kuid sinnaminekul oli veel muid mõtteid...” Ta ohkas ja korraks väreles ta huultel ja silmades kibedus. „Igatahes mäletan, kuidas hibernatsioonist alles uimasena juhtimiskeskusesse tuikusime, ekraanid olid täis vaid Reede kujutisi, ja iga saabuva numbrireaga noogutasime üksteisele: „See...” Mõelda ei olnud midagi, komandör viskas teadlikult kogu Maalt kaasavõetud plaanidekogu aknast välja ja otsustasime, et teiste planeetide juurde lähivad automaatsondid, kolm jullat (viis neid oli) inimestega lähivad Reedele. Ja... nii ma siis olingi esimene inimene, kes pani jala Reede pinnale. Nad kavatsevad sinna kivi panna... Maandusime pooluse lähedal – jahedam. Pooleteistkordne raskusjõud, nelikümmend kraadi sooja, metaani-süsihappegaasiatmosfäär, ainult paljad kaljud. Olime valinud tasandiku ookeani ääres, maandusime siledal platool nii umbes kilomeetri kaugusel veest. Kiiresti tormavad pilved, ere pisut väävelkollane valgus, tugev tuul. Ja elutus. Alateadlikult ootasid mingit elu, mitte just vastuvõtukomiteed, aga midagigi... Noh, loe andmed ette!”

„S-6245-2342/5 tuntud kui Reede... ja selleks ilmselt ka jääb, kuigi nimeküsimumst üritatakse lahtiseks pidada. Raskusjõud ekvaatoril 1,47 G-d, 14,4 meetrit sekundi ruudu kohta. Päikeseõöpäev 9 tundi 54 minutit ja 12 sekundit, aasta neli kuud, 26 päeva ja... ei mäleta. Ookeane 15%... Kaksiktähe planeedi ebastabiilne orbiit, umbes neli miljonit aastat tagasi oli külmunud, eeldatav järgmine orbiidi muutus seitsmekümne miljoni aasta pärast... Mis veel?” Ta heitis kõõrdpilgu kõrvalistmele. „Esimesena astus planeedi pinnale „Chang Innexi” uurimisgrupi vanem Henri Holm 1932. aastal, 11. oktoobril kell 16:18:20 standardaja järgi. Kuid mis plaane muutma pani?”

„See oli imeline,” jätkas vanamees, nagu poleks teda kuulnudki. „Suur hele sinakasroheline kera kerkib sulle vastu. Olgu, värv oli natuke vale ja suurem oli see ka (seda ju muide silma järgi aru ei saa), aga peaaegu nagu oleks koju jõudnud. Esialgu oli see tagapool, kui peamootoriga pidurdasime. Kui suhteline kiirus oli paar kilomeetrit sekundis, keerasime ringi ja hakkasime alla tulema, teised kaks jullat jäid orbiidile. Atmosfäär on seal tihe, aga pilvkattes oli auke, nii et päikest oli näha. Mäletan seda selgelt, kuigi tegutsesin natuke nagu udu sees. Paat laseb jalad välja, kobab pinda ja siis jäävad mootorid wait, laskume aegamisi allapoole. Vaikus.

Hulk analüüse, kaaslased ja ise ka läbi akende uudistamas. Siis lüüsi, luuk libiseb kõrvale, kuus astet redelist ja lased jala pinnale. Kerge krudin, pöördun ja lasen käsipuust lahti. Absurdne, irratsionaalne hirmutunne, nagu võiks keegi rünnata või pind alt ära kukkuda...”

„Ametlikel andmetel olite enne väljumist ligi kolm tundi maas?”

„Ähh. Nojah. Vist küll. Aga saad sa aru, et neid ma peaaegu ei mäletagi. Välja lõigati ka mu esimesed sõnad planeedil, asendati mingi jamaga. Päriselt käis dialoog umbes nii – pahvatasin: „Türademaa!”, nemad seest: „Kas midagi on valesti?”, mina: „Ei persse, lihtsalt nii tõpralikult vinge on olla.” Lasin jämedat liiva läbi sõrmede, tundsin seda... Ma pole kunagi elus, ei varem ega hiljem sellist õnne tundnud.”

„Ma ei imesta, et nad selle välja lõikasid,” pomises Markus ette vaadates. „Aga kolmkümmend aastat peale sinu surma lastakse originaalsalvestustele ligi... Oi kurat, kuidas ma sind kadestan!”

„Selle pärast? Jah. Mul on üldse hästi läinud. Ma maksin selle eest küll kodu ja oma ajastu kaotusega, aga ma olen rahul. Juriidiliselt olin ju juba üle saja, kui Martaga abiellusin ja lapsed sain. Olen palju näinud, suurtes sündmustes osalenud... Ära põe, sul on kõik veel ees.”

Noormees noogutas veel kord, ikka ette suvisele linnale vaadates. „Ja nüüd läheb vist huvitavaks?”

„Läheb jah. Laadisime paadist igasugust kola välja ja üldse lõime laagri üles. Olime maandunud väga lagedale alale, et vähendada igasuguseid riske. Me ju ei teadnud, kui tugev on pind, milliseid torme seal esineb ja nii edasi. Poolused on eeldatavalt rahulikumad ja nagu ma ütlesin, otsisime kõige jahedama paiga – temperatuur ei tõusnud peaaegu kunagi meie sealviibimise ajal üle +60 °C ja rõhku on seal muide 20 atti. Meil oli ka elektriauto kaasas, sest kavatsesime paarisaja kilomeetri raadiuses maandumiskoha ümber ringi liikuda. Muidugi, kui hätta oleksime jäänud, oleksid tüübid orbiidilt alati poole tunniga kohal olnud, kuid selliste ekspeditsioonide põhireegel on, et riskitakse nii vähe kui võimalik. Needsamad tüübid orbiidil soovitasidki esimeseks vaadata üht ala maandumiskohast poole tuhande kilomeetri kaugusel. Nad kaardistasid pinda ja olid leidnud „kahtlasi moodustisi”. Ära hakka ütleva – jah, sellepärast me sinna läksimegi ja maandumiskoha valisime. Muidugi ei ole mitte keegi sellest mitte kunagi rääkinud. Ja muidugi otsis kaardistusprogramm pinnalt teatud korrapärasid, etteantud tehnilisi moodustisi, kuigi ka see oli muude kaardistusrutiinide hulka ära peidetud-põhjustatud.

Viissada kilomeetrit oli natuke liiga kaugel, kuid nagu öeldud, valisime lageda kõva maandumisplatsi ja küsimus on ju vaid riskitõenäosustes – skafandris võib teoreetiliselt elada kuid, kuid tavaliselt ei taheta, et sa lähed kohast, kus selle maha võiksid ajada, kaugemale, kui laadimata tagasi saab. Muidugi oli meil autos kaasas spetstelk, milles häda korral oleks saanud vastu pidada, kuni keegi appi jõuab, ja tegelikult läheks asi ohtlikuks vaid ebatõenäoliste õnnetuste kuhjudes, aga... olgu, jätame selle. Igatahes olin mina kui juht taas see, kellel midagi teha polnud ja kes kõige kergemini asendatav oli, ning nii ma siis sõitsin koos Hidago Vargasega uut avastama.

Umbes siinamaale on kõik kooskõlas ametlike andmetega, isegi see minek on sees, rutiiniks muudetud.

Tead, kui absurdne on leida linn eluks sobimatul planeedil kümnete valgusaastate kaugusel Maast? Linn. Vaatlesime seda koos Hidagoga eemalt künkalt, panime kokku orbiidilt saadud fotodega ja läksime sisse. Alla. Seal on väga lollikindlad lüüsid ja kõik mehhanismid töötasid. Seda linna on muide fotodelt peaaegu võimatu märgata, sest niipalju kui seda üldse maapinnale ulatub, on see suuresti liiva alla mattunud. Ainult mõned tornid on väljas. Me leidsime täpselt selle, mille pärast see ekspeditsioon üldse sinna läinud oli.” Vanamees silmitses looritatud pilgul viimast veinilonksu klaasis, mida ta sõrmede vahel keerutas.

„Võõras tsivilisatsioon...” pomises noormees, näol hämmastus ja põnevus.

„Kas ma ütlesin sulle, et võõras?”

Teine seedis seda oma kolmkümmend sekundit, enne kui taipas, luksatas ja peaaegu juba kokutas: „Sa tahad öelda...?”

„Ei, nüüd läksid sa liiga kaugele,” muigas vanamees. „Juba gümnaasiumis õpetatakse, et lõimed on sünkroniseeritud Suurest Paugust alates ja ilma väga hea kooskõlata teatud põhiparameetrites poleks siin meid ega meie ilma.

Sa muidugi tead ka seda, et kusagil on mingi anomaalia – lõimed võnguvad. Ehk oled leidnud isegi mõne anarhistlikult meelestatud uurija porina selle kohta, et mõned meie partnerid kardavad, et keegi mängib kusagil ajaga.”

Umbes minuti valitses vaikus, siis hakkas Markus kõheldes rääkima: „Sa tahad öelda, et keegi on...”

Vanamees mõrises ja katkestas teda: „Ei! Ei saa *väljastada*, et see on looduslik fenomen. Et keegi lihtsalt kasutab seda.”

„Kuid kes? Miks?”

Vanamees ohkas raskelt: „Selle kohta on ainult oletused. Aga seda jama saab koolides ajada ainult tänu sellele, et niikuinii ei saa keegi ruumi struktuurist aru. Meil on ehk paarkümmend inimest, kes tegelikult saavad.”

Nad vaikisid oma viis minutit, enne kui vanamees uuesti rääkima hakkas: „Ma jätan nüüd jälle väga suure tüki vahele. Sul on terve elu aega seda teed uuesti läbi käia, kui huvi pakub. Ilma irooniata – võib-olla sa isegi saad sellest ühel päeval aru. Igatahes uurivad seda paljud rahvad. Keegi on ehitanud erinevatele planeetidele mingeid katsejaamu. On jätnud alles ka dokumente. Üks neist ütleski meile täpselt, kuhu minna. Vat üks asi, mis pani meid pool tundi seal varemetses ringi vaatama ja ennast näpistama – niipalju kui see läbi skafandri võimalik oli – oli linna ilmne tuttavlikkus, maisus. Seal olid elanud inimesesarnased olendid.” Ta otsis hetke sõnu. „Ma võiksin sulle väga pikalt rääkida, kuidas me selle kõigeni jõudsime, kuid tegelikult me ju teadsime – seal olid umbes kuus tuhat aastat tagasi elanud inimesed.”

„Kes? Kuidas nad sinna said? Kas... kas minevikus on olnud tähtede vahel rändav kõrgkultuur? Või... või on seal ka lõimed segamini?”

„Me esitame endale samu küsimusi. Mõned meist arvavad, et teavad vastust, kuid see on väga ootamatu. Kuula edasi. Sa arvasid, et kõik põrutavad uudised on läbi? Suurimad on veel ees. Me otsisime radariga ja leidsime tolle linna all käike. Hakkasime otsima sissepääsu ja leidsime selle ühe suhteliselt paremini kaitstud ehitise keldrist. Jõudsime veidralt keerdunud käikude võrku...”
Vanamees tõusis. „Tule kaasa.”

Nad laskusid keldrisse, kõndisid pudeliridadega riiulite vahelt läbi ja pojapojal jäi suuril silmil vaadata, kuidas käbedalt askeldav peremees tagaseina kõrvale pöörduma sundis. Nad leidsid end pimedusse laskuvatel astmetel. Kohe süttis ka elektrivalgus ning kui järgmine käik lõppes, avanes nende ees justkui klaasiks sulanud seintega kuusnurkne kaljukäik.

„Et siis kohe kõik ühe lausega välja öelda – osa meid puudutavast kokkuleppest on, et minule – minu käsutusse, minu valve alla ja ühtlasi ka krediidiks – anti maa, mis asub ühe sellise Maal asuva käigustiku peal. Ma olen kogu oma elu püüdnud seda tööle panna, et siit otse Reedele kõndida.”

Nad seisid ja vaatasid tuhmilt helkivaid võlve.

„Ja asi läheb veel hullemaks, kuigi sa arvasid vist, et nüüd on piir,” irvitas vanamees kurvalt. „See käigustik on ise kasvanud mingit liiki mehaanilisest idust ja see on siinamaale elus ning muutumises. Ei tarvitse vist öelda, et selline tehnoloogia on meile tänapäeval kujuteldamatu. Me arvame, et tolle asundusel seal Reedel ei ole midagi pistmist käigustiku algse eesmärgiga, sest sealsed ehitised refereerisid meie tasemele ligikaudu vastavat kultuuri.”

Vanamees viipas, et nad hakkaksid taas üles välja minema. „Mina olen selle üle mõtisklenud 60 aastat, probleemi on uuritud muidugi palju kauem; muide, Galeo Ergfeldt on minu vanaisa, kui sa seda veel ei teadnud. Väga paljud on sellest huvitatud. Ent me ei tea midagi. *Ad hoc* teooriad ei

kannata lähemat kriitikat ja me teame kindlalt vaid seda, et umbes sobival ajal on rajatud tugipunkte mitmel erineval tähel.” Nad jõudsid trepist üles. „Kas nüüd saad aru, kui tähtis on see, mille me leidsime? Ja see ei ole kaugeltki mitte kõik.”

Päike oli taevas jupi maad edasi liikunud, pealelõunane soojus oli sama rambe kui enne, kuid kusagil siinsamas ootas jahedus. Nii kaugel põhjas ei läinud päriselt soojaks kunagi, närvutav külm ootas kohe siinsamas – inimeste mälus, kohe peale päikeseloojangut ja iga pilve all.

„Markus, enam-vähem kindel tundub tänapäeva teooriate valguses ainult klassikalise ajarännu võimatus, ja see tuleneb hoopis naljakast asjast, nimelt aja illusoorisusest. Kui sa üritad pöörduda tagasi samasse hetke, siis avastad, et seda lihtsalt ei ole. Nii et me ei saa aru, mida mõned mainitud rahvad kardavad.”

Vanamees oli taas täitnud oma veiniklaasi ja veeretas oma juttu aeg-ajalt huuli niisutades ning silmanurgast jälgides, et pojapoeg ikka kuulab. „Sa tead, et lõimed on omavahel õige mitmel viisil sünkroniseeritud ja meie ilm on alles viimastel aastatuhandetel välja langenud nõndanimetatud S-grupist, mille ilmade vahel oli ja on praegugi seletamatult tihe side. Sa tead, et ühed ja samad sündmused näivad korduvat läbi aastatuhandete, nii nagu ka paljud kontseptsioonid, ideed ja isegi isiksusemustrid näivad rändavat läbi ilmade ja kohati isegi kinniseid ringe moodustavat – ühes ilmas toimuv on teiste ilmade legendid ja ühe tulevik näib suubuvat teise mineviku.

Sa oled muidugi kuulnud Dejuu barjäärast, mis blokeerib meie jaoks suure hulga ilmasid ja mille olemusest me aru ei saa, ja millest eriti rääkida ei taheta.

Sa tead, et on rahvaid, kellel on väga kõrge kultuur olnud sadu tuhandeid aastaid. Enamik inimesi ei mõista, miks ei võiks igapäevaselt kasutada kvantmootorit. Sina tead, et olemuselt on selle töö põhjuslikkuse rikkumine, sest sellist energiat ei ole universumis olemas. Võib-olla samamoodi me lihtsalt ei saa aru, miks vanemad rahvad kardavad ajavõngete näilist – kordan, näilist – põhjuslikkuse rikkumist? Ilmapuud hoiame me salajas kõige lihtsamal põhjusel – see on midagi uut, see on midagi, mida vanemad rahvad ei tea. Kõiges, mis puudutab laiemat maailma, oleme ju alati sõltunud vanematest rassidest. Me teame vähe. Siis, kui muutusime nii targaks, et meid enam varjatult juhtida ei saanud, hakati meile korraldusi andma. Info asemel. Meil on sellest siiralt kõrini. Me tahame ise asja uurida ja omad seisukohad moodustada. Meil pole õrnatatki aimu, mis koht on ilmapuul suures pildis, kuid isegi selle, et süsteemis on kotermann sees, pidime ise välja uurima. Kindel on, et keegi või miski sokerdab siinkandis universumi kallal ja nagu kurat selles vanas laulus, keerab viljapäid vastutuult. Selle nimi on Kronos.”

„See on ju nii ilmne!” ütles Ingrid lugemist lõpetades. Siis vaatas ta poisi poole ja üritas öeldut parandada, tehes asja muidugi hullemaks: „No aga ma saan aru, et kelder üksi oli juba piisavalt kummastav, lisaks ei ole sa ilmselt ainult käsikirjaga tegelenud, muidu poleks sa lõpueksameid ära teinud, sest juhe oleks koos. Mina muidugi...”

Ma jään parem vait,” lõpetas ta ujedalt.

Karl võttis end kokku ja muigas. „Olgu, alustame otsast – mida sa sellest kõigest arvad?”

Ingrid tõstis sõrme, et ta ootaks, ja lehitses üsna tükk aega käsikirja, kõrvutades seda tõlkega. Lõpuks ta ohkas. „Ma saan sinust aru – selle käsikirja autentsus on tõepoolest kogu loo võtmeküsimus. Kusjuures hea, et sa mulle kohe selle viimase andsid, see täiendas tõesti pilti. Hm, eeldusel, et see kõik tõsi on. Karl, anna andeks, seni ei ole ma näinud midagi, mida ei võiks müstifikatsiooni või – vabandust – hullumeelsusega seletada. Käsikirja on võimalik võltsida. Ma oletan – sina ilmselt tead paremini –, et põgusal vaatamisel võib see sama hästi olla kusagil käsitööringis valmistatud paberile kirjutatud, tees leotatud ja kaheks talveks kartulikeldrisse jäetud.

See risuhunnik ei loe kah. Ma tõesti loodan, et siin all on ilmapuu. Nii tore oleks, kui sa minust õigesti aru saad.”

***

„Hei, on siin keegi?” kostis hääle ülevalt. Poiss ja tüdruk vaatasid teineteisele otsa.

„Minu ema,” ohkas poiss hetke pärast, kehtas õlgu ja tõusis vastu tahtmist. Tüdruk järgnes talle, kui ta kitsukesest trepist tagasi esimesele korrusele läks.

„Aa, seal sa oledki,” lühike noogutus. „Tere, Karl. Ja sinu nimi, nagu ma kuulnud olen, on Ingrid? Väga meeldiv. Veedate siin aega... Kohvi saab? On sul midagi süüa? Ma tõin. Lähen kohe edasi – Leila ootab. Ta läks oma meheraasuga enne linna peale – no ei saa ju kasutamata jätta, kui rahakott kaasas kõnnib – ja too tahab Tallinnasse tagasi, neil läheb paar tundi. Tulin seni vaatama, kuidas sa hakkama saad.”

Naine oli lühikest kasvu ja kuigi miski ei suutnud varjata fakti, et ta pole enam ka kolmekümnene, nägi ta omast kohast hea välja. Ta oli sale ja hoolitsetud, ta kergelt loomulikus lorkis „eesti ebamäärasest” pisut punakamat karva juuksed olid suhteliselt lühikesed, kuigi mitte päris poisipeaks lõigatud, ja neid hoidis kinni lillakas pael. Ta nägu oli tugevalt päevitunud ja selles vilkusid lõbusad teravad hallid silmad, põsed olid lohus ja nõbinina pisut viltu, mis andis talle kuidagi heatahtlikult saatanliku ilme. Ta kandis kõhtu paljaks jätvat valget pluusi, mille seljale oli joonistatud üksainus hiigelsuur roosakas õis, ja teksaseid, mis lõppesid pisut allpool põlvi. Ka kõik muu riiete alt välja ulatuv oli tumepruuniks päevitunud, ja varba otsa olid torgatud lahtised kerged kingad.

Ta heitis ühe huvitu pilgu lahtikistud seinale, kõndis siis eksimatult kööki ning hakkas kaasatoodud kraami kotist lauale laduma, ise kogu aeg rääkides:

„Nii et sa leidsid Viktori keldri üles. Mis seal õieti on? Ma teadsin muidugi, et see olemas on, aga ajad olid siis segased ja see oli selline sugulaste saladus, millest me omavahelgi mitte kunagi rääkida ei tahtnud. Viktor oli veider. Aga väga tark. Ja muide, palju meil neid sugulasi oligi! Ega ta tegelikult kellegagi eriti läbi ei käinud, aga sind on ta alati hoidnud. Nii, kust see pliit sisse käib... Nõud on kõik alles, sa polegi veel midagi ära lõhkunud. Mõned neist on tegelikult väga vanad ja haruldased, nii et katsu seda arvesse võtta, kui sa siin oma kaakidega läbu korraldad; kuigi ma olen täiesti veendunud, et see jutt on mõttetutu ja sa lõhud need kohutavalt vanad ja ilusad asjad ikkagi ära.”

„Kas ta on purjus?” küsis tüdruk vaikselt, olles salakeldrisse viiva trepi otsa juurde seisma jäänud, sellal kui poiss korraks ema järele kööki oli kiiganud ja nüüd end diivanile sättis, paludes pilguga tüdrukut enda kõrvale istuda.

„See on ta tavaline seis,” poetas poiss vastu tahtmist. „Minu arust on ta alati selline olnud – mitte kunagi alkohoolik selle sõna täpses tähenduses, aga...” Ta jättis lause lõpu õhku rippuma.

„Ta on ju vist kirjanik, luuletaja?”

„Oli... on... nojah...” otsis poiss sõnu. „Tal on paar luulekogu ilmunud ja põhiliselt olemegi me elanud sellest, et ta kuhugi midagi kirjutab, sagedamini aga tõlgib või redigeerib. See mingi raamatukogu referendikoht ei ole ju kunagi midagi sisse toonud. Üksvahe ma isegi mõtlesin, et mõni neist kuttidest, kes talle alati järele on jooksnud...” Ta jäi taas poole lause pealt vait.

„Isa sul ei ole?” küsis tüdruk nagu muuseas.

„Pole kunagi olnud. Ta pole minu mäletamist mööda kunagi kellegagi pikemalt koos elanud.” Poiss mühatas. „Ta teeskleb. Ta on minu pärast mures. Võib-olla ma teen talle liiga – et kõik see salatsemine ja muu on vaid tahtmine mind kaitsta. Kui ma vaid teaks, mille eest.”

„Mis te siin sosistate?” Poisi ema ilmus köögiuksele. „Tulge sööma. Te ei ole niikuinii midagi söönud. Eriti Ingrid näeb selle järele välja. Olgu, olen jah kade, minagi tahaks sihuke olla, aga aastad... Aga see selleks. Igavesti hea, et nüüd on igas suuremas poes valmistasju, ei pea ise tegema. Vanasti oli õudne, midagi saada polnud ja sellestki pidid alles oma fantaasiat appi võttes proovima midagi söödavat kokku nõiduda. Mis viga nüüd perenaine olla – kuigi see vist hakkab teisipidi nüristama, kui kogu kokakunst taandub toitude kunstipärasele laualeasetamisele. Tead, mul üks sõbrants rääkis, kuidas Ameerikamaal „ise” torti tehakse – ostad poest tordipõhja, lased sinna peale pulverisaatorist vahukoort ja paned kõige peale kompotimarjad – ja kokku tuleb täiesti isetehtud tort. Nii, kohvi peaks olema piisavalt tõmmanud. Nii naljakas – tal on siin viisakas kohvimasin. Tegelikult on see ka oma veerand sajandit vana, selle muretses ta juba millalgi vene ajal. Või te ei joo enam nii hilja õhtul kohvi?” Ta heitis pilgu välja, kus hele juunitaevask hakkas pisut-pisut tumedamaks tõmbuma. „Minule ei tee see midagi. Pealegi ei saa ma niikuinii enne hommikut magama.”

„Ma olen alati imestanud, kuidas sa suudad samal ajal süüa ja rääkida,” pistis poiss vahele, kasutades hetke, kui söömine ta ema siiski niipalju segas, et see võimalik oli.

„Einhoh, harjutamise asi. Ja muidu läheks vaikus piinlikuks, tead. Te kahekesi ju sellised hilisteismelised, vaatate vaid häbelikult teineteisele silma ja vaikite. Seltskondlikkus tuleb aastatega. Nii et ma kasutan seda, ja pealegi pean ma ju Leilaga koos pool aega kuulama, saate aru? Ja kui veel Siiri või keegi neist tuleb, on veel hullem. Olgu, eks see ole ka mingi omalaadne masohhism oma verbaalset kõhulahtisust just akuutses faasis seltskonnas välja elada, aga peale teist kokteili räägime me niikuinii kõik korraga ja tead – see ei sega üldse.” Ta pilgutas muiates pojale silma.

**

„Tahad sa siin olla? Me läheme randa. Tahaks enne ööd veel korra ujumas käia.”

See oli tunnike hiljem, nad olid söönud ja nüüd seisis poiss koos oma emaga aias, nende üle laotumas tumesinine taevask, kus muutusid nähtavaks esimesed heledad tähed. Hekkidega piiratud muruplatsil lookles kruusane rada värava poole, metsistunud roosipõõsastel lõhnasid õied, pärnade tumedad kuplid helkisid süttinud tänavalaternate valguses ja magama sättivad linnud siristasid hullumeelselt.

„Ma ei taha teid üldse segada,” vaatas naine kiiresti ringi. „Mul on ülemise korruse võti, nii et kui mul öömaja ei ole, tulen üksi või tuleme Leilaga siia, aga me ei sega teid, eks ole?” Ta naeratas vabandavalt. „Ta on tore. Väga ilus. Paistab tark ka, kuigi seda pole just lihtne otsustada selle kuue sõna põhjal, mis ma ta suust kuulnud olen.”

Poiss kõhkles hetke, vaadates eemal tänaval riidest kotiga vehkiva tüdruku poole. Viimane ei ilmutanud veel väga ilmseid kannatamatuse märke.

„Ema, sa teadsid sellest keldrist?”

Naise suunurk tuksatas. „Teadsin, ei teadnud... Muidugi teadsin.”

„Miks sa kunagi mulle ei rääkinud?”

„Aga mida? Saad ju ise aru, et see oli salajane... ja lastele seda ei räägita. Kunagi leppisime kokku, et Viktor ise räägib sulle... Ootasin teda. Ja nüüd...” Ta peaaegu nuuksatas.

„Kas sa tead midagi tema töö kohta? Mida sa temast veel tead, mida sa mulle ei räägi?”

Naine oli hetkelisest tunde puhangust üle saanud ja muigas jälle oma laisal, sardoonilist heatahtlikkust kiirgaval viisil. „Sind oodatakse. Teinekord.” Ta pöördus ja läks majja tagasi, uktsel siiski korraks seisatades. „Ma vaatan natuke majas ringi. Keldrisse ei lähe. Mulle... on kogu elamine

nii kohutavalt tuttav, kuigi ma pole siin ammu pikemalt olnud. Ma lähen tõepoolest hiljemalt tunni aja pärast ära, nii et te ei pea väga kaua rannas olema.” Ta turtsatas ja sulges enda järel ukse.

**

Möödus oma viis tundi, enne kui Ingrid ja Karl tagasi majja jõudsid. Peale ujumist oli neil olnud tahtmine rannas pisut jalutada, nad olid tuttavatega kokku sattunud, ühes välikohvikus kokteilid teinud, siis mingilt rannas toimuvalt simmanilt läbi astunud ja lõpuks uuesti ujumas käinud. Maja oli pime ja poiss ei pannud tulesid põlema, vaid juhatas tüdrukut käsikaudu edasi. Lõpuks, olles toolile komistanud, süütas ta tuhmi lambi elutoa diivani juures, ning asus ühel jalal hüpeldes äralöödud varvast masseerima.

„On su ema siin?”

Poiss kehtas õlgu. „Kui on, siis ülakorrusel. Sinna saab muide õuest otse ka. Kuulda küll ei ole.” Ta veeretask kokkurullitud voodiriided lahti, võludes nii paari sekundiga üsna korraliku magamiskoha. Ta põimis käed ümber tüdruku, suudles teda pikalt suule, siis libistas käed kaaslaste topi alla ja tõmbas selle teisel üle pea. Tüdruk tõstis kuulekalt käed ja kui poiss seejärel ta rindu suudlema asus, langetas need talle õlgadele ja nautis toimuvat suletud silmil. Poiss oli ta ette põlvili laskunud, liikus suudeldes allapoole, siis surus põidlad tüdruku pükste vahele ja lükkas need alla.

Tüdruk ainult ohkas kingadest ja nendele langenud pükstest välja astudes.

Nad mõlemad jäid korruga kuulutama. Kusagilt ülevalt oli tegelikult juba natuke aega kostnud rütmilist kriiksumist, kuid nüüd oli see muutunud kiiremaks ja tohutult valjuks ning saateks oli tulnud heledahääline oigamine.

Paarikümne sekundi pärast tüdruk turtsatas: „Äge emme sul...”

„Ähh... hm... nojah...” maigutas poiss segaduses.

„Leila – või mis ta nimi nüüd oligi – see vaevalt on, kelle ta on siia öömajale toonud.” Tüdrukule paistis kogu situatsioon, eriti aga poisi ilmne kohmetus nalja tegevast. „Tea, kas see diivan ka nii uhkelt kriiksub?” Ta viskus selili voodile ja imiteeris paar korda ratsutamise moodi liikumist. „Ei kriiksu. Aga kui on põhjust, oskan ma palju uhkemat kisa teha.” Ta sirutas käe ja napsas justkui meeldetuletuseks lahti poisi teksaste ülemise nööbi, sest viimane kuulas ikka veel süvenenult ülakorrusel toimuvat.

Meeldetuletusest piisas, ja mõne minuti pärast kahetses Karl natuke, et polnud palunud Ingridil siiski vait olla. Lukus kõrv oli väike mure; ta lootis, et naabrid asjast õigesti aru saavad ja märulipolitseid kohale ei telli.

Justkui vastuseks puhkes siis, kui nad teineteise kaisus hingeldasid, ülakorrusel kahehääline naerulagin. Teine hääl ei saanud kuuluda Leilale.

Ka Ingrid ja Karl vaatasid teineteisele otsa ning hakkasid samuti itsitama.

Mõne aja pärast müksas tüdruk poissi – viimane kuulatas süvenenult, näol kummaline ilme.

„Häbi sul olgu – ema on sul kena naine. Kuidas sa arvad, et ta sinu sai?” sosistas Ingridi talle leebel ja naljatleval toonil kõrvast.

„Ähh, ega ma seda...” Poiss liigutas kannatamatult õlga. „Tead...” Ta naeratas tüdrukule. „Ma olen vist paranoiline küll. Miski selles hääles... Ja mulle tundus, et kuulsin jutust Viktori nime.” Ta sosistas samuti, sest õises vaikuses kostis ülakorruse tasane kõnekõma tõepoolest nendeni.

„Viktor ei ole nii pööraselt haruldane nimi. Ja üldse – mõtle natuke. Arvad sa tõesti, et...?”

„Äh, ta ei ole ju tegelikult ema onu... Tead, see on nii segane. Seda 'onu Viktorit' ütlesid mõned

sugulased alati suure irooniaga. Ta peaks kuidagi isaga seotud olema, aga ema... Siis aga peaks olemas olema isa, kelle ühe vanema vend ta on. Nii see kohe kindlasti ei ole.”

Ingrid silitas sellal poisi pead ja surus oma rindade vastu. Sõnum tundus olevat, et tegeled valede asjadega...

Korraga oli tüdruk voodis istukil. „Midagi juhtus. Kas sa tundsid seda?”

Karl tõstis pea ja kuulatas. „Mida sa mõtled?”

Ingrid otsis hetke sõnu. „Kas sa ei kuule? Ja nagu tuul tõmbab?”

Karl ohkas, ent üritas siis keskenduda. „Siin kusagil mängib muusika. Aga selles pole midagi erilist. Ja tuult siin küll ei ole.”

„Teki all muidugi.”

„Mul ei ole tahtmist välja tulla. Kuidas see oli, et tegelen valede asjadega?”

Ingrid raputas pead. „Nii veider muusika...” Ta tõusis ja astus esikusse, porgandpaljas nagu ta oli. Majja saabus vaikus.

„Ingrid?” uuris Karl kähedal sosinal, siis sisises vaikselt läbi hammaste ja ajas end kah voodiservale istukile.

Tüdruk ilmus küll ka hetke pärast nähtavale. „Kaadervärk on kõrvale nihutatud, luuk on lahti ja muusika kostab sealt alt.” Ta asus pimedas tuhnima.

„Nalja teed või?” Karl oli krapsti püsti.

„Ei tee.” Ingridi silmad hiilgasid pimedas ja Karl taipas, et ta ei otsinudki riideid, alles siis, kui ta poisi seljakotist püstoli välja tiris, kontrollis, kas padrun on rauas, relva uuesti kaitseriivistas ja käeulatusse öökapile asetas.

„Ära vahi. Aja endale midagi selga.” Ta otsis põrandalt oma riided. „Niisked...” katsus ta neid ja kulutas paar sekundit nende tooliseljatugedele laotamiseks. Siis lõi ta käega ja tõmbas palja ihu peale ühe nagis rippuva kitli. Ta astus tossudesse, võttis püstoli ja vaatas siis poisi poole, kes teda üsna juhmil ilmel pörnitses.

„Ma tahan näha.” Ta suundus esikusse ja hetke pärast oli kuulda, kuidas ta trepist laskub. Poiss ärkas kui tardumusest ja hakkas samuti kirudes teksaseid ja särki selga ajama.

„Kas sul taskulampi on?” küsis tüdruk augu äärel põlvitades ja all pimeduses midagi näha üritades, kui poiss lõpuks särki püksi toppides kohale jõudis.

„Kas tead, kõik kollifilmid algavad nii – keegi tola ronib auku, kust kõiki parameetreid arvesse võttes oleks targem eemale hoida.” Poiss kadus trepist üles ja oli minuti pärast lambiga tagasi. Ta valgustas lambiga vertikaalselt laskuvat šahti. Näha polnud tegelikult midagi peale siledade, pisut läikivate seinte ja sügavusse laskuva hallist plekist keerd-trepi, mis võttis umbes poole kaevu nii kolmemeetrise läbimõõdu ja lõppes horisontaalsel põrandal kümnekond meetrit allpool.

„Läheme?” See oli tüdruk.

„Ehk mõtleks enne?” poiss istus avause servale. „Esiteks – miks käik lahti on? Läks ise? Ise? Et siis keegi tegi lahti. Miks? Keegi tuli sealtkaudu. Miks ta käiku uuesti ei sulgenud? Keegi läks sinna alla. Mis ta seal teeb? Kui see avanes juhuslikult, võib see sama juhuslikult sulguda ja see on veel kõige tobedam – sinna lõksu jääda. Millal tuleb keegi selle peale, et meid sealt otsima hakata? Olgu, sein on lahti, kuid minul kulus kuid, et taibata, et seal võib midagi veel peituda.”

„Selle peale tulin mina. Sul oleks veel aastaid kulunud. Paneks siia mingi kaika vahele. Ja meil on püstol.”

„Mul tekitab hoopis see kohutavalt ebakindla tunde, kui sina sellega ringi kõnnid.”

Tüdruk oli rääkimise ajal uurinud sellest samast painutatud paksust plekist kangmehhanismi, mis pettekaadervärgi aluse kõrvale oli tõstnud. „Näe. Minu arust on see riiv.” Ta pistis sõrmed ühe U-tala prakku ja tõmbas sealt välja üht otsa pidi kinnitatud toeka kangijupi. Oli ilmne, et sellises ristasendis takistas too kang luugil sulgumast.

Poiss noogutas vastutahtmist. „Jah. Sul on õigus. See asi liigub üsna lihtsa vastukaaluga ja siin on riivid. Muide, paned sa tähele, et sulgurid ja luugipealne on teistsugusest materjalist ja teistmoodi tehtud. Justkui oleks käik, trepp ja luugimehhanism valmis tehtud ja siis kunagi hiljem siia mingid betoonlarakad ja riivid juurde mõeldud.”

„Mis sa sellest järeldad?”

Poiss kehtas õlgu.

„Läheme siis? Natuke vaadata ikka võib. Muide, kas sa välisukse panid lukku? Ja kas sul teist taskulampi on? Otsi.”

Kui poiss ülalt teise lambiga alla jõudis, polnud tüdrukut kusagil näha. Karl mõtles hetke, siis vandus omaette ja hakkas ka trepist alla minema. Laskumine lõppes avara pisut ebakorrapärase kuusnurkse ristlõikega koridori ühes servas ja kui ta trepilt maha astus ja ringi vaatas, avastas ta, et näeb mõlemas suunas oma 30–40 meetrist juppi, sest koridor kaardub temast eemale ja allapoole, justkui seisaks ta viltu maasse maetud hiigelvoolikurulli sees. Ta hakkas astuma sinnapoole, kus vilkus teise lambi valgus. Ta läks oma sadakond sammu ja leidis tüdruku seismas mingis laiendis, mille põrandalt laskus allapoole palju kitsam spiraalne käik.

„Siit kostab muusikat,” osutas Ingrid lambiga allapoole.

„Kostab jah,” noogutas poiss peale hetkelist kuulatamist. „See, mida me enne kuulsime? Ei ole võimalik, et me seda ülevalt kuulsime. Ja sedamoodi musa pole mina küll elu sees kuulnud.”

„Ehk peegeldub siin käikudes... ja vaikne on. Siin on see juba üsna vali... seal kusagil peab olema põrgulärm.”

„Jah... midagi on väga valesti.” Poiss vaatas ringi. „Kuhu need käigud üldse lähevad... ja me peaksime olema jõe tasemest... isegi merepinnast palju madalamal – kuidas need kuivad on?”

„Loodetavasti on sul kunagi aega siin oksendamiseni ringi tatsata. Läksime.” Tüdruk astus laskuvasse spiraalkäiku. Selle põhjas ei olnud astmeid, kuid kalle oli käimiseks piisavalt lauge. Nad olid läbinud tosinkond tiiru, kui poiss tüdruku varukast haarates ta peatas.

„Mis on?” Muusika oli nüüd juba üsna vali.

„Meie juba tõuseme. Saad aru, tõustes peaksid käigud ju risti minema.”

Tüdruk liigutas kannatamatult õlga. „Nojah... aga ega sa nüüd neid keerde ju nii täpselt ka ei taju. Eks nad kuidagi põimitud ole. Läksime.”

Nad olid tõusnud veel kaks tiiru, kui hakkas paistma valgust.

Karl peatas veel kord Ingridi. „Kuule, see ei ole normaalne. See ei saa olla. Kas tasub edasi minna? Meil pole aimugi, mis meid seal ees ootab, aga normaalne see asi ei ole.” Enam ei olnud vaja sosistada.

„Vaadata ikka võib,” kehtas tüdruk õlgu ja astus edasi.

Karl vandus omaette ja lentsis talle järele.

Tal oli vaid üks keerd minna, kui ta Ingridi seismas leidis. Tüdruk oli lambi kustutanud ja vaatas ringi. Ninna lõi sigaretisuitsu. Nad olid jõudnud samasugusesse ruumi kui see, millest tulema

hakkasid – vast kümne meetrine ümar saal kahele poole kõverduvas käigus. Keegi oli vaevunud sinna vedama hunniku pehmet mööblit ning helitehnikat. Kuid kõik see oli vaid taust, sest nad leidsid end tõtt vahtimas umbes tosina inimesega, kes kas istusid või seisis ruumis ja nüüd neid nagu tonte jõllitasid. Muusika vakatas.

„Mitä ljudi te takie olete?” astus lõpuks üks neist toasolijatest ettepoole. „Ja mistä persestä te vällä võjõbövali?”

Sõja kaja

Luuk susises tasa sulgudes, kõlksatasid riivid ja ümbrus muutus eristamatuks, sest valgust kumas vaid läbi pisikese illuminaatori või õigemini vaatlusaknakese luugi keskel. Üks vaevueristatav vari liigutas ja tema käes süttis terav valguskoonus. Selle elektrikollane vihk tõi hämarusest esile hallikad, krobelised, härmatisega kaetud seinad ja kaks tumedat inimkogu, kelle riidetust oleks õigem skafandriks nimetada – tumedad liibuvad kumjad ürbid, näo ees virvendamas vaevumärgatav kaitseklaas.

„Veel on võimalik tagasi pöörduda,” lausus noormees, kes lambi oli süüdanud.

Tüdruk tema kõrval väristas õlgu ja raputas pead: „Kui ma juba nii kaugemale olen tulnud...”

Mees seisatas veel hetke, siis kehtas õlgu. „Ma olen sind korduvalt hoiatanud, Artemis.” Ta haaras vastasseinas oleva luugi käepidemest. Tema sõrmede vahel vilkus kiiresti punane valgus, ühel metasel ruudul luugil libisesid ülevalt alla mitmevärvilised sümbolid ja kostis vaikset kriginat meenutatavat kõnet. Mees ei teinud neist välja ja pööras käepidet, hakkas luuki lahti suruma ja vilkumine ning hääled lakkasid.

„Mis see oli?” tahtis naine teada.

„Hoiatus, et väljas on radioaktiivne.”

Selles luugis ei olnud ava ja kui mees ta kinni lükkas ning ümber pöördudes valgusvooga ringi tegi, oli esimesel hetkel võimatu öelda, kus luuk või uks üldse olnud oli. Nad seisis mustunud ja lagunenenud ruumis või õigemini koridorijupis, mille teisest otsast, viie-kuue sammu kauguselt viis kohmakas raudredel kuhugi ülespoole, kust immitses tuhmi halli valgust. Luuk nende selja taga oli maskeeritud laudseinaks ja redeli juures maas oli suur kuhi lund.

Nad vaatasid korra teineteisele otsa, siis kustutas mees lambi, kontrollis relva, mille peale see kinnitatud oli, ja nihutas ühe silma ette infrapunamuunduri ekraani.

„Kas sa kirju ei lugenud?” küsis ta redeli poole suundudes. „Milleks kurat sulle on antud materjalid, kui sa õppima ei vaevu, Artemis?”

„Äh, ehk ma oleks välja lugenud, kui sa mulle aega oleksid andnud. Ja lõpuks olen ma Arlis, mitte Atremis. Siin masinad ei kuula.”

Mees ei vaevunud vastama. Ta ronis redelist üles ja naine kuulis teda kiiresti tasaste sammudega eemaldumas. Ta kõhkles veel hetke, siis hakkas ka ise üles ronima.

Üleval ta seisatas ja kuulatas. Ta oli põlenud seinte ja osaliselt sisselangenud laega toas. Akna- ja ukseavad oli kõrbenud ja purunenud ning põrandal vedelevat poolpõlenud prahti kattis avadest sisse sadanud valge puutumatu lumi. Valitses vaikus, kui välja arvata kusagil varemetes löksusattunud tuule vaevukuuldav sahin. Tüdruk vaatas ringi ja nuuksatas, siis klammerdus ta pilk ühele aknaavale, nagu lummatult kiskus see teda enda poole, ta astus vaid viivuti tee otsimiseks pilku langetades lähemale ja jäi siis väljas avanavat pilti vaatama. Ta ei märganud, millal mees tagasi tuli ja tema kõrvale seisma jäi, ta vaatas käsi rinnale surudes ja tema silmad täitusid pisaratega, need

voolasid lakkamatu kibeda vooluna üle ta põskede, kui ta tasa nuuksudes välja vaatas.

Lumi ulatus peaaegu akna servani, edasi laius vaid valge tasandik, millest taamal vasakul ulatusid välja murdunud ja põlenud puude söestunud kõndid. Edasi muutus lumevaip tasaseks seal, kus vaatajad teadsid mere olevat, ja teisel kaldal, kümnekonna kilomeetri kaugusel oli hallis valguses vaevu eristatavad ehitiste jäänused. Tumehallid pilved rippusid madalal ja mitte miski ei liikunud.

„Nii pime,” sosistas tüdruk. „On ju keskpäev ja augustikuu.”

„Nüüd on igavesti detsember,” pomises mees süngelt. „Temperatuur miinus 20 ja langeb, valgemaks ei lähe, sest atmosfääris on nii palju tulekahjude saasta. Temperatuur on kogu aeg langenud ja arvatavasti langeb veelgi. Selles radiatsioonis ei saa ammu enam miski elus olla.”

„Kõik inimesed...” tüdruk sirutas käe üle lahe paistvate varemete poole. „Linn oli seal...”

„Jah, see pole mitte enam see heeringasiluett,” muigas mees nukralt.

„Nad on kõik surnud, eks ole Ser,” naise hääli oli pigem tasane halin.

„Kogu Maal on surnud vähemalt paar miljardit inimest. Meil vedas, oleme elus.”

„Kui me poleks sel õhtul...”

„Oleksime surnud. Nüüd pidasime pidu ja magasime maailma lõpu maha. Pole kõige halvem meetod maailma lõppu üle elada.”

„Kui me vaid oleksime teadnud... Kas me poleks saanud minna ja päästa... Ehk oli mõni veel järgmistel päevadel elus.”

„Me oleme sellest ju rääkinud – kaitseriietuses sõjavägi tuli peale. Me ju isegi läksime uurima, pidasime tulevahetust ja Hefanist sai täie auga Hephaistos – ta on siiani läbilastud jalaga pikali, lisaks kiirgusmürgitus, kuna ta ürp lasti läbi. Nüüd on sõjaväelased ka kõik surnud. Üldse kõik.”

„Lähme siit ära,” pöördus tüdruk minekule.

Nad ei vahetanud tagasiteel ühtegi sõna.

„Läheme juhtruumi,” porises noormees, kui nad kaitseriietuse maha olid ajanud ja ta lõpetas nende kontrolli dosimeetriga. „Ma tahan neile veel ühe häire korraldada.”

„Ega nad sind selle eest ei armasta, Zeus!”

„Ah et nüüd olen ma Zeus!” Ta muigas. „Eks ma siis katsu oma ametit õigustada.”

Nad jõudsid suuremasse ruumi, kus piki seinu asetsesid puldid ja ekraanid. Ruumis ei olnud kedagi.

„Kes kurat peaks valves olema!” röögatas Ser – või Zeus – üht nuppu alla vajutades.

„Ma kusen!” karjus keegi ühest koridori jupist ja hetk hiljem ilmus sealt pükse kohendav umbes kahekümnene pisut lõdva olemisega kahvatu noormees.

„Mitu korda on räägitud, et radarit ei tohi hetkekski üksi jätta!” karjus Zeus, kuid ta toonis polnud raevu, vaid pigem tühimust.

„No proovime taas!” Ta vaatas kurjalt monitore. Ta vajutas alla ühe teise nupu ja tema hääli kaikus kõigis ruumides. „Tähelepanu! Meid rünnatakse. Kasutame põgenemiseks aegruumimuundurit. Olgu, see on õppus, aga võtke seda tõsiselt! Me ei tea täpselt, mis juhtuma hakkab, aga küllalt kindel on, et me hakkame kuhugi suunas liikuma ja kõik, mis on silindri piiridest väljaspool, EI LIIGU. Nii et kuna meil on vaid sekundid aega, jookske siia. Taipate – visake kohe kõik asjad käest; kes istub peldikus, jätke pooleli ja pühkige perse puhtaks. Kui meil läheb elamine tuliseks, siis me sulgeme lihtsalt ukSED ja vajutame lülitile! Ja ma mõtlen seda tõsiselt!”

Ta oli ka taimeri käima lülitanud ja silmitses süngelt kasvavaid numbreid. Kui minut täis sai, astus

ta keset ruumi trooniva kobaka juurde ja pööras käepidemeid sellel.

„Ootame veel mõned minutid. Teised pole ju tulnud,“ vaatas too valves olema pidanud mees ringi ja uuris siis ekraane. „Ainult üheksa on siin.“

„Ma ei kavatsegi midagi vajutada,“ nähvas Zeus. „Poseidon, me ju leppisime kokku, et tahame lihtsalt proovida, kui kiiresti see läheb. Meie radar näitab allveelaevu. Pole vahet, kumma poole omad need on, meie oleme mõlemale vaenlased. Kui meid leitakse, oleme me sihtmärk.“

„Oot, aga kui see tööle hakkab?“ küsis pisut suurem ja kah pisut ümar noormees, kes vahepeal ruumi oli sisenenud. „Mis juhtub, kui see käivitub?“

„Meil ei ole valida ka siis, kui see juhtub enesehävitus olema, Hades või Hephaistos, kumb su määrang nüüd on,“ turtsus Zeus.

Ta libistas pilgu üle ruumi kogunenud inimeste, keda oli lõpuks saanud üle kolmekümne. „Kuulge, me teame vaid, et ei neid käike ega seda masinat ei ole maalased teinud. Me jäime ellu tänu sellele, et juhtusime pidu pidama, kui tuumasõda algas. Me oleme ausalt tunnistanud, et oleme õppinud katse-eksitusmeetodil kasutama vaid murdosa siinsetest seadmetest. Et mu vanaisa leidis need käigud juhuslikult ja pidas neid algul sakslaste unustatud kaitserajatisteks ja kasutas salakaubakeldrina. Meil jääb vaid loota, et kui asi tõsiseks läheb, on keegi mõelnud siia ka muid kaitsmeid, mis ei lase meil näiteks tühjusesse või päikesesse sattuda. Kas on veel küsimusi?“

Ta langes istuma, vaadates süngel pilgul enda ette. Paar minutit valitses vaikus, keegi ei sõandanud seda katkestada, kuni ta ise lõpuks üles vaatas. „Kaduge siit...“ lausus ta süngelt ja vaikselt, kurjuseta ja vabandavalt.

Inimesed imbusid minema, kuni vaid Arlis alles oli.

„Õhtul on taas pidu...“

„Ahh perse...“ kähvas mees, kuid kogus end hetkega ja naeratas eemalolevalt. „Mis muud kui pidu. Mida muud me teha saame, kui unustada, et oleme võib-olla viimased inimesed maakeral ja meil ei ole suuremat lootust. Jah, me valmistusime tuumasõjaks, aga see oli mäng, me ei arvanud iialgi, et asjad nii lähevad...“ Ta peitis näo kätte. „Mida me teeme? Mida? Mida muud, kui meelega me saame siin tunda?“

„Ära tee,“ asetas naine talle käed kaelale. „Sina sisendad teistele julgust. Ja... mina olen see õnnetu, kes su pehmet poolt näeb. Ma olen 17 ja sina oled 22, meil on terve elu ees, ja ainus, mis paneb mu leppima mõttega, et see möödub siin käikudes, on sinu juuresolek. Me... lähme.“

Nad läksid Seri tuppa.

**

Nende tähelepanu köitis korraga segane kisa. Nad vahetasid pilgu.

„Midagi on juhtunud?“ Arlis tõstis endale arvuti sülle ja klõbistas kannatamatult klahve.

Ser tõusis. „Muusika on vait. Hm, niipalju, kui seda sealt alt kostab.“

Kostsid jooksusammud ja keegi kloppis nende uksele.

„Zeus! Zeus, oled sa siin?“

„Poseidon.“ Noormees paiskas ukse lahti ja leidis selle tagant kahvatu ja erutusest jalalt jalale trampiva Poseidoni.

„Mingid inimesed tulid...“

„Kuskohast?“

„Ühest neist umbkäikudest suure saali tagant. Lihtsalt tulid käigust välja. Nad ei tea sõjast midagi ja räägivad mingit kuradi veidrat murret.”

**

„Siin on kõik samamoodi ja kõik nii põhjalikult erinev! Mis aastaeg õieti on?” Zeus katsus käega muru ja tõusis, käsi ikka üht õunapuud paitamas ja pilk tuledes linnal. Hera ja Dite uitasid kuutõbiste ilmetega lillepeenarde vahel, söandamata siiski nähtavuskaugusest kaduda.

„Suvi. Juuni lõpp. Ja see on iseseisva Eesti suuruselt kolmas linn... vist. Ega ma täpselt ei teagi. Igatahes pealinn on Tallinn ja Tartu on kah palju suurem.”

„Meil on pealinn Tarbatu. Maakonnakeskuse pealinn. Kus Tallinn asub?”

„Põhjarannikul, siit enam-vähem otse põhjas, ainult natuke idas ehk. Ülemiste järve ja... nojah, Tallinna lahe vahel.”

„Raavel?”

„Revaliks on seda kunagi kutsutud, nii et peab sama olema.”

„Pernaust väiksem linn. Ja üldse on linn teisel pool, siin jõekäärus on park ja kaitseala. Nii et teil ei ole mingit sõda olnud?”

„Ei... Aatomisõja oht on kogu aeg õhus, oli kogu nõndanimetatud külma sõja aja, aga Nõukogude Liit, ehk siis Vene impeerium lagunemise aastat 20 tagasi ja sellest peale pole tegelikku ohtu olnud. USA ehk Ameerika Ühendriigid on ainus superriik.”

„Ajaloos peab olema palju asju teisiti... Oh... Iseseisev Eesti! See kõlab nii veidralt ja nii ilusti... Nii pööraselt ilusti! Palju teid... meid on?”

„Miljoni ringis. Aga siin elab ka pool miljonit võõrast, enamasti venelased; täpsemalt vene keelt kõnelevad inimesed.”

„Ja sul pole aimugi, miks avanes see tee meie maailmade vahel?”

„Ei. Kaudselt ma teadsin, et midagi sellist peab võimalik olema. Et keldris on midagi, midagi arusaamatut, mingi suur saladus. Mu onu tegeles sellega, teadis teistest ilmadest, aga ta on juba kaheksa aastat...” Karl jäi vait ja vaatas teise korruse poole. „Tead, ma pean minema ja ema üles ajama.”

**

Karl kloppis uksele. „Ema, ärka üles, tee lahti!”

„Mis on?” kostis seestpoolt unine hääl.

„Ärka üles ja tee uks lahti, mul on vaja sinuga rääkida!”

Kostis natuke kobinat ja Karl teritas kõrvu, sest arvas kuulvat tasast sosinat. Siis paotati uks ja ema pistis pea välja. „Mis juhtunud on?”

„Kuule, anna andeks, sul on kaaslane. Kes ta on?”

Naine kergitas kulme ja tundus alles tasapisi ärkavat. „Hm, mis see sinu asi on?” Tal oli seljas vaid avar ja üsna pikk T-särk, ent see oli ikka väga ilmselt hetk tagasi üle pea visatud ainus riietuse.

„Ega... Ema, ma arvan, et... Kuule, ega ta järsku kusagilt teisest maailmast ei tulnud?”

„Mis juttu sa ajad?”

„Keldris on luuk lahti, seal all on mingi veider koobastik ja üks spiraalkäik viib kuhugi teise maailma, kui kõik ühe lausega ära öelda.”

Ema suu läks kriipsuks ja ta tardus silmapilguks. Hiljem sellele hetkele tagasi mõeldes tundis Karl temas ära selle teise emme, keda ta harva näinud oli, selle emme, kes Saab Kõigega Hakkama.

Kuid enne, kui ta midagi öelda jõudis, ilmus ukse servale käsi.

„Luba, Maila kallid,” ütles veidra aktsendiga hääl ja uks tõmmati lahti.

„Tere,” porises Karl võõrast suurt kasvu, vööni paljast ja teksalõikeliste mustade pükste lukuga jahmerdavast meest uurides.

„Cassius,” tutvustas ema süngelt. „Sinu isa.”

Karl oli seda hetke terve elu endale ette kujutada püüdnud. Ta oli saanud 16, siis 18 ja siis 20 ja ikka oli ema ainult porisenud, et küll ta räägib, kui aeg tuleb. Ta oli pidanud leppima ema kinnitusega, et ta isa on tore mees, ent seda kõike on väga raske seletada. Ta oli isegi aimanud, et ta isa on välismaalane. Ent leida isa nii, et murda uksest sisse pisut pärast seda, kui oled kõigepealt ema kellegagi armatsemas kuulnud ja siis võõra maailma avastanud... See ei ole ammendav kirjeldus, aga kõige lihtsam oleks öelda, et reaalsus tundus Karli jaoks kuidagi nihkes olevat.

„Kas sa käisid all?” küsis ema.

„Eks sa vist minu jaoks selle lahti jätsidki, eks ole? Kui... eee... isa tuli?”

„Noh... jah. Et las sul olla põnev ja kuidagi tuli hakata sind asjadega kurssi viima. Mida sa selle kohta ütlesid, et sealt saab kuhugi teise maailma?”

Karl viipas laisalt: „Vaata aknast välja.”

Maila ja Cassius olid kahe sammuga üle toa ja uurisid aeda, mis nüüd nägi välja nagu hipizombide suvepäevad – oma paarkümmend noort inimest tatsas ringi, uuris ümbrust, nuusutas lilli ja kallistas muru.

„Kes need on?” küsis ema.

„Nende oma maailmas toimus tuumasõda, see seltskond jäi ellu mingis jaamas, mille nad kogemata leidsid. Jaam oli nende käigustiku peal ja ega nad nende koobaste tähendust ei teadnud, enne kui me nende peole sisse jalutasime.” Karl rääkis viimase veerandtunni sündmustest, sellal kui ta vanemad kiiresti riietusid. Kui Cassius sellega valmis oli saanud, pühkis ta sõnagi ütlemata toast välja. Karl kehtas õlgu ja kiirustas talle järele, jättes ikka veel riietuva ema vaikselt sajatama.

Mees peatus välistrepil ja mõõtis teda punnissilmi vahtiva seltskonna ühe pilguga üle, noogutas lühidalt tervituseks ja kadus keldrisse. Karl vahetas ukse juures oodanud Zeusiga pilgu ja kiirustas talle järele. Kreeka jumala nimega poiss ja üks ta kaaslane järgnesid neile. Cassius oli selle ajaga jõudnud käigustikku ja uuris seinu mingi seadmega, samal ajal pomisedes. Ta vajutas kiiresti paljusid nuppe, siis vaatas teda jälgivaid poisse.

„Ilmselt saad sa eesti keelest aru? Vabandust, kuidas su nimi on?” Ta rääkis aeglaselt ja häälitas sõnu püüdlilikult. Oli nii ilmselge, et ta seda keelt just tihti ei kasuta.

„Sa aru. Olen Zeus. Tema on Hades. Mõnikord kutsume teda ka Hephaistoseks, sest ta lonkab. Sa räägid imelikult, aga ma mõistan sind.”

(Tegelikult kõlas see lause: „Sa aru. Zeus ma ooln. Tä Hades. Inagda kutsaska täta Hephaistos’ksi, sest tä lonka. Tõnkad stranno, aga ühman.”)

„Selge. Mina olen Cassius. Ma oskan teatud juhtudel igdrasili – nii seda käigustikku mõnel pool nimetatakse, teine nimi on ilmajuured – aktiveerida, kuid sellist parameetrite komplekti, mis teie ilmani viib, ma ei tundnud. Kas sa saad aru, millest ma räägin?”

„Saan... osaliselt. Kas sa siis avasid selle tee meieni või mitte?”

„Ei tea. Kindlasti mitte tahtlikult.”

„Aga sa oskad avada teid maailmade vahel?”

„Jah. Mõningaid.”

„Kas sa saad aru, mida need maailmad endast kujutavad?”

„Olen sellega tegelenud, kuid ei saa öelda, et saaksin aru. Aga kes üldse maailmast aru saab?”

Zeus ja Hades vaatasid teineteisele otsa.

„Kas sinu rahvas ehitas need... ilmajuured?” küsis viimane.

„Ei. Ka teie oma mitte, nagu ma aru saan?”

„Ei.”

Võõrad vaatasid uuesti pikalt ja küsivalt teineteise otsa, sellal kui Karl ja Cassius samamoodi teineteist mõõtsid.

„Kas see tee jääb avatuks?” küsis Zeus.

„Ei. Ma ei tea, kauaks see avatuks jääb, aga kindlasti läheb see varsti kinni. Ühendus tekib mõne minuti jooksul ja püsib tavaliselt iseenesest nii veerand tundi kuni tunni lahti. Ja ma panin parameetrid omale siia” – ta koputas aparaadile käes – „kirja, mis tähendab, et ma suudan selle alati uuesti avada. Tõsi, mõnikord ei avane ühendused päevi, isegi kuid. Tavaliselt muidugi saab mõne tunni pärast uuesti lahti.”

„Oota, kas ma saan õigesti aru,” sekkus nüüd Karl. „Sa tulid varem õhtul siitkaudu oma ilmast ja sulgesid ühenduse. Ja siis läks see kaadervärk ise uuesti tööle.”

„Jah. Igdrasil on elusolend, puu tegelikult. Mõnikord teeb ta lihtsalt oma elutegevuse käigus seda, milleks inimesed teda kasutavad.” Ta pöördus poiste poole. „Kas kogu su rahvas ronis siia poole? Kas ma võin sinu poolele minna? Su maailma uurida?”

„Jah, muidugi... Palun!” kehtas Zeus õlgu. Ent nad vahetasid Hadesega veel ühe pilgu. „Ma saan aru, et kohe see ühendus kinni ei lähe? Me ei jää siia lõksu... See kõlab rumalalt, sest paremini meil vist minna ei saagi... Saad aru, see on nii ootamatu!”

„Saan. Praegu on ühendus stabiilne ja mu aparaat ütleb, kui see katkema hakkab. Tavaliselt on siis ikka nii kümnekond minutit aega.”

„Ma tulen sinuga,” otsustas Zeus.

Karl pöördus Ingridi poole, kes oli neile kogu aeg väikesel distantsil järgnenud, kuid seni täiesti vait püsinud: „Tuled kaasa või teed neile kohvi? Parem oleks, kui keegi oleks emale abiks seda karja kantseldamas.”

Tüdruk heitis talle mürgise pilgu ja nad jäid Hadesega vaidlema, kes esimesena redelist üles tagasi ronib. Oli ilmselge, et Hadesele Ingrid meeldis ja viimanegi flirtis kas või kättemaksuks. Viimane, mida Karl Cassiuse ja Zeusi kannul spiraalkäiku laskudes nägi, oli võõra poisi õnnis ja uskumatu ilme, kui ta taskulambiga valgust näidates ülespoole vaatas, ja Karlile meenus, et tüdrukul oli seljas ainult kittel.

**

Peale spiraalkäigust tõusmist ja Karlile juba tuttavasse peosaali sattumist läbisid nad oma kahesajameetrise üsna korralikult valgustatud käigujupi, mis kohati meenutas kartulikeldrit, kohati

tsiviilkaitsevarjendit, kohati kolikambrit ja kohati hüljatud kollektorit. Zeus selgitas kuivalt, et umbes seda kõike see oligi – et vanaisa ja võib-olla ka juba tema vanaisa olla seda keldri ja kolikambri kasutanud, kuni ta sinna peopaiga rajas. Nad jõudsid korralike usteni, mis mõjusid seal võõrkehana, ja Zeus teatas, et kui nad tahavad minna üles, tuleks kaitseriietus selga panna.

See kõik kokku võttis vähem kui kümme minutit – nad vahtisid lühidalt lummemattunud varemeid lahe teisel kaldal, Cassius heitis pilgu käekellale ja kinnitas, et radiatsioon on tõesti tugev.

Kui nad alla tunnelisse tagasi jõudsid, andis Zeus oma kummalises murdes selgitusi vahepeal toimunu kohta ühele kohutavalt pohmas ja endast ära tüübile, kes seal tõllerdas. Too tormas neile uksel vastu ja eks tal oli peast läbi käinud tuhat õudset mõtet, kuhu teised vahepeal kadusid. Võõraid nähes ta sõna otseses mõttes mökitas esimese pool minutit.

„See uks ja eriti need skafandrid näivad olevat hoopis teine tehnoloogia kui kõik muu, mida siin näinud oleme?” küsis Cassius. „Kust te elektrit saate? Kus te end pesete ja kuhu väljaheited lähevad? Kuidas te teada saite, millal tuumasõda algab?”

Zeus mõõtis teda paar sekundit raskel pilgul, enne kui otsusele jõudis. „Huvitav, kas sa tead, et see kõik on tegelikult üks küsimus? Tulge kaasa.”

Nad kõndisid peosaalist teisele poole ja esimesel hetkel paistis, et juba tuttav kuuenurkne tunnel suubub lihtsalt mingisse metallkoopasse, kuid juba teise pilguga oli selge, et kuigi see asjandus paisab olevat käigustikuga kokku kasvanud, on tegu hoopis millegi muuga. Nad jõudsid avarasse saali, mis meenutas kosmoselaeva komandosilda mõnest ulmefilmist.

„Ütleb see teile midagi?” viipas Zeus seadmetele ja hallile hägule, mis paistis läbi hiiglaslike akende. Kulus pisut aega aru saamiseks, et vaade peaks kujutama merepõhja.

„Ei ütle,” raputas Cassius pead, kui oli natuke mõelnud ja ringi vaadanud. Karl oli lihtsalt vait.

Zeus vajutas nuppe ja tõi ekraanile joonised. „See on mingit liiki sõiduk. Interaktiivne. Ma olen paar aastat koos sõpradega seda õppinud. Oleme keele selgeks saanud ja puha. Paraku pole me seda liikuma saanud. Pole tahtnud ka. See on käigustikuga kokku kasvanud ja hoiatab meid, et käigustik upub, kui liikuma hakkame. Pole vaja, ja ega me ei tea ka, kuidas ja mismoodi see üldse liikuma peaks. Teoreetiliselt muidugi, aga tegelikult... Ja siis on siin veel see.” Ta osutas keset ruumi troonivale seadmele, mille keskmes oli suur punane ketas. „See peab midagi tegema maailmaga. Aja või ruumimasin ühesõnaga. Aga need on oletused. Me oleme teinud proovikäivitamisi, muidugi kuni viimase lülituseni. See seade näeb... ma ei oska seda selgitada, kuid teile julgen ma välja öelda oletuse, et see suudab kuidagi tulevikku näha. Sellesama abil teadsime õiget hetke.”

„Kui suur see on? Ma mõtlen see osa teie elamisest?” küsis Karl.

„Väga suur. Siin on kõik olemas, kajutid, mis iganes. Me... eks me tasapisi kolisime siia üle.”

Vähemalt minutiks saabus vaikus. Lõpuks Cassius ohkas. „Läheme teiste juurde ja mõtleme, mida edasi teha. Saad aru, me ei saa teid kõiki majja jätta, see paistaks välja ja tooks palju ebameeldivat tähelepanu. Ja ühendus tõenäoliselt sulgub veerandtunni jooksul. Palju teid õieti on?”

„Kolmkümmend kuus. Millal selle jälle avada võib?”

„Nagu ma ütlesin, arvatavasti mõne tunni jooksul, aga hea oleks oodata hommikuni. Ütleme näiteks, et üheksa sinu omadest võib korraga majas olla. Täna üks öö ei loe, ütleme, et on pidu ja klassikokkutulek ja mida iganes. Käite vahetustega, teised magavad siin. Ma tahan seda seadet uurida, see on minu jaoks seninägematu tehnoloogia. Mul on vastutasuks muidugi näidata õige mitut muud liiki seninägematut tehnoloogiat. Kui te soovite, saate siit ära, aga mitte sellesse maailma, kuhu tee praegu avaneb, vaid minu omasse. Minu koju.” Seda viimast ütles ta Karlile. „Aga sellega on aega. Praegu tuleks inimesi hoiatada, et kes tahab sinna jääda ja kes siia tulla, peavad seda kohe tegema.”

„Mida te kõigepealt teha kavatsete?”

„Hm, mõelda on vaja,” porises Cassius. „Sa oled selle jõugu juht, eks ole? Me peaksime kõigepealt vaatama, et majas kõik korras on, ja siis ma peaksin oma inimesi informeerima. Vaikselt muidugi. Vaata, käigustik võis ise avaneda, aga selle võis ka keegi avada. Igdrasili kasutavad ka olevused, kes ei ole just sõbralikult meelestatud. Mõnes mõttes teil vedas kohutavalt, et esimesteks külalisteks olid Karl ja Ingrid.”

„Ma pean siia jääma,” ütles Zeus rahulolematult. „Keegi peaks siin valvama, aga kõik jooksid ära. Õelge Hadesele ja Poseidonile, et nad saadaksid siia niipalju kui võimalik. Mida me tegema peaksime? Mida me teadma peaksime? Saad sa siia jääda? Nii palju oleks vaja küsida.”

„Jah, kõige targem on, et mina jään siia. Ma tulen tagasi,” pöördus Cassius minekule. Karl noogutas lühidalt Zeusile ja lonkis talle järele.

Ta suutis vaevalt end tagasi hoida, kuni nad spiraalkäigu läbisid. Tal oli keelel tuhat küsimust, ent korraga ta adus, et Cassius jälgib teda silmanurgast, ise vargsi muiates.

„Pole kindel, et siin keegi ei kuule,” ütles mees vaikselt. „Meil on paljust rääkida, kuid ootaks sellega natuke.”

Karl oleks nagu õhust tühjaks lastud. „See on Leviatan, jah? Allveelaev?” küsis ta siiski peaaegu kuulmatul sosinal.

„Lugesid Viktori käsikirja? Jah.” Poiss fikseeris ühes ajusopis, et küllalt tõenäoliselt siiski piisas sammude kõmast, et nende vestlust summutada.

„Kus Viktor ise on?”

„Ma ei tea. Keegi ei tea. Kadus kümmeaastat tagasi.”

Neile tuli vastu neli nende võõraste hulgast, kolm tüdrukut ja üks poiss.

„Täna on nii osoba veird. Kaugemmas ei mõnka menna, väsünüt kah, me lähs nukkuma,” poetas poiss möödudes selgituseks.

„Õige mõte,” noogutas Cassius ja nad läksid viimased sammud redelini vaikides.

„Kes sa üldse oled?” peatas Karl Cassiuse, kelle käsi juba redelipulgal oli. „Ma lugesin üht paberit – on mul vanaisa Henri ja vend Markus?”

„Ah see paber oli ka, mida Viktor poolnaljatamisi õppematerjaliks lubas kasutada...” Ta mõõtis enda ees seisvat poissi ja Karlile tundus, et ta teeb sedasama, mis temagi, nimelt otsib nende vahel sarnasusi. Neid muidugi oli, alates pikast vibalikust üsna sportlikust figuurist kuni suure kongnina ja natuke peast eemale hoidvate kõrvadeni välja.

„Karl, ma kujutasin aastaid endale ette, kuidas ma sinuga räägin, mida ütlen. Nüüd aga on vastikult kiire ja see peab ootama. Näe, peida see endale igaks juhuks ära.” Ta ulatas poisile ühe kirjaümbriku suuruse hallikast, justkui veekindlast teflonkilest umbes poole sentimeetri paksuse paki.

„Sa ikkagi oskad eesti keelt?” küsis Karl seda teksade tagataskusse toppides.

„Ma õppisin seda vaid selleks, et ühel päeval sinuga rääkida. Ma kõnelesin seda väga ammu Mailaga. Palun, meil on selleks hiljem aega. Loodetavasti...” Ta vaatas mingit asja oma vööl ja tardus sekundi murdosaks. Järgmiseks tuli järsk haugatus võõras keeles – see sai vaid vandesõna olla – ja siis tõmbas ta põuest relva.

„Mis juhtus?” tahtis Karl teada ja sikutas ka oma püstoli välja.

Kõik järgnev toimus paari sekundi jooksul. Teisel pool kaugemal käigu pimeduses liikus miski,

hetke pärast särises eespool justkui keevitusvalgus ja kostis hää, nagu oleks keegi riidet käristanud.

„Plasma!” kähvas Cassius ja nad mõlemad olid pikali enne, kui sellest õieti arugi said.

Ülevalpool algas segane kära ja kostis püstolipauke.

Cassius tulistas huupi mööda käiku edasi. Lasud andsid niipalju valgust, et oli näha kedagi seal rabelemas. Ta tulistas veel kaks pikka valangut.

„Lasta oskad? Palju sul padroneid on?” küsis ta Karlilt.

„Lasta oskan. Ainult see salvetäis ongi. Kaksteist,” sisistas Karl, püüdes eemal pimeduses midagi näha. Käigu põrand tundus korraga kuidagi haledalt lage. Ta leidis käsikaudu vahepeal maha kukkunud ja kustunud taskulambi. Cassiuse oma oli põlema jäänud ja vedeles neist kolm-neli meetrit eespool, valgustades suunda, kust neid lasti. Karlil kulus hetk taipamiseks, et küllap oli Cassius ise selle sinna visanud. Olid nad ju maa all ja nii vähe, kui ülevalt luugist neile valgust ka ei paistnud, tegi see neid nähtavaks, seega see vastaste poole suunatud lamp pigem varjas neid.

Ülevalt piilusid ehmunud näod.

„Kes tulistas? Mis juhtus?” küsis kellegi hää. Karl nägi üles vaadates, et neid sihitakse püstolitest.

„Ei tea! Kas teid rünnati seal üleval ka?”

Hetk vaikust. „Me tahame oma baasi tagasi minna!”

„Minge!” hüüdis Cassius vastu. „Ma katan teid!” Ta tulistas taas huupi eelmiste laskude suunas.

Kõigepealt laskus trepist kolm-neli noormeest püstolitega, edasi nägi keerdtrepp välja nagu pärdikute kiirtee.

„Lasti sealt?” küsis keegi maadligi hoidudes ja viibates. „Meie pool ei ole?”

„Ei ole. Aga ettevaatus ei tee paha,” arvas Cassius. Kui inimesi oli kogunenud kümnekond, hakkasid nad tropis oma spiraalkäigu poole liikuma, mis sest, et mõned asjalikumad nende hulgast püüdsid selgitada, et tuleks liikuda ükshaaval, kiiresti ja põigeldes.

Nende kõrvale maandus Maila. Karlil jäi mornilt tunnistada, kuidas nad Cassiusega vahetasid paar lauset võõras keeles.

Miski vihises. Cassius tulistas taas, püüdes tabada midagi nähtamatut kusagil põrandal kümnekonna meetri kaugusel. Korraga oli ta püsti ja viskus ettepoole. Justkui aegluubis oli näha, kuidas ta midagi maast haarab ja eemale pimedusse viskab... Siis kargatas plahvatus ja ta tõusis nagu õhku. Lendas tagasi. Põrkus vastu treppi ja kukkus kaltsunukuna põrandale.

Karl sai aru, et ta ema karjub midagi. Ta suu liikus, kuid Karl kuulis ainult kuminat ja vilet. Õige mitu inimest oli trepilt alla kukkunud ja ka kõik teised olid lõpuks ometi pikali, kuigi rõõmustada ei olnud seal ilmselgelt millegi üle.

Mailal oli käes mingi must käkerdis – Karl oli seda kohe tähele pannud, kuid küsida, isegi imestada polnud aega olnud. Asjandusest väljus tulejõgi, mis kastis toda teist suunda, kust pahad tulid, ja korraga oli valge nagu päeval. Ema tulistas ikka ja jälle, nii et käik lõõmas heledas tules. Jalgalune vappus. Siis tiris ta poja kannatamatult püsti ja osutas ülespoole. Ta vehkis ka sinna ülespoole käega, et need seal aru saaksid, milles asi. Ta leidis aega kummarduda Cassiuse kohale ja Karl mõistis, et mees on vähemasti elus. Maila surus mehele mingil seletamatul kombel pihku jäänud relva Karlile vöö vahele ja – ikka veel umbes kord sekundis tulistades – lähendas näo tema omale ja karjus: „Mine üles! Vaata, mis seal juhtus. Nende spiraal sulgub kuue-seitsme minuti pärast, las nad lähevad kõik tagasi! Otsi esmaabitarbeid! Ära kellelegi helista, katsu tuled kustutada ja kõik vaikseks teha!”

Karl ei kuulnud peaaegu midagi, kuid seda kõike sai ka huulte liikumisest välja lugeda.

Ülevalt piilujad lasid ta läbi ja keldris passinud inimesed hakkasid uuesti laskuma, kui ta juba üleval oli.

All keldris kordus ikka veel iga sekundi tagant: „SSSSuhh,” ja võbelev valgus muutus hetkeks tugevamaks...

Kelder oli täis ehmunud ja segaduses noori inimesi. Üks lamas laual ja teine põrandal, kedagi lapiti asjatundmatult ja põrand oli mitmest kohast verine. Keegi haaras tal õlast. Võib-olla enne ka küsis midagi, aga Karli kõrvakuulmine oli ikka veel olematu.

„Me ei jõudnud öelda, et käigud on ohtlikud. Et seal mõnikord liigub igasuguseid idioote,” lausus Karl kiiresti. „Teil on mõned minutid aega.”

Ta raputas end lahti ja sööstis trepile.

Maja oli tühi ja vaikne, kui välja arvata paar elutoas püstolitega konutavat kogu.

„Mis juhtus?” seda küsisid vähemalt kaks võõrast Karliga kooris, tõsi sõnastus varieerus.

„Miks te *jobannõje* ei öelnud, et käigud ohtlikud on?” küsiti hetke pärast rahulikult ja etteheitvalt ning Karl tundis rääkijas ära Poseidoni, nagu teda kutsuti. Tollel noormehel ei olnud püstolit käes, selle asemel sidus ta ühe raskelt hingeldava kogu jalga. Kuna lamp ei põlenud, ei saanud Karl aru, mis seisus too oli. Poseidon kordas küsimust kõvema häälega, kui Karl kae kõrva juurde asetas.

„Me ei jõudnud. Zeus on, nagu ma aru saan, eluaeg käigustikust teadnud, aga kunagi ei juhtunud midagi. Te elasite ju ise kuid käigus. Aga noh, teist ei teatud. Sellist parameetrite komplekti, mis teie maailmani viis, me ei tundunud.” Ta muidugi improviseeris, kasutades lausejuppe, mida isegi ju vaid korra kuulnud oli, kuid talle tundus, et selles olukorras on parem midagi rahustavat öelda ja püüda jätta mulje, et vähemalt tema ei ole vaenlane, sest need laskevalmis püstolid seirasid teda kogu aeg. „Mis siin juhtus?”

„Ei meie tea. Keegi karjus, et võõrad, siis hakkas laskmine. Meid oli rohkem ja ligi pooltel olid ikka relvad kaasas, ja nad põgenesid. Kuhugi... linna.”

(Sekundi pani Karl seda mõttes ümber, sest – nagu ta seda hiljem taastada proovis – kõlas see umbes: „*E' mä tia. Joku-to karhs, et võõra, sees akse lassmine. Meä oli mnogoem – enämpä pooltel olli ikkä relvä ligi – ja na taanssiva. Kuhuö... linna.*”)

„Käik sulgub varsti. Rääkisime Zeusiga, et praegu on teil targem tagasi minna. Me saame käigu hommikul uuesti avada.”

Nende selja tagant kostis kobinat ja relvad pöördusid.

„Mina, Zeus,” kostis tasane tõtlik toon.

„Larisa ja Gene?” küsis Poseidon mornilt. „Igariga pole muud, kui jalg läbi lastud.”

„Seis halb. Karl, kuidas siin maailmas arstiteadusega on?”

Karl vangutas pead. „Sellest tuleb suuremat sorti jama, kui keegi siin haiglasse viia. Milline teie varustus on? Kui te ütlete, et saate hakkama, oleks parem kõik teile viia. Kui te ütlete, et teie juures pole lootust, riskime siinsetega.”

„Ma kohe vaatan. Vajad sa siin kedagi? Ei? Teised – *ujobõvaite*.”

Karl astus ukse juurde ja piilus välja. Korraga ei olnud tal üldse tahtmist minna.

„Kus Ingrid on?” küsis ta otseselt kellegi poole pöördumata.

„*Su baba?*” Valitses vaikus, kuni pimedas pilke vahetati. „*Perkel, ei me tiä.*”

Karl vandus ja sukeldus teise tuppa oma koti juurde. Ta suutis pimedas padrunid leida ja laadis

käsikaudu varumagasinid. Ta mõtles hetke ja libistas siis Cassiuse relva diivanipadja alla. Ta vingerdas varju esikus välisukse kõrval. Maja ukсед olid lahti ja teisel korrusel põlevad tuled valgustasid aeda. Ta näris huuli ja andis endale esimest korda aega paar sekundit mõelda, mida järgmiseks teha. Võõrad võisid passida ükskõik kus. Kes nad õieti olid? Ta kuulis, kuidas too õnetu aatomisõjas ellu jäänud seltskond põgeneb kiirkorras tagasi oma maailma sellest, mis oli pääsemise asemel uueks sõjatandriks osutunud. Jah, kumin ja vile kõrvus õnneks vaibusid tasapisi...

Esmaabivahendeid! Nii oli ema palunud.

Keldrist kostis ikka veel segane kära ja keegi neist võõrastest hiilis teise uksepiida taha. Ta ütles midagi arusaamatut, kuid Karli ohust teravnenud nägemine tabas õues vilksatavad valged kogud. Ta jõudis vaevalt tagasi hüpata, kui tema peast vuhises mööda miski, mis kusagil tagaseinas sädemeid lõi. Teine poiss tulistas kolm-neli lasku ja enne kui ta isegi aru sai, tegi ta sedasama, sihtides põõsaid, kust tulistati. Ta rabeles – ikka hoolega varju hoidudes – jalule, lendas kahe hüppega läbi elutoa ja küürutas ühe akna alla, et aeda piiluda. Selle nurga alt ei näinud ta midagi peale kusagil tänaval jooksva varju. Ta vandus vaikselt – see kära pidi niikuinii kogu linna politsei sinna kokku tooma.

Ta sööstis tagatrepi kaudu ülemisele korrusele. Esimeseks kustutas ta tuled ja tuulas siis natuke aega kapis, kust tema mäletamist mööda võeti kõiki neid asju, millega omal ajal ta lõhkikukutud põlvi plaasterdati. Juuniöö ei olnud väga pime ja lisaks põlesid tänavalaternad – valgust oli piisavalt, et toas orienteeruda, kuid mingeid silte ta selles valguses muidugi lugeda ei suutnud. Ta toppis taskutesse kõik sidemed-plaastrid, mida leida suutis, ja ka mõned pudelid, millest lootis, et need haavade ravitsemiseks sobivad.

Ta laskus uuesti trepist alla ja tema tähelepanu köitis seintel peegelduv vilkuv sinine valgus. Ta vandus ja kõhkles paar pikka sekundit, ent otsustas siis ikkagi korra tänavale pilgu visata. Tagantjärele ei oleks ta isegi osanud sõnastada neid kaalutlusi, mis teda seda tegema sundisid. Ta muidugi tundis paika nagu oma viit sõrme. Et tagatrepilt on kaks sammu puuriida taha, sealt algavad tihedad põõsad, mille all on sobiv käik, ja edasi pakuvad aia kivipostid suurepäraselt varju...

Politseiauto sõitis nende aiast mööda ja peatus alles üle-ülejärgmise maja ees. Sellest väljus ettevaatlikult kaks politseinikku, kes kätt relvakabuuri hoides tänaval ringi vaatasid ja siis tagasi tulema hakkasid. Nojah, mitte üht inimest näha ei olnud ja kuna ta oli tuled kustutanud, ei erinenud nende maja teistest seal tänava ääres.

Teine politseiauto peatus selle tänavaoatsa juures, kust esimenegi oli tulnud. See ei jõudnud peatuda ega sisse keerata, sest enne kõlas kusagil kõrvaltänavas ragin, mida saatis võbelev valgus, ja sellele järgnes karjatus ning segased hüüded. Esimesed politseinikud tormasid oma auto juurde tagasi ja teine auto pöördus kummide vilinal.

Karl ei jäänud seda kõike rohkem jälgima, sest nüüd tundus terve linn politseisireenide käes vaevlevat. Ta lootis, et kui neid tulistamishimulisi väärnähtusi jooksis linna peale tõepoolest ainult kaks, on nad ehk mõlemad seal kaugemal ja neil ning politseil on natuke üksteisega tegemist. Ta tormas tuldud teed tagasi ja – siiski mitte unustades elementaarset ettevaatust – vupsas esiuksse juurest läbi ja sulges selle.

Mitte üht inimest. Ta laskus keldrisse – sama lugu. Ta piilus alla käiku, selle põrandal ei olnud kedagi. Ta mõtles korra, kas mitte too traadine tool oma kohale liigutada ja nii luuk sulgeda, kuid võitu sai kartus, et ta ei suuda seda enam avada, seda enam, et ta ei teadnud, kuhu kadusid ema, Cassius ja Ingrid. Selle asemel barrikadeeris ta hoopis ülemise sissekäigu, pani laudad hädapärast tagasi ja nihutas ühe madala kapi ette, et need ilusti paigal seisaksid. Ema ja Cassius loodetavasti oskasid ka kapi kaudu liikuda.

Ta oli kogu see aeg relva käeulatuses hoidnud ja kuulatanud. Kaotada polnud enam midagi, peaaegu kõigil majadel oli mõni aken valge, ja nii süütas ta ka ise valguse. Paistis, et politsei pole aimu

saanud, kust tulistamine lahti läks, nii et kuigi ikka veel oli sireene kuulda, tundus aktiivne olevat kandunud kuhugi kaugemale jõe poole.

Ta asus koristama. Esimeseks otsis ta kokku ja mattis maja taha kõik padrunikestad, siis pühkis ära vere ja tegeles õige mitu tundi sellega, et lappis kuuliauke... hm, vähemalt *püüdis* neile anda igivanade oksaaukude välimust.

Ning lõpuks jäi ta ülemisel korrusel akna all tugitoolis magama, relv põlvedel ja hommikumantel hädapäraseks tekiks peal.

**

Kell näitas juba keskpäeva, kui ta lõpuks koputamise peale ärkas. Kiire pilk aknast – politsei. Pilk peeglist – milline veider elukas! ... aga käib küll.

„Üks hetk!” hõikas ta aknast, et mitte anda neile põhjust liiga palju aias ringi trampida.

„Tere, te tahate kindlasti öise jama kohta küsida?” ilmus ta uksele, nagu oli – katkistes teksades, räpane T-särk seljas, juuksed sassis ja padja nagu peas.

„Jah, vabandust, elad sa siin?”

„Üks hetk...” Karl võttis sealsamas nagis rippuva jaki taskust rahakoti ja andis politseile oma ID-kaardi. „Noh, maja on minu nimel – vanaonu pärandus –, aga elan ainult suvel, muidu Tallinna inimene. Mis siin õieti juhtus?”

„Mida sa kuulsid?” küsis üks politseinikest vastu, talle dokumenti tagasi ulatades.

„Mingi trall hakkas käima... Magasin, siis korraga lasud, mingi ragin kusagil siin lähedal, mulle tundus, et lausa siinsamas tänaval või aias...”

„Kellaaega ei vaadanud?”

Karl mõtles hetke ja vangutas siis pead. „Ei vaadanud. Hiljem vaatasin, siis oli neli. Aga siis olid juba inimesed tänaval. Olin, eee... väga väsinud, läksin magama tagasi.”

„Olid üksi? Elad siin üksi?”

„Õhtul käisid mõned sõbrad läbi, aga nad läksid nii kahe paiku minema. Praegu ei ole kedagi... vist... niipalju, kui ma vaatasin. Ärkasin just. Ajasite mu üles. Olgu, kell 12 on see juba inimsõbralik tegu.”

Politseinikud vahetasid pilke.

„Nii et siin aias ei tulistanud keegi?”

Karl kehtas õlgu. „Minu teada mitte.”

Igatahes sai ta neist viie minutiga lahti. Ta käis duši all, keetis köögis kohvi ja muutus aina mornimaks. Ta sodis pliiatsiga mingi koduajakirja suhteliselt heledale tagakaanele – kus muidugi laiutas mingi keskpäraselt nõme reklaam – oma olukorra üsna ammendava kokkuvõtte:

„Ingrid on kadunud;

ema on kadunud;

tuli Cassius, minu isa!?! (ilmselt kusagil teises maailmast), sai haavata ja on ka kadunud;

ma käisin mingis kolmandas maailmas (kus on toimunud tuumasõda);

kusagilt (neljandast?) maailmast tulid tüübid seninägematute relvadega (plasmapüss?);

emal on kah mingi eriti vingene kone ja ta oskab seda isegi kasutada;

(tuleb eeldada, et) kaks paha on ikka veel Pärnu peal jooksus;
politsei jookseb ringi.”

Ja alles siis meenus talle, et Cassius oli talle midagi pihku pistnud.

— **Cassiuse kiri**

Karl,

mu nimi on Cassius Holm ja ma olen sinu isa.

Ma olen seda kirja läbi aastate üha uuesti ja uuesti ümber kirjutanud ning valmistanud ette juhuks, kui ma mingil põhjusel ei saa seda kõike sulle ise rääkida. Ma olen nii Maila kui Viktoriga kokku leppinud, et maja käigustiku peal antakse sulle ja sind hakatakse tasapisi informeerima saladustest, millega su pere seotud on. Me oleme Mailaga korduvalt su tulevikust rääkinud, kuid ta on alati väga isepäine olnud ja mul ei ole suuremat usku, et ükski meie kokkulepe täidetud saab. Tal võib ju omast kohast õiguski olla ja lõpuks tahab ta ju sind vaid kaitsta. Ta on sinu ema.

Loomulikult tahan ka mina sulle ainult head. Kummatigi arvan, et sa oled ära teeninud vähemalt võimaluse valida; võimaluse teada, kes ma olen ja miks ma seda kõike teen. Mis toimub. Selle viimase väitega käi muidugi ettevaatlikult ümber – ka mina ei tea kõike ja veel vähem suudan ma sulle selles kirjas selgitada.

Ma tean, et praeguseks on sinu kätte mängitud Haapsalust leitud vana käsikiri, mille Viktor ära tõlkis. Ma eeldan, et sa oled seda lugenud. See on lünklik ja igatpidi kummaline, kuid isegi pärast mitmekordset ülemõtlemit oleme leidnud, et see on sulle ikkagi kõige kohasem algus. Seda enam, et ka minu maailma jaoks on see käsikiri mitmeski mõttes oluline leid. Sellest on muide mõned lehed puudu – Viktor pidas neid nii tähtsateks, et kopeeris olulise, peitis koopiad kuhugi teiste käsikirjade vahele ja toimetas originaalid mujale. See on omaette lugu, kuid need on kahjuks ilmselt jäädavalt kadunud. Minu teada jäi too ta sõber, kelle käes need olid (ta ei teadnud nende tähendust), täiesti juhuslikult, hoopis muu asjaga seoses KGB-le silma, ta korteris tehti läbiotsimine ja kõik materjalid viidi minema. Just nendel lehtedel oli info, mille alusel leidis Viktor Pärnu all oleva käigustiku ja jõudis meieni.

Ma ei tea täpselt, kui hoolikalt Viktor valis materjale, mis sinuni pidid jõudma.

Karl, see on kõige kriitilisem punkt – ma loodan, et sa oled praeguseks hetkeks juba aimu saanud, et toimub midagi, mis tavaettekujutustesse ei mahu, vastasel korral pead sa mind lihtsalt hulluks.

Ma panen ümbrikusse kolm asja – selle kirja, mälukaardi, kus on peal videosalvestus mu isa Henri vestlusest mu poja ja sinu venna Markusega, ja igdrasili võtme. Sellega on seotud üks pikantne detail – Mailale ei ole ma neist kahest viimasest rääkinud ja ta võib neid sinu käes leides ootamatult reageerida. Anna andeks see rumal melodramaatilisus, aga kuigi me Mailaga oleme alati teineteist austanud ja – ütleme – suutnud ilma relvadeta suhelda, arvan ma, et vaatamata sellele, et ma olen seni lubanud tal sind kasvatada nii, nagu ta tahtnud on, oled sa täiskasvanud mees ja on sulle aeg anda võimalus oma perega ühendust võtta. Kuidas sa kõiki neid võimalusi kasutad, on muidugi sinu asi.

Karl mühatas ja silmitses kahte eset, mille ta isa antud ümbrikust lauale oli kallutanud. Igdrasili võti sarnanes valkjashalli, kolme millimeetri paksuse kaugjuhtimispuuldiga, mälukaart oli kõige tavalisem *Compact Flash* kaart, ehkki sellel mingeid kirju peal ei olnud. Kas isa teadis, et ta läpil selle kaardi pesa on? Ta otsis oma arvuti ja pistis kaardi sisse. Ta leidis sellel mõned *pdf* ja *jpg* failid. Ja üks jurakas *avi*.

Ta mühatas uuesti ja käivitas selle viimase: „Henri ja Markuse vestlus”.

Pilt jõnksus veidi – video kvaliteet oli nii hea, et ilmselt ei jõudnud masin seda piisavalt kiiresti lugeda ja näidata. Ekraanile ilmus heledate seintega ja koorekohvivärvi vaibaga tuba, kus istus väga vana mees ratastoolis. Karl tundis ta hetkega ära, selles näos oli midagi nii Cassiusest kui temast endast – see pidi olema Henri. Kaamera pöördus ja näitas umbes kahekümneaastast päevitunud noormeest. Peale suhteliselt vibaliku keha ei suutnud Karl seal mingeid sarnasusi leida, kuid see pidi olema Markus.

Vestlus käis võõras keeles, all olid eestikeelsed subtiitrid. Ta vaatas selle lõpuni, ehkki teadis sisu juba peaaegu peast.

Ta ohkas, klõpsutas vaadata mõningaid pilte – seal olid inimesed, kelle nimed ta sai teada failinimedest, kuid mis talle midagi ei öelnud, ta tundis ka ära maja, mida videol näinud oli. Pdf-failid aga olid sisuliselt samuti pildikogud – kui välja arvata üks, milles asus käsikirja koopia, olid teised mingis võõras keeles, mille tähestikkugi ta ei tundnud...

Ta otsustas kõigepealt kirja lõpuni lugeda.

— **Cassius (kiri jätkub)**

Karl, ma ei teagi, mida sulle õieti selgitada. Seda enam, et ma ei tea, kui palju on sul eelteadmisi sel hetkel, kui sa seda loed. Õnneks on meie ilmad kultuuriliselt üsna lähedased. Miks igasugused keelelised ja kultuurilised seosed *üldse* eksisteerivad, on jälle üks võimatu küsimus, sest ma peaksin sulle defineerima terved teadusalad, mida sinu ilmas ei ole lihtsalt olemas. Osaliselt põhjendab selliseid paralleele muidugi inimeste ja isegi hõimude liikumine lõimede vahel, kuid teatud fundamentaalsetel põhjustel toimub otseseid kontakte ikkagi väga vähe ja neid tuleb käsitleda pigem ühe tahuna nähtuses, mida me nimetame infointeraktsiooniks.

Rannajoongi ei ole sarnane, kuid minu kodu Bern on mitmes mõttes Pärnu analoog. Veel ilmsemalt kumavad ilmade vahel läbi ideed ja mõtted. Me räägime keelt, mis kaudselt sarnaneb põhjagermaani keeltele Maal, ja pikantse detailina on Maal mõlemat pidi olemas see 'vana laul', millele Henri oma jutustuse lõpus vihjab: „Seal kus rukkiväli legendikul heljub, kõrge kuusik kohab mäenõlvakul...” kõlab rootsi keeles: „*När som sädesfälten böja sig för vinden och där mörkt grön granskog lüser bakom dem...*” Ehk siis *viljaväli* ei helju legendikul, vaid 'pöörab ennast tuulde'. Selle laulu toostina kasutatav versioon kõlab: „*När som sädesfälten böja sig för vinden, står nån djävel där och böjer allt tillbaks!*” – teine stroof tõlkes siis: „...seal seisab üks kuradike ja keerab kõik tagasi!”

Sa võib-olla juba tead seda kõike, kuid kordame lühidalt üle:

1. Me ei tea, palju eri ilmasid – lõimeid – üldse on. Nii minu kodul kui Maal on umbes 400 nõ lähimat naabrit; kuigi kauguse mõistet ei saa nende puhul kasutada, asuvad nad enam-vähem võrreldava barjääri taga.
2. Lõimed moodustavad kuuemõõtmelise struktuuri, nii et nõ järgmise astme naabreid on juba üle kolmekümne tuhande. Multiversum on väga suur.
3. Ilmad ei sarnane üldiselt üksteisega rohkem, kui et tegemist on sama suuruse ja samade geofüüsikaliste tingimustega planeetidega. Paraku on keegi kunagi suhteliselt lähimas minevikus, umbes 3000 aastat tagasi, agarasti tegelenud meie teada vähemalt poole tosina lõime sünkroniseerimisega, ja seetõttu on minu kodul, Maal ja veel mõnedel lõimedel palju rohkem ühist, kui see loomulik oleks.

4. Lõimede vahel liikumiseks on meie ettekujutuse järgi kolm põhimõttelist võimalust:

Esiteks on olemas üks lõimede endi olemusest tulenev looduslik substants, mille kaudu on võimalik

ka spontaanne side ilmade vahel. Braanide tasemel on multiversum üks, ka elementaariosakesed liiguvad üsna vabalt ühest lõimest teise; isegi viirused ja bakterid on veel nii väikesed, et need on praktiliselt kõigis ilmates ühed ja samad, olgugi et vaid üks bakter triljonist võib arvestada ilmavahetusega.

Teist liikumisviisi nimetame me tinglikult 'punasteks nuppudeks', sest enne, kui me selle olemust mõistsime, nägime teiste tsivilisatsioonide seadmetel suuri punaseid nuppe. See sisaldab kunstlike mustade aukude tekitamist, enda ja lähiümbruse omast aegruumist lahtihaakimist. Kuna sellistel puhkudel tuleb juhtida ja kontrollida umbes kümme tuhat kuni miljon korda suuremaid võimsusi kui vesinikupommi plahvatusel, oleme seda katsetanud vaid kaugel kosmoses. Ühesõnaga, *me ise* ei oska seda praktiliselt kasutada, kuigi teame, kuidas see põhimõtteliselt käib.

Kolmas on igdrasil, ilmapuu. Sellega on veel hullem – olgem ausad, me ei tea, kuidas see töötab ja me ei tea, kes selle üldse loonud on. Teame vaid, et see on viimastel aastatuhandetel siinkandis levima hakanud. (Sa loodetavasti adud, et see 'siinkandis' tähendab seda kuuemõõtmelist lõimede struktuuri ja peaks tegelikult väga rasvastes jutumärkides olema.)

5. Lõimede vahel liikumine on ohtlik ja ebameeldiv. Multiversumi ülesehitusest, lõimede endi olemusest tuleneb, et teatud füüsikalised parameetrid on igas ilmas erinevad. Väga lühidalt – igal liikumisel oma ilmast välja läbitakse sündmuste horisont, ehk teisiti öeldes lõigatakse sind teatud mõttes oma ilmast lahti ja tekib määramatus. Inimese sattumisel ühest lõimest teise peab maailm ta õige mitmes mõttes sünkroniseerima. Sellega kaasneb lühiajaline mõju, mida saab võrrelda kõrgushaigusega, ja pikaajaline, mida saab võrrelda radiatsioonikahjustustega. Rääkimata sellest, et alati võib mõni häire su lihtsalt hävitada. See seletab, miks mitte kunagi ei ole olnud ega saa kunagi olema mingit massilist turismi lõimede vahel.

6. Ilmadel ei ole mingeid üldiselt tunnustatud nimesid ja nende omavahelised seosed on vaieldavad. Mõnda ilma kutsutakse teinekord nime järgi, kuid enamasti kasutatakse meil selguse huvides tähiseid, mis koosnevad arengutasemest ja selle taseme saavutamise sajandist (loodetavasti kasutab neid ka Viktor oma paberites, niipalju kui seda ette tuleb). Meie ajaarvamine on praegusel hetkel teie omast õnneks üsna täpselt tuhande aasta võrra nihkes ja seega tuleb sul vaid esimesest numbrist kümme lahutada. Meie ise oleksime siis R27, ehk teie ajaarvamise järgi 17. sajandil ruumilende alustanud tsivilisatsioon, teie olete T29, ehk 19. sajandil industriaalajastusse jõudnud ja Andrizzi maailm on K22, ehk 12. sajandil keskaega jõudnud.

7. Ühest ilmast on teises toimuvat väga raske mõjutada. Sellele vaatamata on keegi minevikus seda teinud ja eksisteerib veel mitmeid nähtusi, mis pilti kirjumaks ajavad. Mina ja minu perekond tegeleb selliste nähtuste uurimisega juba paljude põlvkondade jooksul. Mulle meeldiks öelda, et Viktoril väga vedas, et ta Henri otsa sattus, kui ta hakkas omal ajal tegema oma abituid katseid läbi igdrasili liikuda ja ettesattunud ilmu uurida.

8 – 88. :-) Jäävad praegu vahele. Esiteks oleks vaja tervet monograafiat, et seda kõike kirjeldada ja teiseks...

See kõlab nii tobeda vabandusena: ei ole läinud päevagi, mil ma ei ole sinule mõelnud. Ei ole mõtet mängida piljardit kui' dega, eks ole – kui me oleksime Mailaga kohtunud mingis teises situatsioonis, kui sa oleksid kasvanud minu juures minu kodus... Muidugi ma tahaksin, et sa seisaksid minu kõrval, jätkaksid minu tööd... Ent valik on sinu.

Karl, poeg, mul on sulle lühidalt anda ainult kahte liiki nõu – loe kõik sinu käsutuses olevad dokumendid rahulikult läbi ja mõtle, kas sa tahad selles mängus osaleda. Ehk on juba seegi liigne näpuga näitamine, kuid sa ju saad aru, et sellesse mängu astumisega võtad sa endalt võimaluse elada normaalset elu. Me oleme Mailaga vaielnud, milliseid võimalusi sulle pakkuda, ja siin lähevad meie arvamused lahku. Ma kujutan umbes ette, mida ta sulle võib rääkida sel päeval, kui arvab, et sa oled valmis; ma võin ka eksida. Kui sa tahad teada, mida kujutab endast isapoolne

perekond ja mida meie sulle pakkuda võiksime, võta ühendust. Perekond teab sellest lubadusest, nii et see kõik kehtib ka sel juhul, kui see kiri jõuab sinuni peale seda, kui minuga on midagi juhtunud.

Teine nõu on puhuks, kui sul elu tuliseks läheb. Siis on tõenäoliselt kõige parem, kui sa loed läbi ilmajuurte kasutamishendi ja tuled võimalikult kiiresti meie juurde.

Õnne ja edu!

See oli see koht, kus Karl esimest korda sügavamalt toimuva üle järele mõtlema hakkas.

Nüüd sai ta suurepäraselt aru, miks nii isa kui Viktor tahtsid talle näidata seda vestlust Markuse – tema venna – ja tema – ei... nende mõlema! – vanaisa vahel. Nii erinevat elu elanud vend elas kunagi läbi sedasama, mis tema praegu. Mingis ajusopis see kõik muide lõbustas teda oma veidral moel – tekkis isegi teatud äraspidine *déjà vu* –, sest nii algavad ju tuhanded lood ja legendid: „Poeg, nüüd avaldan ma sulle suuuuuuuuuure saladuse...”

Ainult et saladus oli tõesti olemas ja igavene jurakas kah peale selle. Markus oli rohkem teadnud ja kui hästi mõistis ta nüüd selle vastavastatud venna nõrdimust! Karl meenutas oma elu, kasvamist, kooli, sõpru – kõike. Äkilisel selgusehetkel mõistis ta sedagi, et tal ei ole olnud halb elu. Ja kohe mõistis ta lisaks veel, et mingis kontekstis on see juba nostalgia – ühes teadvusesopis oli ta ikka veel ema, isa ja vanaonu peale pahane, et need temaga niimoodi salatsenud olid, teises aga lihtsalt hirmunud, sest kuigi ta seda endale tunnistada ei tahtnud, oli lapsepõlv tema jaoks läbi saanud.

Ta oli algusest peale olnud küllalt tark mõistmaks, et need paberid on talle omalaadse testina ette mängitud. Kui ta oleks lugenud ja õlgu kehitanud, poleks ema kardetavasti rohkem sõnagi öelnud ja ta poleks iial sel teemal rohkem midagi kuulnud. Vihastada või solvuda polnud siin millegi peale – võimalus talle ju anti. Ta oli kooli ja Ingridi kõrvalt nokitsenud oma väikest saladust otsida, kuid see oli olnud mäng. Samas oli ta ikkagi ju kuid harjunud mõttega, et maailmaga ei ole kõik sugugi nii, nagu pealispinnal näib.

Kummatigi oli nüüd juhtunud midagi, mida ilmselt ei ema ega isa ega ükskõik, kes seal selle käigustiku ja tema tulevikuga pusserdas, ette ei näinud. Ta käis eelmise õhtu sündmused peas läbi ja vangutas pead – Cassiuse vigastused ei saanud kerged olla, võitlus oli tõeline, põrand oli täis verd ja lõpuks oleks väga raske ette kujutada, et oma nelikümmend inimest ja *lisaks Pärnu politsei* talle koos sellise etenduse mängivad. Midagi läks viltu.

Mida ta tegema pidi? Mida ta üldse oli suuteline ette võtma, olles kord sinna majja üksi jäetud koos oma suure saladusega?

Karl susises omaette ja alustas ilmapuu juhendist läbinärimist. Midagi rasket seal ei olnud, suhteliselt asjalikus keeles oli selgitatud, kuidas anda juurtele signaal avaneda ja kuidas aru saada, mis kuhugi üldse avaneda võiks, ja millal. Peale pooletunnist lugemist oli tal tahtmine hakata proovima, kas ta ikka õigesti aru sai. Ta tõusis ja peatus siis mõtlikult.

Otsida Henri üles... Karl näperdas pulti, kontrollis uuesti oma püstolit ja kõhkles. Ühelt poolt oli tal kange tahtmine teada saada, kas ta tõesti jõuab sealt alt kuidagi oma vanaisa maja keldrisse, kuid teiselt poolt... Teed ei pruugi alati avaneda, see oli juhendis selgelt kirjas. Lisaks on enamiku teede teises otsas keegi, kes saab aru, kui teed avanevad. Seda ei olnud otseselt kirjas, aga nii lihtsaid asju oskas Karl näha ridade vahelt – pult näitas ilmapuu seis samamoodi kui osuti tol õriseval aparadil keldris – kui see läheb punasesse sektorisse, on mingi tee avatud.

Ta ei tahtnud endast veel märku anda. Korraga ta adus, kui vähe ta teab. Kuidas teda vastu võetakse? Kas Henri ja need teised temast üldse arugi saavad? Tema nad ehk tunnevad ära, kui tal

on aega oma nimi öelda, kuid milline on tõenäosus, et keegi peale Cassiuse eesti keelt – või üldse mingit Maa keelt – oskab? Ta vandus – Cassiuse kiri oli kokku võtnud maailmapildi, kuid tegelikult oleks ta hädasti vajanud ka puuduvaid punkte 8 kuni 88.

Mis üldse toimub?

Viktor oli leidnud aastal 1963 Haapsalust kummalise käsikirja. Ta oli selle abil leidnud ilmapuu – selle elusa käigustiku, mingi tundmatu tsivilisatsiooni loomingu, mis siin Pärnu all kasvas. Ta oli need kuidagi tööle saanud ja sellest peale veetnud suure osa ajast teistes ilmaes. Stopp – kui tihti ta edasi-tagasi käis, kui see tegevus oli ohtlik? Olgu, igatahes oli ta sattunud Henri otsa ja millalgi ilmselt oli Cassius Maale tulnud. Kuidas ta ema mängu tuli? Kaks miinust annavad mõnikord plussi – kui liikumine on ohtlik ja Cassius siiski tuli, on loogiline, et ta jäi Maale kuudeks, kui mitte aastateks. Mida ta siin tegi? Tähendab, peale selle, et poja sigitas... See oli Laulva Revolutsiooni aeg, okupatsiooni lõpp... „Teistes ilmaes toimuvat on väga raske mõjutada” – ega ta ometi just seda tegema ei tulnud? Karl vangutas pead – tal puudus igasugune info.

Käsikiri olla ka „nende” (ta isapoolse pere ilma) jaoks olnud oluline leid – mida nad veel selle ilma ja selle aja kohta teadsid? Käsikirjas oli juttu Kreeka jumalate nimedega seltskonnast allveelaevas ja nüüd oli ta tolles tuumasõja läbi elanud maailmas sattunud samasuguse laeva ja samade nimedega seltskonna peale – mis seos nende vahel oli? Sama seltskond see loodetavasti olla ei saanud, sest siis tuleks eeldada ajasilmust – kirjeldaks käsikiri siis ju aega, kui nad on mingis tulevikus seda nuppu juba vajutanud ja sattunud minevikus sinna ilma, kust käsikiri pärit. Oli see sama maailm? Kuidas siis Cassius seda ei teadnud? Või teadis ega tahtnud öelda? See Kronos seletas pikalt aja kohta – mängisid nad ikkagi ajaga, kuigi ta nii selgesõnaliselt kinnitas, et puhas ajaränd on võimatu? Ta vangutas uuesti pead – ka kõige selle kohta puudus igasugune info.

Ta isegi laskus korra keldrisse ja lülitas seadmed prooviks sisse. Alumises veerandis võbelev osuti tähendas sedasama, mis puldiltki lugeda – teed olid kinni. Kuid tal polnud ikka veel aimugi, kuidas luuk ja kapp lahti-kinni käivad. Luuki keldrist käigustikku ei julgenud ta sulgeda ja kuna politsei võis tagasi tulla, pani ta seinalaudad üleval hädapärastelt, kuid hoolikalt tagasi. Üldse oli kogu situatsioon üsna idiootlik ja ta kirus mõttes, kas läbi ajaloo on veel kusagil olnud valvurit, kes saab vähem aru, mida ta üldse valvab...

**

Karl tegi majas veel ühe tiiru, keetis omale järjekordse kannutäie kohvi, vandus kuuldavalt ja üritas mõelda. Kell oli juba kaks ja tal ei olnud ikka veel vähimatki tegevusplaani.

Ja siis koputati uksele.

Karl kontrollis relva, muigas enda üle ja läks avama. Uksele lähenedes muie siiski kadus ja ukse lükkas ta harjavarrega lahti nii, et jäi ise hoopis teisele poole seina varju. Tal kukkus suu lahti, kui leidis sealt seismas Ingridi koos poisi ja tüdrukuga, kes üsna ilmselt olid eile tollest teisest maailmast tulnud.

„Oled sa üks? Kõik on korras?” sosistas Ingrid talle kiiresti kõrva, kui tegi, nagu suudleks teda tervituseks.

Taas muigas Karl sisimas – nii, nagu loetud tundidega oli tema omandanud „harjumuse” esimeseks relva kontrollida, käitus tüdruk nagu kogenud vandenõulane.

„Tulge sisse. Kus te olite?”

Ingrid lükkas teised kööki ja hakkas tassidega kolistama. Ta vastas, ise juba peadpidi külmutuskapis: „Kui tulistamine hakkas, jooksi me välja. Arlis ja Hefan olid natuke kaugemal, ma ei saanudki aru, kas üks neist valgetest hulludest jälitas meid või mitte, igatahes rohkem me teda

näinud ei ole. Vahepeal kaotasime üksteist ära, aga leidsime õnneks uuesti üles. Siin oli nii palju politseid, hulkusime linnas, sattusime mingi seltskonna otsa, mis kuidagipidi etnot tegi ja sobitusime. Nad ööbisid kusagil Tõstamaa kandis, neil oli buss ka. Neil oli täna esinemine, sealt me tuleme.”

„Kas nad tähelepanu ei äratanud?” ei osanud Karl muud küsida, vahtides uimasevõitu, kuid muidu üsna rahulolevaid võõraid köögitoolidel lösutamas ja suure huviga lauale kuhjatud toidupoolist uurimas ning jõudumööda näost sisse ajamas.

„See tuli kasuks. Tead, linnas on mingi ugrimugriüritus, nad sobisid. Et hõimuvelled kusagilt Hantõ-Mansiiskist, õppinud eesti keelt ja nii edasi. Üliõpilased. Nende kõnepruuk tekitas paksu vaimustust ja noh, riided ka ju sobisid. Ma lähen nüüd duši alla ja riideid vahetama. Nad tahavad vist pärast ka. Kas sul neile midagi selga on? Arlisele leian muidugi mina, ma mõtlesin rohkem Hefanit. Muide, kus su ema on ja mis siin eile veel üldse juhtus?”

Viimane kolmandik jutust oli kostnud juba teistest tubadest, kui tüdruk oma kotist asju otsis ja siis vannituppa kadus. Jutu lõpetas uksekolksatus, nii et Karl ei näinud vastamisel erilist mõtet. Selle asemel pööras ta pilgu võõrastele.

„Kuidas meie maailm meeldib?”

Hefan vaatas üles. „Siia me jääme!” Ta takerdus. „Ei,” jätkas ta pisut kiirustades, justkui oleks midagi sobimatut öelnud, „me ei mõelnud seda nii. Lihtsalt kui tulevahetus algas... tundus hea mõte kaugemale saada. Ja muidugi on siin parem... ma ju ei oska selle paari tunni põhjal öelda, kas parem kui meie maailm, aga igatahes on see määratult parem kui meie maailm *praegu*, nii et... ma ei tea, mida teised mõtlevad, aga see oleks suurepärane, kui me tohiks tulla. Ma ei tea muidugi, kuidas võimud sellesse suhtuksid. Seda käigustikku hoiad sa vist salajas, eks ole, nagu me aru saime. Ega me ei ütle kellelegi.”

„Kas sa lonkad?” küsis Karl korraka.

„Jah, natuke. See läheb aja jooksul üle.”

„Sind kutsuti Hephaistoseks?”

„Nimi on lihtsalt sarnane, eks me selle järgi. Alguses olin Hades.”

„Sest masin tunnistas vaid Vana-Kreeka jumalate nimesid?”

„Kust sa tead?”

Karl lõi käega. Ta ei viitsinud selgitama hakata, mida ta just vanast käsikirjast välja oli lugenud, seda enam, et ta tundis tõelist vaimset meeleheidet, püüdes toimuvat oma peas mingitesse loogilistesse raamidesse toppida. Selle asemel tegi ta ka endale ühe võileiva – ühelt poolt, et anda kätele tööd, teiselt poolt, et anda teistele vihjeid, mida siin maal võileiva all mõeldakse – ja silmitses võõraid. Hefan oli suurt kasvu natuke lodev umbes 18-aastane noormees. Ta oli kahvatu – nagu kogu selle maailma keldris hoitud seltskond – ja natuke vinniline. Ta ei paistnud silma ei ilu ega inetusega, ta ümar nägu oli üsna intelligentne ja heatahtlik. Ta riietus... jah, õnneks oli linnas etnoüritus. Tumedad, ebamääraselt pruuni karva võõrapärase lõikega püksid, samuti tumedates toonides ruudulise põhimustriga kirju pisut flanelli meenutav särk ja veidrad, ilmselt sandaalide ja ketside risttolmeldamise teel saadud jalatsid. Laialt avatud särgi – oli ju üsna palav – alt paistev määrdunud valge maika andis talle kuidagi kohutavalt venepärase väljanägemise.

„Arlis, sinu kord!” ilmus uksele end kuivatav Ingrid. Hefani silmad läksid ümmarguseks ja näole valgus pisut tobe naeratus. Muidugi oli tüdruk endale pika T-särgi juba selga ajanud ja kuivatas pead, kuid ta kenad pruunikspäevitunud jalad olid paljad nii kõrgele, et pilk ülevalt tahtmatult tumedat tutti otsis, ja lisaks kleepus särk veel märjale ihule.

Arlis tõusis ja mõlemad kadusid.

Hefan ohkas. „Mis siin vahepeal juhtus? Ma mõtlen pärast seda, kui me ära jooksimise? Kuidas Igariga on? Ma nägin teda kukkumas.”

„Igariga oli 'kritikos luku', nagu keegi ütles, kuigi minu arust oli tal vaid jalg läbi lastud. Niipalju, kui mina aru sain, olid Larisa ja Genega asjad hullemad.” Karl jutustas, mida teadis. Teine kuulas mornilt, ühtegi küsimust esitamata.

„Nii et sa ei teadnud, et käigud ohtlikud on?” küsis ta siis, kui Karl lõpetanud oli.

Nüüd oli Karli kord ohata. „Mu vanaonu Viktor tundis neid viiskümmend aastat. Ma sain aru, et Zeusi vanaisa tundis neid kah terve eluaja. Ma võiksin ju samamoodi küsida, et kas te ei tea neist meid rünnanud võõrastest midagi? Samas kui ma eile teie juurde sisse kõndisin, olid teil nii võltsimatult totrad lõustad peas, et usun, et te asjast midagi ei tea.”

Hefan üritas veel küsida käigustiku ja selle maailmadevahelise ühenduse kohta, kuid kuna Karl sellest isegi eriti midagi ei teadnud, ei tulnud neil vestlusest suuremat.

Tüdrukud tulid tagasi ja nüüd jäi ka Karl natukeseks maigutama. Ingrid ja Arlis oleksid võinud olla õed, ainult et viimane oli seni olnud peidetud Hefani omadega sarnaste inetut tumedat tooni roobade alla. Nüüd oli ta lühikestes teksades, nabapluusis ja kuivatas üsna pikki linakollaseid juukseid. Karl avastas, et tedretähnid sobivad ta piimkavatu jumega, mis küll neist paarist päikese käes veedetud tunnist juba põskedel ja kaelal punetas. Tüdruk nägi mõlemat poissi jõllitamas, naeratas ujedalt ja püüdis korraks särgisaba ja püksisääri allapoole lükata. Tegelikult paistis talle ta uus imidž meeldivat.

Siis pani Karl tähele, et Hefan vahib siiski rohkem Ingridit ja viimase pilgu suunas kiigates nägi, et Ingrid hoopis omakorda teda arvustavalt vaatab, suu ussiks kistud.

Ta ohkas ja tõusis. „Te naisterahvad pidage nüüd natuke maja. Ma ei julgenud siit kuhugi minna, sest politsei või meie sõbrad valges võisid tulla ja ma ei tahtnud käigustiku sissepääsu valveta jätta. Hefan, kas sa tahad kaasa tulla? Või tahad end puhtaks pesta ja siia jääda?”

Poiss noogutas ja tõusis ka. „Käime kõigepealt ära. Relva sul ei ole? Ma ei võtnud kahjuks enda oma kaasa.”

„Mul ei ole sulle anda ka. Ehk saame ilma läbi.”

**

Nad jõudsid takistusteta selle spiraalkäiguni, kust võõrad tulnud olid, kuid käiku ei olnud enam, täpsemalt laskus käik alla ja muudkui kitsenes, kuni kahanes olematuks.

„Kinni,” kommenteeris Karl lühidalt ja võttis Cassiuselt saadud puldi. Natuke aega ei juhtunud midagi, siis aga hakkas käik värisema. Nad vaatasid teineteisele otsa ja taandusid, kuni olid üleval suuremas käigus tagasi. Ka see võbises, kuid nõrgemalt.

„Teevad need alati nii?” küsis Hefan.

„Ma oletan, et jah.”

„Ja iga selline laskuv spiraalkäik viib teise maailma? Palju neid siin üldse on? Kui suur see käigustik on?”

Karl kehtas õlgu. „Ma ei tea. Ma ei tea, kuhu need viivad. Keegi vist ei tea.”

„Aga sul on see juhtseade?”

„Mu isa andis selle mulle eile. Ma kasutan seda esimest korda.” Karl lootis, et see ülestunnistus

päästab ta edasistest küsimustest, kuid seda ei juhtunud.

„Miks te eile siis üldse tee meie maailmaga lahti tegite?”

„Me ei teinud. Arvatavasti oli see mingi kaasnev efekt – noh, Cassius ütles, et seda juhtub.”

„Ja nüüd katsud sa seda uuesti lahti teha?”

„Jah.”

„Kaua see avanemine aega võtab?”

„Ma ei tea. Kaks kuni kümme minutit, nagu ma lugenud olen. Aga võib ka mitte avaneda. Iga kord, ma mõtlen. Siis ei jää muud üle, kui mõni teine kord uuesti proovida.”

Umbes kaks minutit valitses vaikus.

„Kuidas seekord läheb?”

Karl kehtas õlgu ja vandus pominal. „Peaks juba avanema.” Ta luges taskulambi valgelt juhendit.

„Masin ütleb, et ühendus on tegelikult juba olemas, aga miskipärast miski veel ei toimi. See võib olla sellepärast, et...” Ta lehitses tagapool mingeid tabeleid ja mühatas. „Neid põhjusi on palju ja ma ei saa aru. Oota, läheme alla.”

Käigud olid avardunud, kuid umbes alumises punktis hõljus mingi hall hämu. Kumbki ei julgenud seda puudutama minna. Tükk aega ei juhtunud midagi.

„Ühendus tahab kinni minna,” selgitas Karl, kui oli juhendit lapanud, otsides puldil vilkuma hakanud sümbolite tähendust. Hefan kobas taskutes, leidis mingi kokkumurtud paberitüki, voltis sellest midagi taktikepi sarnast ja pistis selle tollesse halli ollusesse. Esimesel korral läks kepp kõveraks, sest pind osutas vastupanu. Ta tegi selle poole lühemaks ja proovis uuesti. Ta lükkas selle ettevaatlikult peaaegu oma sõrmedeni ja tõmbas siis tagasi. Paber tilkus. Ta katsus seda ettevaatlikult, nuusutas siis ja lõpuks proovis sõrmega. Ta kõhkles veel ja pistis siis sõrme suhu.

„Merevesi...” pomises ta. Korruga vaatasid mõlemad toda halli seina uue pilguga, pöörasid ringi ja põgenesid käigust.

„Nüüd on see kinni,” teatas Karl mõne aja pärast, kui nad ikka veel suures käigus seisid, valmis iga hetk jooksu pistma.

„Nii et kogu käigustik on sealpool vee all?” rohkem tõdes kui küsis Hefan. „Mis teistest saanud on? On nad... uppunud?”

„Võib-olla ka mitte,” venitas Karl. „Tead, lähme tagasi, pesed end puhtaks ja siis ma räägin,” jätkas ta teise arusaamatut pilku nähes.

**

Hämardus.

Nad olid veel kord – seekord ainult poole suuremas seltskonnas – käinud läbi paberite peaaegu sama tee, mis Karl ja Ingrid eelmisel õhtul. Nad olid kuulnud Arlise ja Hefani jutustusi nende maailmast ja seal toimunud. Nad olid võrrelnud oma maailmade ajalugu, niipalju kui nad sellest ilma abivahenditeta mäletasid, ja leppinud kokku, et kuigi neist keegi tollest R27 süsteemist midagi ei tea, oleks toda tuumasõda üleelanud maailma kohane nimetada T30-ks, sest industriaalajastusse olid nad jõudnud väheke hiljem kui meie maailm.

Hefani ja Arlise lugemine oli muide nii vaevarikas, et nad olid sunnitud kogu jutu neile ette lugema. Kuigi nii üllatavalt suur osa tähestikust, kui ka mõnedki mõisted ja kontseptsioonid ootamatult kattusid, olid keelte üldine struktuur ja sõnavara tegelikult üsna kauged, ja Karl leidis end

kummastusega arutlemas, kui mööda tekstide tähendus nende jaoks lõpuks olla võis, sest lugesid nad ju poolarusaamatus keeles tõlget tekstist, mille algkeelt tõlkija või üldse mitte keegi Maal korralikult ei osanud, ja mille kirjapanija ei saanud aru suuremast osast kirjapandust...

Nad olid söönud ära kõik, mis majas leidus, tüdrukud olid poes käinud ja siis olid nad ka vahetuste kaupa ujumas käinud, kusjuures kuidagi oli kujunenud nii, et Karl käis Arlisega ja Ingrid Hefaniga kaasas. See andis Karlile muidugi parasjagu mõistatamisainet, aga kui ta taipas, mida ta teeb – *no mida, maailmal on põhi alt ära, käsil on elu suurim seiklus ja ma tundlen nagu mingi teismeline* – viskas ta selle peast välja ja võttis hetkelt, mis annab. Või oli asi lihtsam? Kas ei võinud Hefan mõjuda Ingridile samamoodi kui Arlis temale – tulnukas surnud, tuumasõja üle elanud maailmast, kelle jaoks Pärnu suvi on imeline muinasjutt? Arlis vahtis kõiki püüsilmi, puhkes teinekord pealtnäha põhjusetult naerma ja ilmselgelt nautis iga hetke. Ning valusa teravusega jälgis Karl, kuidas ta mõnikord peatus, näolt üle libisemas üleelatud tragöödia vari... Tema kergelt kudrutav hää, mille iga lause kõlas kui natuke viltune nali, kuni koitis rabav mõistmine, et see on päriselt täismõõduline võõras keel... See, kuidas ta pelutavas uues ilmas tema lähedust otsis...

No kurat, lõpeta juba! kutsus Karl end korrale.

Nad olid seganud kokku kokteilid ja kuna tuli ju proovida kõiki selle ilma maitseid, olid nad juba üsna varakult parasjagu pehmed.

Teadmiste vabastav tusk

Järgmisel hommikul ärkas Karl kell 11 ja kerge peavaluga. Kõik teised magasid. See tähendab, et Ingridis sai ta kohe veenduda, tüdruk ei keeranud teist külgegi, kui ta voodist tõusis, Hefani ja Arlise tubade uste vahelt piilus ta tasakesi sisse. Just *tubade* – nad ei maganud koos. Arlist oli ju Artemiseks kutsutud ja ta oli Seri, Sergiuse või Zeusi kaaslane; sellest, kas Hefan kellegagi omas ilmas intiimsemalt suhelnud oli, ei olnud juttu olnud.

Karl keetis kohvi ja vaatas üle oma eelmisel hommikul tehtud nimekirja:

„(Ingrid on kadunud) Ingrid on leitud – tuli tagasi koos kahe võõraga;

(ema on kadunud) ema on jätkuvalt kadunud;

(Cassius tuli mingist teisest maailmast, sai haavata ja on ka kadunud) Cassius on ka jätkuvalt kadunud;

(ma käisin mingis kolmandas maailmas, kus on toimunud tuumasõda) see on nüüd vee all;

kusagilt neljandast maailmast tulid tüübid seninägematute relvadega, kaks neist on ikka veel Pärnu peal jooksus;

(politsei jookseb ringi) neist pole õnneks midagi kuulda olnud.”

Ta muigas ja lisas suure pealkirja: „Minu teadmised universumist.” Ja selle alla:

„Ilmasid (löimesid) on jõle palju;

müstiline Kronos keerab aegruumiga kääki.”

Ta vandus vaikselt – teised ju magasid.

Saabus unine Ingrid. „Poes peaks käima. Me sõime-jõime eile kõik ära.”

Karl turtsatas, kuigi järele mõeldes polnud siin naerda midagi. Ka sõjas tahavad inimesed süüa ja neil polnud õieti midagi viga peale selle, et juhtus asju, mida just iga päev ei juhtu...

„Ma lähen.”

„Ma tulen kaasa.”

Karl mõtles natuke, kirjutas kõõgilauale kirja ja tõusis. Ingrid vaatas teda pea viltu ja küsis: „Miks see?”

„Noh, et kui nad ärkavad ja näevad et meid ei ole...”

„See teeb lihtsalt haigeks, kui tobe sa teinekord oled – miks sa arvad, et nad su varesejalgadest üldse midagi aru saavad?”

Karl mõtles hetke. „Ma lähen ajan Hefani üles. Kurat, ma üldse ei tahaks... Mu maja täidab siin viimastel päevadel toimunu valguses formaalselt, kuid täiesti kindlalt tondilossi miinimumnõuded, nii et tal võib relva tõenäolisemalt vaja minna kui minul suvituslinna poes... Sul oleks targem siia jääda.”

„Sa ei usalda teda üldse?”

„Julged sa talle relva jätta?”

„Mis ta sellega teeb? Sul on õigus – kui pahad tulevad, siis siia. Kuid jääme me pensionini siia passima?”

„Oota, ma kohe,” porises Karl ja lahkus köögist.

**

„Milles asi?” tahtis teada talle järele vudiv tüdruk, kui poest lisaks toidu-kraamile ostetud ajalehte uurinud poiss järsult suunda muutis.

Karl piilus ringi ja vandus vaikselt. „Ära vahi ringi, aga püüa silmad lahti hoida,” ütles ta vaikselt. „Läheme kaugemale, siis selgitan. On sul mobiil?”

Tüdruk noogutas.

„Anna siia.” Poiss võttis sellelt aku välja ja andis need – nii aparadi enda kui aku – tüdrukule tagasi. Järgmiseks tegi ta sama enda mobiiliga.

„Paranoiliseks läinud,” napsas Ingrid. „Läheme randa? Mul ei ole ujukaid kaasas. Mida sa sealt lehest leidsid? On see sellepärast?”

„Me ei lähe ujuma. Ma tahan ranna tagaotsa võssa saada – see ju lähim koht, kus natuke eraldatust. Kahju, et mul autot ei ole. Praegu kuluks hirmsasti ära. Arlis ja Hefan saavad natuke aega hakkama. Loe seda.” Ta keeraski ajalehe õige koha pealt lahti ja pistis tüdrukule pihku.

„Narkouimas välismaalased üritasid taksoga Lätti sõita?” luges see, heitis pilgu Karlile ja nähes, et see noogutab, jätkas kõndides lugemist, aeg-ajalt komistades ja poisi käele toetudes: „Eile sundisid kaks veidralt käituvat ja arvatavasti eesti keelt mitte kõnelevat meest sõitma takso Läti piirini. Taksojuht Heinar rääkis pärast politseile, et ta ootas klienti Uulu peatuses, kui ootamatult tormasid auto juurde kaks valgetesse määrdunud kombinesoonidesse riietatud meest, torkasid talle „tundmatu relvakujulise eseme” nina alla ja käskisid lõuna poole, linnast eemale sõita. Heinar väidab, et mehed olid käitumise järgi otsustades ilmselt narkouimas, samas kui alkoholi lõhna ta ei tundnud. Nad olevat proovinud temaga rääkida mitmes erinevas keeles ja juht väidab, et kuigi ta saksa keel on konarlik, oli võõraste oma veel hullem. Neil oli olnud mingisugune GPS-seade, sest suunas nad ei eksinud. Kui takso piiripunkti lähedusse jõudis, kästi tal peatuda ja võõrad näisid pärast põhjalikku kätega vehkimist taipama hakkavat, et tegu tõepoolest riigipiiriga. Taksojuht väidab, et kaotas seejärel mõneks ajaks teadvuse. Kui ta üles ärkas, olid mehed kadunud. Heinar sõitis aeglaselt piiripunkti ja selgitas, mis temaga juhtunud oli. Piirivalvurid nõustusid ilmse oletusega, et küllap proovivad kummalised tundmatud piiri teises kohas ületada, kuid välja saadetud täiendavad patrullid ei ole seni kedagi tabanud.”

Nad kõndisid mõne aja vaikides.

„Nii et nad proovisid kuhugi ära minna?” küsis Ingrid lõpuks rohkem nagu iseendalt. „Kuhu nad siin läinud oleksid?”

„Vat seda tahaksin ka mina teada, kuigi üks järeldus on ilmne – ilmapuid ei ole Maal mitte ainult üks. Huvitav, kas see nende GPS töötas meie satelliitide järgi?”

„Ära minu käest küsi. Kas sa arvad, et nad tulevad tagasi?”

„Jah. Ma arvasin, et neid pole päeval eriti vaja karta. Vaata ringi – kuidas saaksid mingid valgetes määndunud kombinesoonides tüübid siin tähelepanu äratamata ringi hiilida? Politsei pole loll, iga vanamutt, kes neid näeks, helistaks neile. Ma ei söanda üht katset enam edasi lükata.”

„Mis katset? Ja mida sa üldse kavatsesid nende suhtes?”

„Küsimus on selles, kas nad on siin lõksus või mitte. Mul ei ole millegi järgi otsustada, mis nendega peale hakata. Minu poolest võiksid ju koju minna, kui keegi ei seleta mulle, miks see halb on. Ja mida me Hefani ja Arlisega peale hakkame?”

„Arlist tahad sa keppida, aga ma ei ole väga koostööaldis, kuna Hefan mulle eriti peale ei lähe.”

„Ingrid, jäta kui võid,” ohkas Karl. „Me ei tea tegelikult, mis juhtus. Arlise-Hefani maailma, sinna T30-sse tekkis ühendus vist juhuslikult. Kas on võimalik, et tekkis teinegi juhuslik ühendus? Need mehed valges ei pruugi olla vaenlased – ei meie, T30, ega R27 vaenlased. Võimalik on, et kogu see tulevahetus oli eksitus. Miks nad rääkima ei tule? Teavad nad midagi, mis minust automaatselt vaenlase teeb? Mis juhtub siis, kui ma nad minema lasen? Tulevad teised kaela? Aga miks juba ei ole teised neile appi tulnud?”

„Sa tahad öelda, et nii nagu sina seda ilmapuud saladuses hoiad, võib see olla saladus ka seal, kust need kaks tulid, ja nad tahavad madalat profiili hoida? Et ehk ei olegi kedagi tulemas?”

Poiss noogutas. „Ka need võimalused on olemas. Et nood kaks tahtsid teist teed tagasi minna ja avastasid siis, et siin on riigipiir vahel. Selle järgi ma arvangi, et nad võivad eksinud olla – igas maailmas järelikult piiri ei ole. Seda meie oma ei valvata küll eriti, kuid nad olid piisavalt targad mõistmaks, et nemad võiksid tähelepanu äratada.” Ta kõhkles natuke ja tõmbas siis taskust Cassiuse antud puldi. „Cassius andis selle mulle, see on igdrasili võti. Selles on ka ühenduste mälu. Nagu selles Stargate'i seriaalis – siin on kirjas ka muud ühendused, kui ma asjast õigesti aru saan. Kui ma õigesti aru saan, on iga viie ja poole tunni tagant olnud ühendus maailmaga F24. Muide, ma ei tea, mis on 'F'; 'T' on tööstus, 'R' on ruumilennud, 'K' on keskaeg... 'Feodaal'? Kuid mis vahe seal keskajaga on?”

„Ise oled ajaloolane... Olgu, see oli retooriline märkus. Räägi edasi.”

„Noh, need on üldse ju nende tähed ja numbrid. Näe, kaks on rohkem seitsme moodi – või nagu tagurpidi 'u', mille esimene kriips lühem – ja neli on ümaram. See T, R ja K võivad tähendada jumal teab mida, lihtsalt juhuslikult on võimalik neile meile sobivad analoogid vastavusse seada, kuigi mul tekib loetu põhjal kuri veendumus, et see ei ole üldse juhus mingite nende perverssete teooriate valguses... See selleks. Näed, üleile õhtul on ühendus R27 – T29. Edasi tuleb sihuke uss, mis ilmselt on läbitulekumärk. Edasi on niiöelda põhiilmaks T29, ehk meie oma. Siis on ühendus ilmaga, millel ei ole tähist, on ainult posu arusaamatuid märgendeid. Enne selle lõppu on ühendus F24-st ja aega vaadates – see on nende süsteemis, aga ma arvutasin ümber – see on see, mis Cassiuse all käigus vanduma pani. Edasi kuni praeguseni kordub F24, kusjuures niipalju kui mina juhendist välja lugesin, on see osaline ühendus. Liikuda ühest teisest ilmselt ei saa, kuid – kuigi seda kusagil kirjas ei ole – ma võin kihla vedada, et mingisugune andmeühendus toimib. Näe, siin on ka see ühendus, kui me Hefaniga käisime ja vaatasime, et nende elamine on vee alla jäänud. Klapib kellaeg ja sama märgendite joru.”

„Ehk siis on nad sidet pidanud ja teisel pool teatakse, et nendega on kõik korras,” noogutas Ingrid ja andis puldi tagasi. Ta keeraski lehe kokku ja toppis seljakotti Karli seljas. „Aga...”

„Ingrid, ma ei tea. Sa oled ainuke inimene, keda ma natukegi usaldada saan. Sa oled osanud kuidagi eriti kaineks ja asjalikuks jääda. Kuigi ma tean sind mingi napid kaks kuud... Aga sa ju niikuinii nägid, mis juhtus. Ma ei tea. Ma olen kogu selle aja mõelnud, kuidas ema aidata. Kuidas ta koju saada. Olgem ausad, ma ei oska Cassiusest midagi arvata, kuid üldiselt on nad loodetavasti koos, nii et see on sama probleem. Ja siis Viktor. Mõnes mõttes oli ta mulle isa eest, ehkki ma saan nüüd aru, et ta pole mulle mingit pidi sugulanegi. Ma mäletan teda muidugi hästi, kuid ta lahkus ju kaheksa aastat tagasi. Kaheksa aastat! Lapse mälestused...” Ta kõhkles jälle.

„Tead, ta jättis mulle üht-teist, millest ilmselt ei tea ei ema ega Cassius. See on natuke melodramaatiline – ta andis mulle ühe mänguasja ja rääkis mitu korda, et las see olla meie saladus. Saladus kõigi eest. Ja et ma ühel päeval saan aru, mida see tähendab. Noh, see oli laevamudel ja seal olid salamärgid. Jutt käis juurde, et piraadid on need salamärgid joonistanud kividele, mis katavad saladust. Muidugi olid sellised keldris ja selle kivi all oli kiri. Loe.”

Ta võttis teksade tagataskust neljaksvolditud A4-ja.

„Karl,” luges Ingrid kõva häälega. „Kui sa seda kirja loed, oled sa ilmselt mu keldri leidnud, mis omakorda tähendab, et Maila on lõpuks otsustanud sulle üht-teist rääkida. Ema ja isa tahavad sulle ainult head, kuid ma pean oma kohuseks sind hoiatada – mitte miski, ma kordan, *mitte miski* ei ole nii, nagu näib. Karl, mul ei ole lapsi, nii et loodetavasti sa saad aru, et sa oled mulle kõigel lähedasem pojale, keda mul kunagi olnud ei ole. Ma olen nüüdseks sinu isa perekonnaga üle kolmekümne aasta koos tegutsenud. See on väga pikk aeg. See aeg – nagu ka see, et olen sinu eest sünnist peale hoolitsenud – annabki mulle teatud õiguse sulle öelda – *kahtle kõiges!* Esita endale üks küsimus – kuidas on see võimalik, et mitte keegi Maal ei tea midagi teiste lõimede kohta? Mõttele selle üle. Mõttele veel.

Mitte miski ei ole nii, nagu näib.

Karl, ma tean, millest räägin – käib sõda. See käib üle ilmade ja ajastute. See ei ole mingi hea ja kurja võitlus, ei midagi nii naiivset; niisuguste siltidegi kleepimine oleks suur rumalus. Aga see konflikt käib kaugel üle meie peade. Karl, usu, ma tean, millest räägin – nii sinu ema kui isa taga on veel keegi, millest – tunnistan ausalt – ma ei tea, kas neil endilgi aimu on. Ole ettevaatlik. Niikaua kui võimalik, ära lahku Maalt (ma loodan, et sa saad aru, mis ma sellega mõtlen). Ma olen veendunud, et mida kauem sa suudad seda edasi lükata, seda parem.

Loodan, et me ühel päeval kohtume.

Palun hävita see kiri.”

Tüdruk pööras paberilehte käes. „Skannitud?”

„Ma hävitasin originaali. Originaali on ehk võimalik mitut pidi Viktoriga siduda. Minu arvuti kõvakettal asuv krüpteeritud fail on...” Ta jättis lause lõpetamata ja kehitas õlgu.

„Et ilma leidmisloota on see lihtsalt üks müstifikatsioon teiste hulgas?”

„Jah.” Karl rebis paberi puruks. „Mis temaga juhtus? Miks ta mind minu vanemate eest hoiatab?”

„Sa oled prints, kes hällis ära vahetati.”

„Aitäh!” Karl purskas naerma. „Seda terve mõistuse puudutust oli mul hädasti vaja,” jätkas ta siis, kui uuesti hingata sai. „Igal juhul... kui tõsiselt ma seda võtta saan? Isa soovitus oli väga selge ja täpselt vastupidine – tule esimeseks nende juurde. Ja ma ei tea, mida teha. Ma ei tea, mis ema ja isaga juhtunud on. Ilmselge on ainult üks asi – kohalikud võimud tuleb iga hinna eest eemal hoida. Ja mul on kodus põgenikud ja mingid idikad siin jooksus.”

Ta hää l tõusis ja kippus lõpupoole katkema ning ilmselt oli ka ta näoilme selline, et Ingrid tal varrukast haaras, ta kinni pidas, kaela ümbert kinni krabas ja pikalt huultele suudles.

„Ehk on nendega kõik korras? Sa pead mõtlema, et nendega on kõik korras. Ja küllap me hakkama saame,“ sosistas ta poisile vaikselt kõrva.

Karl lõtvus tasapisi, silitas korraks tüdruku selga ja noogutas siis minekule pöördudes. Ta ei oelnud midagi ja Ingrid näis imekerge muigega teadmiseks võtvat, et ju tal on rääkimisega ajutiselt raskusi.

„Ega sa ometi arva, et need muistse loo Kronos ja Gaia on Cassius ja Maila?“ küsis Ingrid mõned minutid hiljem, kui asfalt nende jalge alt juba tolमava liivaga oli asendunud ja nad põõsaste vahele jõudsid.

Karl kehtas õlgu. „See käis peast läbi, ent see kõik on tobe. Hefanit kutsuti alguses Hadeseks ja niipalju kui ma aru sain, on ta üks selle pundi juhtidest või lihtsalt taibu. Ta tähis tolles võõras arvutisüsteemis on vist siiani Hades, Hephaistoseks sai ta alles pärast haavatasamist. Kusjuures ta ju enam ei lonka praktiliselt. Igatahes on neil nüüd Hades, Hephaistos ja Artemis puudu. Ma arvan, et sel ei ole tähtsust, nad ju ometi ei ole meie maailma Vana-Kreeka jumalad.“

„Et esimest korda on toimuv tragöödia, teisel korral komöödia? Sa saad sellest nii aru, et neil on mingi kaudne seos ainult? Või võivad neist saada mingis teises ilmas jumalad? Noh, tähendab, nad teevad kellelegi jumalaid. Katust.“

Nad olid jõudnud supelranna tagant algavasse võssa ja neile ei olnud viimastel minutitel enam kedagi vastu tulnud.

„See ei klapi,“ raputas Karl pead. „Ma ei saa sellest küll aru, aga see ei käi nii. Kui ma midagigi teaks...“

Karl vaatas ringi ja võttis siis kotist isa püstoli.

„Mis see on? Kust sa selle said?“ küsis Ingrid uudishimulikult.

Karl seletas.

„Nii et see oli sul kogu aeg kusagil peidus?“

„Me magasime selle peal.“ Ta kehtas õlgu. „Aga kui see juba olemas on, tuleks seda kasutama õppida.“

Ta pusis mõnikümmend sekundit ja sai lõpuks paar lasku kätte. Heli ei olnudki väga vali, pigem sihuke tugevam käteplaks, kuid rohi süttis. Karl tulistas veel paar korda, iga kord enne relval nuppe sättides, peitis siis relva ja koos trampisid nad natuke aega tuld surnuks.

„Et siis siin on kaitseriiv ja tugevuselüliti,“ seletas ta siis ka Ingridile, olles relva uuesti välja võtnud. „Kas üksiklask, valang – hm, minu arust oli ju mingi viis lasku sekundis – ja siis sihuke tugevam. Kui ma seda skaalat õigesti loen, on veel üle kaheksasaja lasu järel. Tugev lask võttis korruga mingi kuus või kaheksa, ma täpselt ei vaadanud ja paljalt proovimise pärast ei taha kah. Siit sai veel mingeid väga nõrku laske. Tea, milleks neid tarvis on? Hirmutamiseks vast.“

Ta pani relva uuesti seljakotti tagasi ja koukis sealt teise, mis enam-vähem sarnanes isa käest saaduga.

„Sa oled täis üllatusi,“ poetas Ingrid blondiiniliku silmapilgutuse saatel. „Ja kust sa selle said?“

„See oli peidikus koos Viktori kirjaga. Mis sa arvad, kuidas ma muidu nii ruttu teise relva kõik nupud ära jagasin? Sümbolid on samad, väga ilmselt on need sama ilma toodang. Proovime.“

Ta tulistas. „Jah, näed, siin on laske kõigest kolmesaja ümber. Oluline on, et Viktori omal on kaasas teine aku ja adapter, millega neid kahesaja kahekümne pealt laadida saab.“

Ta pani ka teise relva ära ja nad trampisid natuke ringi, et miski uuesti põlema ei läheks.

„Laseme jalga, enne kui keegi tuleb,” pomises poiss.

„Majja tagasi?” küsis Ingrid, kui nad juba võsaveerel olid.

„Majja tagasi.” Karl noogutas mornilt.

„Kui kiiresti see laadija akut laeb?”

Karl heitis talle viltuse pilgu. „Nii umbes lask minutis. Ega ma täpselt ei mõõtnud kah.”

„Ja...” Ingrid otsis sõnu. „Ega sa ei tea, palju see laadija võimsust tarbib?”

„Pole udusematki aimu. Ja kui ka oleks, siis mida sa sellest järeldaksid?”

„Nii loll olla peaks olema seadusega keelatud. Kui see on näiteks kilovatt – veekeetja või triikraua võimsus, ja mul on meelde jäänud, et umbes ka tavalise sõiduauto geneka võimsus – siis selline võimsus tõmbab tavalise autoaku omakorda veerand tunniga tühjaks. Saad aru? Sul võib selle relva päras olla...” Ta arvutas paar sekundit peast. „...kuuekümnepärase autoaku energia.”

Karl maigutas pool minutit. „See peab tark mees olema, kes sulle teksti kirjutab,” suutis ta lõpuks prääksatada. „Sorri, aga ma... Kust sa seda kõike tead?”

„Äh, mu vend – poolvend tegelikult – tuunis autosid. Ma jõlkusin alailma ta garaažis ja kuulsin, kuidas ta autopededele selgitas, miks nad seisva mootoriga muusikat kuulata ei tohi.”

Karl maigutas veel natuke ja pomises siis: „Kas tead, see on vist esimene fakt, mida ma sinu kohta teada olen saanud.”

„Ja nüüd unusta see ka ära. Michael oli paras mölakas – kui ma umbes kaksteist olin, tuli talle pähe, et jube äge oleks õpetada mind ta sõpradel suhu võtma ja selle eest raha kasseerida.”

Karl sarnanes järjest rohkem kaldale sattunud lestaga.

Ingrid hakkas naerma. „Olgu see viimane pole tõsi. Aga mölakas oli ta küll. Lõpuks jäi ta *chopshopping*’uga vahele ja tegelikult vanaisale kuuluv garaaž läks trahvide maksmiseks. *Chopshopping* on varastatud autode juppideks müümine.”

Mõnda aega kõndisid nad vaikides.

„Ega kusagil paberites pole vähimatki vihjet F24 kohta?” küsis tüdruk lõpuks.

Karl raputas pead. „Mitte vähimatki. Ma võin need muidugi uuesti läbi lapata – ma ei teadnud neist tähistest enne eilset ja mõned kuhugi leheservale soditud märgid võisid seetõttu lihtsalt kahe silma vahele jääda, kui täiesti mõttetus minu jaoks.”

„Oled sa enda jaoks mingid ajapiirid välja mõelnud? Arlis ja Hefan vist rääkisid meile ausalt oma elust ja sealtpoolt pole midagi oodata. Meil pole õrna aimugi, kuidas üldse alustada su ema ja isa otsimist. Sorri, kui ma julm olen, aga nii see on. Kaua me ootame? Nädala, kaks? Ma mõtlen, et kui enne midagi ei juhtu. Sest lõpuks ei jää meil ikka muud üle, kui su vanaisa keldrisse kõndida.”

Karl vaikis pikalt. „Ehk siis – ära mine kuhugi hulkuma.”

Ingrid noogutas. „Kas tead, mulle hakkab järjest enam tunduma, et see on nagu kõigis neis filmides – et kõik hädad algavad põikpäisest rumalusest.”

Karl muigas. „Ja kes oli see, kes üleele sinna auku ronis?”

„Ähh... Siis ma ei suutnud seda tõsiselt võtta. Ma arvasin, et sa teed mulle tünga. Umbes nagu varjatud kaameras tehakse.”

Karl jällegi maigutas. „Sa arvad, et ma võiksin sulle midagi sellist teha?”

„Nagu sa ütlesid – ma tunnen sind kaks kuud.” Ainult naeratus ta suunurkades pehendas öeldut.

**

Nad olid jõudnud majani. Karl avas hoogsalt aiavärava, ent jäi peale kaht sammu järsult seisma. Ta ei osanud sellele nime anda, ent korraga lõi iga närv temas häirekella. Ka tagantjärele selle üle mõeldes ei leidnud ta otseselt midagi, mis teda niimoodi alarmeerima oleks pidanud – ehk oli üks pisut paokile jäetud? Ehk haaras silm verepripsmeid köögiaknal, kuigi sellelt kauguselt ei oleks ta tohtinud neid näha... Ta vedas Ingridi kättpidi läbi naabrite aia, nii et nad jõudsid maja taha teise trepi juurde. Ta mühatas tasa, võttis Viktori relva igaks juhuks kätte ja andis teise Ingridile. Siis lükkas ta nii vaikselt kui sai tolle tagumise ukse lahti.

Majas valitses vaikus.

Esimeseks hakkas ees liikunud Karlile silma, et tema hoole ja armastusega kokku lapitud sein on jälle laiali kistud. Kuna otsest ohtu ei paistnud, ringutas ta – hääletult muidugi – teatraalselt käsi, nii et tema taga tulnud tüdruk pihku turtsus. Siis aga läks neil naerutuju üle, sest köögiukse vahel lamas üks määrdund valges kombinesoonis kogu. Ja ta oli üsna ilmselt surnud. Lisaks oli kogu põrand verd täis. Natuke kaugemalt paistsid veel ühed jalad ja see oli Hefan, samuti üsna kindlalt surnud, kuigi tema ümber oli verd vähe; tema rinnal ei olnud kuuliaugud, vaid põletusjäljed.

Hiljem sellele hetkele mõeldes imestas Karl ka ise, kui rahulikuks ta jäi. Ning see ei olnud mingi šokist põhjustatud rahu, mis hiljem paanikaga asendub. Tagantjäreletarkusega võinuks tõdeda, et ta oli kogu elu selleks valmistunud. Et Viktori eeskujul oli pannud teda ajalugu õppima, et kusagil sügaval istuvad arusaamad ja eeskujud olid pannud teda treenima ja näiteks kulutama selle kaheksa kuud sõjaväeteenistusele, mida enamik tema generatsioonist iga hinna eest vältida proovis. Ja muidugi oli tal tugev ettevalmistus viimase kahe päeva sündmuste näol.

„Nüüd on asi tõsine. Järgne mulle viie sammu kauguselt, vaata rohkem seljataha ja kui midagi on, vajuta päästikule. Enne sihi muidugi,” sosistas ta, ootas ära rabeda noogutuse ja, astudes paar kiiret sammu, kontrollis üle akna- ja uksetagused.

Ta otsis kõigepealt maja läbi, piiludes enne kiiresti nurkade tagant ja hüpatas ühe varje tagant teise taha. Ingrid järgnes talle palju kohmakamalt, kuid poiss oli õnnelik sellegi üle, et tüdruk kartlik välja nägi ja sealjuures teda maha ei lasknud.

Kedagi ei olnud. Nad kontrollisid samal viisil üle ka keldri, kuigi pult uusi ühendusi ei näidanud. Kuid lõpuks olid nad jalutamas käinud ja Karl ei teadnud, kui kaugel käikudest see seade ühendusi registreerib.

Kelder oli samuti tühi ja too tooliga maskeeritud luuk ilmajuurtesse endiselt lahti. Kaugemale alla minema nad ei hakanud.

„Kurat, kuidas tahaks selle kinni panna,” pomises Karl seadet mõtlikult silmitsedes. „Kui ma teaks, kuidas seda uuesti lahti saada...”

„Sa ei tea või?” küsis Ingrid üllatunult.

„Sina tead?”

Ingrid pööras oma kohale tagasi kangijupi, mille ta üle-eelmisel päeval sulgumise takistamiseks välja oli tõmmanud, ja lükkas tooli koos selle aluse betoonplaadiga. Raske konstruktsioon pöördus ootamatult sujuvalt ja hääletult. Kostas päris tugev plönn, kui maskeeritud luuk lõplikult oma kohale fikseerus. Ingrid raputas seda prooviks, luuk oli suletud. Siis tõmbas ta võrdlemisi suure jõuga üht tooli konstruktsiooni elementi. Ta rassis ja sakutas, kuni plaat korraga taas sujuvalt kõrvale libises.

„Kust sa tead?” Karl ei saanud sinna midagi parata, et ta relv vahepeal tüdruku poole pöördunud oli.

„See on ju nii lihtne,” tegi see nägu, et ei pane tähele. „Näed ise, kus siin allpool riivid on. Näe, see raudjurakas on siin vedruga ja ulatub ilmselt läbi. Ainult kõvasti tuleb tõmmata. Sellepärast me üleile seda lahti ei saanudki.”

„Saad sa kapi ka lahti?” See tahtis irooniliselt kõlada.

„Ma võin ju vaadata,” vastas Ingrid lihtsalt ja hakkas trepist tõusma.

„Miks sa mulle varem ei öelnud?” küsis Karl, kui maigutamise lõpetas.

„Ma ei teadnud, et sa ei tea. See tundus nii elementaarne.”

Karl vandus vaikselt. „Kui sa ütled, siis tundub jah elementaarne,” oli ta sunnitud tunnistama. „Mul pole lihtsalt aega olnud uurida. Sa võid isegi leida selle sulguri, altpoolt on ju luuki palju lihtsam avada. Isegi näha on, mida tirida tuleb. Huvitav, miks? Ja miks üldse on sein lahti lõhutud?”

„Sest ilmselt eeldatakse, et kui keegi juba tuleb, siis on tal ka asja,” vastas Ingrid. „Maskeeritakse ju ilmapuud. Et kõigepealt pole lihtne keldritki leida, edasi on see hullu teadlase unistus. Seingi on minu arust nii ehitatud, et vajadusel selle kergesti eest ära saab. Ma ei leia siit kapi juurest midagi.”

Karl ei paistnud eriti rahulolematu; vähemalt jäid talle ta au riismed.

„Paneme selle seina nüüd jälle tagasi. Näeb iga korraga katkutum välja küll...”

„Ja siin on isegi võimalik luurata, kas õhk puhas. Vähemalt mina teeksin nii.” Tüdruk pistis sõrme ühte tühja oksaauku lauas, mida ta poisile parasjagu kätte ulatas. „Mis me nende kahega teeme?”

Karl peatus. „Sul on õigus, ma viin nad parem kohe sinna alla.”

Kui ta lõpetas, oli Ingrid juba suurema osa verd ära koristanud.

„Mis siin üldse juhtus?” rohkem arutles endaga kui küsis Karl appi asudes.

„Sa oled vähe filme vaadanud,” Ingrid ajas end korraks sirgu ja vaatas ringi. „Ma ei tea, kus need kaks end peitsid, kuid ilmselt nad hiilisid majja niipea, kui läinud olime. Nad kas ei teadnud Arlisest ja Hefanist või lihtsalt riskisid. Vaene Hefan sattus neile peale. Eks ta lasi ühe maha ja teine omakorda tema. Arlis andis jalgadele valu ja teine paha pani talle järele.”

„Kõlab loogiliselt,” oli Karl sunnitud tunnistama. „Aga miks neil üldse laskmiseks läks?” Ta ägas korraga. „Ja kus püstol on? Ja muide, kus sinu oma on?”

„Minu oma on seal.” Ingrid osutas peaga päästikukaitset pidi käterätinagis rippuvale relvale. „Sul oli Glock registreeritud?”

„Muidugi mitte,” porises Karl. „Aga seal olid kindlasti minu sõrmejäljed, ma ei vaevunud seda hommikul üle pühkima. Kui sellega linna peal millegagi hakkama saadakse... Oi, perse!”

„Loodame, et see on Arlise käes,” vangutas tüdruk pead. „Aken tuleb ikka lahti teha,” kuulutas ta siis seda parasjagu tehes. „Sihuke lebra on sees. Politsei leiaks siit niikuinii massiliselt verd, aga esimesel pilgul käib küll. Hea, et nad laske ei kuulnud. Mis tähendab, et kui neid seni siin ei ole, siis õues ei tulistatud.” Ta pesi kraanikausis lappi. „Kaugele nad joosta võisid? Kuhu Arlis üldse joosta võis? Oh *damn!*”

„Mille peale sa nüüd tulid?”

„Ainus koht, mida ta siin üldse teab, on ju see puhkelaager seal Tõstamaa kandis, kus neid etnokaid öösel hoitakse.”

„Su mõte liigub tänuväärselt kiiresti,” noogutas Karl mõtlikult.

„Kas sul on seni ainult täiesti ajudeta tibid olnud või validki sa selliseid, et ise mitte liiga juhm välja paista? Mis me teeme?”

„Imelik küsimus nii särava isiksuse kohta. Tasub võib-olla tõesti sinna vaadata, aga seda pead sina tegema, mina ei tea, mis kohast juttugi on.”

Ja siis kuulsid nad keldrist liikumist. Miski kopsatas tuhmilt ja sellele järgnes krigin. Nad vaatasid teineteisele otsa ja siis hädapäraselt oma kohale asetatud laudade poole keldritrepi otsas.

„Võta relv,” kähvas Karl. „Sina tagaukse juures, mina eesukse juures – õnneks saame selle seina risttule alla võtta nii, et teineteist ei lase. Kui ma ütlen jookse, siis jookse! Kui peame põgenema, katsu – ja katsun mina kah – ikkagi selle puhkekodu üles otsida. Seal saame kokku. Mine!”

Trepp juba kääksatas ettevaatlike sammude all. Ent seina ei puutunud keegi. Kostis vaikset kobinat ja korraga taipas Karl, mis toimub – tulija oli avanud selle algse sissepääsu läbi kapi tagaseina. Karl hüppas kahtlustavalt seina piieldes tolle toa uksele. Ta ei näinud muud, kui kapist välja ulatuvat peenikest musta varrast. Ta sihtis seda, jõudis järeldusele, et niikuinii ei taba, ja vahetas asendit. Asjandus tundus pigem kaamerasilm olevat. Varras kadus ja järgmiseks vuhises tuppa umbes pöidlauurune tiibadega kuul, mis meenutanuks maipõrnikat, kui poleks nii ilmselt tehislik olnud. Asjandus tegi toas paar tiiru ja lendas korra kiiresti ka esikusse, ilmselt Ingridit üle mõõtes; ta kuulis tüdruku kiljatust. Karl ei tulistanud taas, sest asi oli sama lootusetu kui püstolist lendavat kärbest tabada. Selle asemel jõudis talle kohale, et nood seal all on temast tehnoloogiliselt tohutult üle.

„Ingrid, välja! Jookse!” Ta asutas seda just ise ka tegema, kui teda peatas häält alt keldrist: „Karl! Karl Stern! Ära jookse, oota! Ma olen Markus Holm. Ma olen sinu vend, sa peaksid mind piltide järgi ära tundma.”

See parajalt seebine sündmuste pööre naelutas Karli igatahes paigale. Äkilise mõttevälgatuse ajal sikutas ta taskust puldi ja muidugi ilutses seal ühendunud ilma R27.

Kapi tagant ilmusid mustades õhukestes kinnastes tühjad käed, siis vilksas vaadata lühikeste heledate juustega pea. „Ega sa ei lase? See olen ainult mina, Markus.” Mees astus esile, käsi endast eemal hoides. Ta piidles teda ikka veel sihtivat poissi sõbraliku uudistava muigega. Karl ei saanud teisiti, kui langetas relva ja astus ka ise esile.

„Vend.” Nad silmitsesid teineteist, siis vangutas võõras pead. „Aega ei ole. Mis siin juhtus? Kus isa on? Kes on need laibad keldris?”

Karl teadvustas endale tegelikult alles sel hetkel, et Markus räägib kohutava aktsendiga. Cassiuse kõne oli sellega võrreldes veel väga hea olnud, Markuse kõne oli tegelikult vaevu arusaadav. Muidu oli ta täpselt selline nagu piltidel, see tähendab, et märgatavalt vanem kui videol. Ta oli Karlist pikem ja kui üldiselt proportsionaalne ja sportlik figuur välja arvata, võis sarnasusi nende vahel leida ainult siis, kui väga hoolega otsida.

„Su eesti keel on võrdlemisi jube. Hm, ime, et sa seda üldse oskad.”

„Ma tegelikult ei oska seda. Kordan täpselt, mis masin ütleb. Tegelikult oleks mõistlikum tõlkeprogrammi vahendusel suhelda. Ma panen selle üles. Loodetavasti võivad mu kaaslased ka üles tulla.”

„Las nad siis tulevad.” Markusel oli relv võöl, Karl hoidis enda oma ikka veel laskevalmilt käes.

Alt keldrist tuli veel kaks musta riietatud tegelast, kel erinevalt Markusest oli ka nägu tumeda maskiga kaetud. Karl pani tähele, et nende kõigi riietus hakkas paari sekundiga ümbruse värve võtma.

„Kus sinu kiiver on?”

„Siinsamas.” Markus kummardas ja tõstis selle trepilt. Tema kaaslastest oli üks akna juurde astunud ja piilus piida varjust välja, teine kiikas samal viisil koridori.

„Ära mine, ma pean Ingridit hoiatama,” ütles Karl talle.

Too vaatas teda mõistmatult ja Markus tõlkis. Karl ei saanud sellest muidugi midagi aru, ehkki see kõlas pisut samamoodi kui need laused, mida ema ja isa keldris vahetanud olid, ja hea tahtmise korral võis see tõesti ka saksa või rootsi keele moodi olla.

Ta kõndis tagaukse juurde. Seal ei olnud kedagi.

„Ingrid!” hüüdis ta aeda. Ta tegi tiiru ümber maja ja sisenes esiuksest (varju tõmbunud, vahepeal tapeedi mustri omandanud tegelased sihtisid teda hetkeks oma relvadest, kuid panid need kohe ära). Ta hüüdis veel kord, saamata mingit vastust. Ingrid oli seekord tõesti teinud seda, milles nad kokku leppisid. Tüdruk oli läinud.

**

Karl ohkas, viipas Markuse kööki ja hakkas kohvi tegema. Teine laotas lauale üsna tavalise läpaka moodi asjanduse ja vajutas sellele... jah, seal algasid erinevused – tavalise läpi moodi lahtikeeratud aparaadi kogu sisepind oli nii klaviatuur kui ekraan.

„Ma oskan paari sõna ise ka,” ütles Markus. „Väga vähe. Isa õpetas kunagi. Edasi räägib tõlkija.”

Hääle tämber jäi Markuse omaks, kuid nüüd tuli see aparaadist ja oli täiesti normaalne eesti keel: „Palun räägi, kus isa on? Ta tuli üleile siia ja oleks pidanud endast ammu teatama.”

Karl jutustas lühidalt kahe viimase päeva sündmustest.

„F24,” kommenteeris Markus mornilt, kui ta lõpetas. Nad vahetasid kaaslastega pilke ja Karl järeldas, et ilmselt olid nad kõik paralleelselt tõlget kuulanud.

„Mis on F24? Mida tähendab 'F'?”

Markus mõtles hetke; Karl sai kirjade kiirest vahetumisest ekraanil aru, et ta suhtles kuidagimoodi ka arvutiga. „Seda võiks nimetada 'Fiktsioon' või 'Fiktiivne’, kuigi see pole täpne. Ühesõnaga ilm või lõim, mis ei sisalda meie mõistes normaalset ühiskonda. Palju sa neid tähiseid üldse tunnud?”

Karl ohkas. „Vähe. Jätame selle praegu. Mida see F24 teile tähendas? Mida selle ilma nimi teile ütles?”

„Ühe lausega – sealtkaudu tegutsevad mõned ilmad, näiteks R2, kel on meie omadest lahknevad arusaamad lähenemisest praegu väga aktuaalsele Kronose probleemile. Kas sa saad aru, millest ma räägin?”

„Ma tean, et Kronos on probleem, ja ma tean, et vist juba sajandeid, aga see on kõik. Ma kuulen esimest korda näiteks R2-st.”

Markus trummeldas sõrmedega lauale ja vahetas taas kaaslastega pilke. „Nii et sul jookseb linna peal relvad käes ringi vähemalt üks paha ja kaks tüdrukut,” ohkas ta lõpuks, tõusis ja vaatas kardinat vahelt aeda. Ta raputas kannatamatult pead ja istus uuesti. Teised kaks noogutasid, viipasid ja kadusid sinna tuppa, kus kapi tagasein avatud oli. Oli kuulda, kuidas see suleti, sammud laskusid trepist ja siis saabus vaikus.

„Ma pole siin kunagi käinud,” ütles Markus ringi vaadates, „aga meil on virtuaalis täielik mudel. Ma saan aru, et siin ilmas sul virtuaali ei ole, aga sa saad vähemalt aru, millest ma räägin? Mudel on vana, aga siin pole midagi muutunud. Ilus on siin. Samasugune põhjamaiselt vastik nagu meil, aga suviti ilus. Mis riigikord teil praegu on? Viimati kui kuulsin, oli taas oma riik?”

Karl ainult noogutas.

„Vend, ma ei tea, palju sa tead. Me oleks sind enda juurde tahtnud, aga su ema oli selles suhtes väga jäärpäine.” Ta takerdus. „Ma ei tea, palju sa tead. Isa ei vastanud ja mul ei jäänud muud üle, kui

vaatama tulla. Ühendus on lahti, aga ma peaksin enne selle sulgumist tagasi minema... Sinu keeles pole ju sõnu... Ühesõnaga, võõras ilmas on kõige tobedam paar päeva olla. Kas lähed kohe tagasi või jääd pikaks ajaks. Paari nädalaga harjub ühes ilmas – või sured – ja siis on tagasi tulles kodus kah väga haige olla. Kui R2 ja need teised on Maa lõpuks avastanud ja saanud aimu, et siit läheb tee ka sellesse T30-sse, nagu sa seda nimetasid, ei tohi käigustikku valveta jätta. Kas kohalikud võimud on kuidagi alarmeeritud? Kas need meie sõbrad pole tähelepanu äratanud?”

„Natuke on, nagu ma sulle rääkisin.” Karl asetas teise ette ajalehe ja osutas õigele artiklile. „Ja esimesel ööl, kui tulistamiseks läks, käis politsei ka, aga nad õnneks ei saanud aru, et mul sellega otseselt midagi pistmist on, ei taibanud, et laskmine siit alguse sai,” jätkas ta siis, kui noormees lugemise lõpetas. „Miks on tähtis, et kohalikud ei teaks? Miks minu maailma eest nii olulist tõe saladuses hoitakse?”

„Seda otsust ei ole meie teinud. Teil siin on inimesed ja organisatsioonid, kes teavad. Kes on ajastute vältel teiste ilmadega suhelnud. Ainult ilmapuust nad ei tea. See siin on haruldane, ilmapuid üldiselt ei ole... noh, jälle ei ole terminit... ütleme, ühes ilmade pundis, mida kunagi keegi on sünkroniseerinud.”

„Sellest ma olen lugenud. S-lõimed või midagi. Kas sinu oma, R27 sinna ei kuulu?”

„Jah ja ei. Kunagi kuulus, aga täna ei kuulu. Meil on neli ilmapuud, Berni oma ainuke kergesti ligipääsetav.”

„Nii et neid ei ole paljudes ildades, aga paljudes on hulga rohkem?”

„Igdrasil kasvab ainult igikeltsas. Alla nulli temperatuuridel. Kulub umbes tuhat aastat, enne kui puu muutub siirdevõimeliseks, ja sel ajal ei tohi temperatuur kordagi üle nulli tõusta. Täiskasvanud puu suudab ka kõrgemal temperatuuril elada.”

„Sa tahad öelda, et see puu kasvas siia sel ajal, kui kõik jää all oli?”

„Loomulikult. See puu on püsisoojane... püsikülm täpsemalt. Need mõhnad, mis siirdeid loovad – seal on mingid soolad, mis peavad olema alla miinus 40, et ülijuhtivust omandada... Ma olen seda kunagi koolis õppinud, ma ei mäleta enam täpselt. Ma annan sulle materjalid, kui sind huvitab, aga mitte praegu. Praegu peame mõtlema, et me midagi valesti ei teeks.”

„Ettepanekuid? Mina olen ju ainult üht vana käsikirja lugenud. Ja sel ajal, kui – nagu ma aru saan – sina multiversumit õppisid, õppisin mina mingit saasta, sest ema millegipärast tahtis nii.”

Markus heitis talle viltuse pilgu. „Vend, ära minu otsa vaata. Isa on seda terve elu vandunud. Mailal on mõnes punktis õigus, aga see on pikk lugu... Ja... aga sa oled siiski minu vend, nii et mul on õigus rääkida. Nad jäid ju kunagi sinna K22-sse lõksu, kui ajasid Kronose jälgi. Mis nende vahel täpselt oli, ma ei tea, aga Cassius tuli koju ja Maila ei tahtnud Unnasse tulla. Nii see läks. Viktor hoolitses teie eest. Siis tekkis Cassiusel koju uus pere, sündisid mina, siis riburada teised ja ega ema hea pilguga ei vaadanud, et Cassius liiga tihti siin külas käis.”

„Oota, vana sa oled?” küsis Karl kõrvu liigutades.

„Kakskümmend kuus. Mis siis?”

„Mina olen noorem ja sa ütlesid, et sündisid pärast mind.”

Markus muigas. „Sa tõesti ei tea midagi. See on seesama Kronose mõju – aeg lainetab, liigub eri ildades eri aegadel eri kiirusega. Teie viimase kahekümne aasta jooksul on meie ilmas möödunud kolmkümmend.”

Karl lõi käega. „Olgu. Aga ma ei saa ikkagi kõige vähematki aru, mis toimub ja miks toimub?”

„Kronos toimub. See, mida ta teeb, võib kõigutada meie eksistentsi aluseid. Meie arust on meie tsivilisatsiooni üldse kõige kõrgem prioriteet proovida teda mõista. Aru saada, miks ja kuidas ta

teeb seda, mida teeb, ja vajadusel reageerida. 'Meie' tähendab antud juhul meie riigiga seotud ringkondi, kes meil ilmalõimede uurimisega tegelevad. Me oleme vastuolus meie ilma ametliku poliitikaga, sest vaata, R27 võib ju igavesti vinge tsivilisatsioon olla, aga mõned suhtumised on meile peale surunud veel võimsamad tsivilisatsioonid, seesama R2 näiteks. Nad ei ütle meile, mida nad ise asjast arvavad, ja nad ei taha meil torkida lasta. Esimene pool on ehk arusaadav ja aktsepteeritav, vähemalt selles osas, et nii on alati käitunud. Teine... tead, seda ei saa paari sõnaga seletada. Nad kardavad. Aga me ei saa aru, mida. Kuhu Ingrid võis minna?"

Karl vandus järsku – talle tuli meelde, et on ju olemas mobiilid. Ta lülitas enda oma uuesti sisse ja valis Ingridi numbri. Telefon oli väljas.

„Mingi sidevahend?” küsis Markus teda jälgides huvitatult. „Kas üldises süsteemis või punktist punkti?”

„Üldine. Ingridil on ka selline. Aga ütleb, et välja lülitatud... või väljaspool teeninduspiirkonda, aga see on seesama.”

„Nii et need on siin siis kiiresti levinud. On need juba igapähele?”

„Praktiliselt.”

„Selle järgi saab asukohta kindlaks määrata – seda sa kahtlemata tead?”

Karl noogutas. „Mõnesajameetrise täpsusega. Pole vist väga oluline, kui isegi keegi jälgiks. Siin ma ju olen.”

„Nii et need ei ole veel satelliitide asukohamääramisega ühendatud,” noogutas Markus. „Aga jälgida on näiteks meil neid imelihtne. Ma usun, et täpsuse saab ka paarikümne meetri peale alla, kui lisasaatjaid peilimiseks kasutada.”

Karl ohkas. „On mobiile, millel GPS peal, aga need on kallid. Kas teil on need kõigil?”

„Juba kolmsada aastat,” mühatas Markus. „Sa ei kujuta ette, mis kõik meil on.”

„Kuidas teil siis üldse mingit saladust pidada saab? Kas seda ilmapuud näiteks kuidagi kaugelt detekteerida ei anna?”

„Igdrasil on nii aretatud, et seda on väga raske väljastpoolt detekteerida. See on tehnilik eluvorm, keegi on loonud need väga ammu, ehk isegi mitusada tuhat aastat tagasi. Võib-olla Kronos, võib-olla keegi teine. Ei tea. Multiversum on suur.”

„Seda kildu olen ma palju kuulnud. Aga kuidas need R2-e või F24 omad selle üleile leidsid?”

„Ilmapuu kasvab umbes tuhat aastat, enne kui potentseks muutub. Potentne puu hakkab õitsema – tekivad need korgitserid. Need armuvad, see tähendab loovad suhteliselt püsiva sideme mõne teise puu korgitseriga. Sama, mõnedes inimestes kergest ärritust põhjustavat terminoloogia analoogiat kasutades nikuvad nad aeg-ajalt spontaanselt ka, aga me paneme nad nikkuma, sest sel ajal saab ühest teise jalutada. See aga on teatud mõttes lühis maailmakoes ja seda on võimalik detekteerida.”

„Kas nad vahetavad siis geneetilist infot ja lõpuks hakkavad paljunema?”

„Teatud mõttes jah.”

„Kas see 'nikkuma panek' neid kuidagi välja ei kurna?”

Markuse huultel väreles kerge muie. „Õunapuud õitsevad ja kannavad õunu, mida sa sööd, kusjuures need õunad ju lähevad geeniringlusest välja. Õunapuud kui liik aga eksisteerib edukalt edasi. Peast arvutades sünnib iga sekund Maal umbes viis last, aga umbes 20 000 meest saab paugu lahti. Inimlik tunneb end hästi. Analoogiatega tuleb muidugi ettevaatlikult ümber käia, aga korgitser ei *seisa* lahti liiga tihti ja liiga kaua; ja me hm, laseme paugu valesse auku.

Kas teil arvutid on lõpuks enamik võrku ühendatud? Kui palju on õhu kaudu andmesidet? Siin on neli ülelinnalist võrku ja majades on kohalikud. Ma huvi pärast vaatasin – internet on ikka veel rämpsu ja pornot täis, aga asjalikku infot on juba ka päris palju.”

„Kuidas sa seda vaatasid? Millal?”

„Meie tehnikaga ei ole mingeid raskusi teie suvalisse võrku minna.”

„Suvalisse võrku? Aga need on ju minu teada kodeeritud?”

„Suvalise teie koodi lahtiharutamiseks meie arvutitega ei kulu kauem kui mõni sekund.”

Karl mõtles hetke ja raputas pead. „Kuid miks sellist supertehnikat valdavad mehed mingi lihtviisilise tulistamise korraldasid? Ma mõtlen, et sellel teie R2-l on kindlasti igasuguseid imevidinaid?”

„Aega ei olnud. Ühendused võivad kinni minna sama kiiresti, kui avanevad. Oled sa oma puu läbi kolanud? Minu kaart ütleb, et seal on 24 mõhna, mis võivad olla aktiivsed. Me oleme hoidunud neid proovimast. Saad aru, kõik siirded on detekteeritavad, aga lähte-, ega sihtpunkt ei ole. Üleeile Cassius läks oma ilmast kuhugi. Tõenäoliselt on oma 30–40 ilma, kes jälgivad lähiumbruse ühendusi. Lähte- ja sihtpunkti leidmiseks tuleb aga jälgida neid *kohti, kus siire tekkis*, siis paned lihtsalt kaks asja kokku. Seega kui keegi jälgib meie ilma puud, nägi ta ainult, et Cassius läks *kuhugi*, kuid teoreetiliselt võis sihtpunkte olla neljakümne tuhande ringis. Need on muidugi oletused, kuid tõenäoliselt jälgis keegi väga hoolsalt seda T30-t ja kui sealt tekkis ühendus 'tundmatusse puusse X', kaevas keegi mingist andmebaasist välja, et F24-s on puu, mis kunagi, ekstreemsel juhul lausa kümneid tuhandeid aastaid tagasi samasse 'tundmatusse puusse X' ühenduda saab. Saad aru – nad ei pruukinud midagi teada Cassiusest, nad ei pruukinud midagi teada Maast. Oluline oli tuua siia mingi majakas, et jääks jälg, kuhu avanes see ühendus T30-st. Ilmade vahel ei ole ju pidevat sidet. Kui see keegi – oli see siis R2 või keegi teine – detekteeris ühenduse T30-st sinna, kuhu saab ka F24-st, siis läks tormamiseks. Võib-olla olid nad mitu siiret eemal, võib-olla kasutasid neid inimesi, keda kätte said ja kes üldse võõras ilmas käituda ei oska. Ehk need õnnetud arvasid, et relva väljavõtmisest ja mingitest hoiatuslaskudest piisab... Ent need on kõik oletused.”

„Jah, aga aitäh, et sa seda mulle räägid, nüüd ma hakkam natukegi aru saama, mis *üldse* võis toimunu taga olla,” noogutas Karl. „Seega nende tüüpide baas seal selle T30 Pernaus leiti üles tänu sellele, et igdrasil käivitus?”

„Elementaarne. Kahjuks.”

„Ja nad vajutasid punast nuppu?”

„Loodame. Teised võimalused on halvemad.”

„Kas seda kontrollida ei anna? Sealne igdrasil on ju elus – ühendus tekkis? Kaua see vee all vastu peab?”

„See annabki lootust, et nad minema sõitsid, mitte neid puruks ei pommitatud. Vee alla jäämine ei tee puule midagi, põrutused ja mehaanilised vigastused võivad põdema panna küll. Ehk Henri ja teised targemad pead mõtlevad midagi välja, aga kui punase nupu vajutamise hetkel kohal ei olda, ei ole pärast võimalik öelda, mis lõime ja-või mis aega mindi.”

Karl oigas vaikselt: „Kas ajaränd on võimalik?”

Markus ohkas. „Sa ei tea tõesti midagi...” Ohkas veel kord ja kogus hetke mõtteid: „Meil on kiire, aga ma pean sulle ühe loengu.”

Viktori paberites oli loodetavasti üks Changi ja Kronose vestlus, mille üle meie vanemad generatsioonid omal ajal palju pead murdsid, üritades aru saada, mida Kronos lõpuks öelda tahtis.

Väga lõbus oli muide lugeda Viktori algset tõlget, ehk siis Kronose selgitusi läbi kuulaja ja tõlkija, kes kumbki asjast aru ei saanud. Seal oli ka üks valem, mille Henri ringi kirjutas ja põhjalikult Viktoriga terminoloogiat kooskõlastas, sest – veel kord – kui ebamääraselt oleks tõlgitud valem, millest Andrizzi aru ei saanud ja vaid kuulmise järgi kirja pani, oleks võinud sinna rahulikult dubidubidu kirjutada. 'Integraal üle kõigi tõenäosuste on üks, kui ruumivõrrandi osatuletiste nurkväärtused lähenevad nullile'. See on tegelikult teie maailmas tuntud gammafunktsiooni üldistatum kuju; selle mõtles teil prantslane Legendre välja juba kakssada aastat tagasi."

Ta muigas. „Tead, ma lapsena kujutlesin, kuidas ma sulle seda kõike räägin... Tuligi võimalus. Niisiis – sa ei saa sellest aru, aga katsu vähemalt teadmiseks võtta – ajaränd on võimatu. Kui võtta valemitesse sellised asjad nagu stringväljade kahesuunaline infovahetus ja kvantentroopia, on seda lihtne näidata. Häda on aga selles, et on olemas mitmed ajasarnased protsessid. Enamik sellest on võimalik vaid laboris, see on efektnie, kuid ei oma praktilist tähtsust.

Väga lihtsustatult kahtlustatakse Kronosega seoses järgmist skeemi – oletame, et sa tahad mingit sündmust mitu korda läbi elada. Sa pead kuidagi looma temporaalse tagasisidestuse. Selleks tuleb kogu süsteem tasakaalust välja viia, maailmajooned võnkuma panna. Tuleb luua sündmuste horisont – teisiti öeldes määramatus. Teoreetilise lõpmatult kaugel asuva sõltumatu vaatleja jaoks võib siis mõjutatavast sündmusest realiseeruda variant, mis on küll võimalik, kuid ebatõenäoline. Kronose laev oli poolekilomeetrine jurakas – teoreetiliselt võiks see mahutada seadmeid, millega muuta väikeseks ja lühiealiseks, kuid asja ära ajavaks mustaks auguks mõni Jupiterist paar korda suurem vaba planeet. Selline plahvatus toimus T30-s umbes pool valgusaastat päikesest ja nüüd me teame ka, mida ta vaadata või mõjutada tahtis – seda tuumasõda seal.

On kaks aspekti – eetiline ja tehniline. Tehniline on, et sellised muutused küll otseselt ei kandu teistesse lõimedesse, kuid mõneks ajaks kaob sünkronisatsioon. Tekivad katkestused ja temporaalsed häired. Ka see meie erinev vananemine on otseselt Kronose torkimise tagajärg. Ühesõnaga, aeg lipendab nagu kuivamapandud sukkpüksid sügistuules. Siit alates hakkavad tehniline ja eetiline aspekt põimuma. Kunagi üritas keegi sünkroniseerida tosinat lõime – me oletame, et see oli Kronos, kuid me ei tea seda kindlalt – ja kiirendatud tehniline areng neis näis neid kõiki tüürivat tuumakatastroofi suunas. Me ei tea sedagi, kas see oli taotluslik või kaasnähe, vältimatu risk. Neli lõime jäid rohkem sünkroniseerituks, enamik – näiteks meie oma – läks oma teed. Mõnisada aastat tagasi hakkas projekt kriitilisse faasi jõudma ja sellest peale on see paljude tsivilisatsioonide tähelepanu all. Ehk siis – kui me liidame veel ilmapuud ja mõned muud asjad, millel ma ei peatu, et mitte asja liiga segaseks ajada – on tegemist projektiga, mis on mõjutanud vähemalt kolmesadat ilma vähemalt kahekümne tuhande aasta vältel. Kes ta on, et midagi sellist endale lubada? Tähendab, Kronos kui selline võib näiteks hoopis proovida kellegi teise sigadusi likvideerida või midagi sellist; kasvõi osa inimesi päasta – me ei tea. Me ei tea, mida teiste lõimede rahvad teavad. Me ei saa aru, mida nad kardavad. Aga see puudutab meid. Meil oli oht väiksem kui teil, aga ka meie maailm oli kord tuumakatastroofi lävel. Me peame teadma."

Karl võttis endale mõne minuti seedimiseks ja natuke aega jõid nad vaikides kohvi.

„Keegi tuleb,” ütles Markus (arvuti muidugi täpsemalt) lõpuks.

„Kust sa tead?”

„Maja jälgimissüsteemist.”

Karlil ei olnud aega küsida, mis asi see veel selline on. Ta pidi piirduma tavalisemate vahenditega – ta heitis pilgu köögiaknast välja.

„Oh, hea! Ingrid ja Arlis.” Ta läks neile ust lahti tegema.

Tüdrukud rahunesid teda nähes. Karl surus maha muiet, sest pilt oli nagu mõnes koomiksis – kaks väga pandavat tibi, mõlemal väga ilmselt relvad nappide riiete all hädapäraselt peidus.

Arlis sisenes esimesena. Siis tuli Ingrid ja nad sattusid vastamisi just samal hetkel köögiuksele tulnud Markusega. Noormees ahmis õhku ja andis talle oma relvast pika valangu.

R27 relvade lasud ei olnud väga valjud, valang kõlas nagu riide käristamine. Karl vaatas tardunult, kuidas tulenooled alustasid tüdruku rinnalt ja järgmised tabamused liikusid aina ülespoole, kuni viimased põletasid suud ja silmi. Ta oli oma relva kööki jätnud ja kahetses seda kibedasti.

Arlis hakkas oma relva – Karli Glocki siis – välja tõmbama ja poiss valmistus hüppeks, lootes tabada momenti, kui Markus relva tüdruku poole pöörama hakkab ja ehk hetkeks näpu päästikult võtab...

„Oodake, pidage kinni!” hüüdis Markus. „Kas see oli Ingrid?” Ta hüppas tagasi kööki, kui Arlis relva kätte sai. Ilmselgelt ei tahtnud ta kumbagi neist tulistada.

„Just – oli,” kokutas Karl. „Miks sa seda tegid?”

„See ei ole inimene.” Ta vilksatas vaadata. „Arlis – sa oled Arlis, eks ole – langeta relv ja luba seda tõestada. See, keda ma tulistasin, ei ole inimene.” Ta tuli esile, relv vöö ja tühjad käed kehast eemal nähtaval.

„Ma kohe näitan...” Ta võttis aeglaselt vöölt noa, laskus põlvili ja tegi otse läbi riiete pika sisselõike Ingridi rangluust vööni. Avanes pikk veritsev haav, kuid...

Jah, Karl sai ainsa kirbet vapustust tekitava pilguga aru, et inimese sisikond see küll ei ole. Pealmise paarisentimeetrise veritseva kihi all oli näha, et luud koosnesid seestpoolt valkjatest juhtmekimpudest ja soolikate asemel oli midagi ebamääraselt helkiva keemialabori taolist.

„See on robot, masin,” osutas Markus.

Arlis lõpetas karjumise ja unustas isegi suu lahti. „Mis asi see on?” Ta astus lähemale, et paremini näha, lükkas siis relvale kaitseriivi peale ja pani selle ära. Markus hingas välja, nagu oleks ta kogu selle aja hinge kinni hoidnud. Nad vahetasid Arlisega justkui vabandava pilgu.

„Tundsid sa teda ammu?” küsis Markus Karlilt. „Hea tuttav?”

„Ma... me... ohh.”

Noormees vaatas üles. „Ühesõnaga göölfrend või kuidas teil neid nimetatakse. Kaua?”

„Nii kaks kuud. Ülikoolist. Sattusime rääkima ja... noh, ta näeb ju... ta on ju kuradi kena... näitas rohelist tuld ja ma... ohh.” Karl toetas otsaesise vastu seina, sulges silmad ja oigas.

„Halb, kuid lohuta end sellega, et sa ei ole esimene ega viimane, kes robotit kepib,” urises Markus üles vaadates (see kõik kõlas veidralt, sest tegelikult tuli ju hää ikka veel seadmest köögilaua).

„Hm, vähemalt ei jää ta rasedaks... Kaks kuud on see aeg, mil T30-s aatomisõda algas. Selle täpsuse piires. Hm, ma pidasin seda... kuidas seda öelda... ühe rahva terminaatoriks. Aga see ei ole. Tundmatu tehnoloogia.” Ta tõmbas Ingridi keha kaugemale tupp. „Naabrid? Lasud. Ja Arlisel on hea selge hää.”

„Kurat... tule,” vedas Karl Arlise kättpidi välja. „Naera!”

„Mille üle... Ma värisen üleni!” Tüdruk komistas trepil.

„Seda enam. Mutid piiluvad, me peame olema lõbusad, nagu oleks kõik korras.”

Nad jalutasid värava suunas.

„Ma ei suuda naerda, sellest tuleb kaagutamine,” kurtis Arlis.

„Siis püsi lihtsalt hetke paigal.” Karl võttis tal ümbert kinni ja suudles pikalt huulte.

„Sa oled ikka üks paras põrsas küll,” sosistas tüdruk talle kõrva, kui huuled korraks vabaks sai.

„Katsu sisse elada ja rahuneda,” sosistas Karl vastu. „Muidugi see meeldib mulle, aga seda etendust on päriselt kah vaja.”

Kui nad nii viis minutid hiljem käsikäes majja tagasi kõndisid, ootas Markus neid esikus, kannatamatult jalalt jalale tammudes.

„Ma pean kohe koju minema. Värav tahab sulguda. Viisin roboti keha juba alla. Meie omad tahavad seda uurida. Põhjalikult. Arlis, kuidas sa end tunned? Sul peaks olema peavalu ja üsna räbal olla? Sul on mõistlikum minuga tulla, kui siia jääda. Sa oled siin ilmas niikuinii võõras ja siia jäämine põhjustab asjatuid probleeme. Kui me su kaaslased üles leiame, on nende juurde kah parem meilt minna. Karl, ütle talle.”

Karl noogutas. „Kõik, mida ta räägib, on tõsi,” porises ta mornilt. „Nende ilm on arenenum ja sul on mu venna, vanaisa ja kõigi teiste juures parem.”

„Hefan?”

„Surnud. Mu kaaslased viisid ta ära.”

Arlis kõhkles hetke, siis noogutas rabedalt.

„Läksime,” kiirustas teda Markus.

„Ja mulle selgitasid sa nii vähe...” sõnas Karl talle vaikselt.

„Peame sidet. Cassius tõi teie uuemate arvutistandarditega sobivad moodulid, need on ta kotis üleval.” („Mis kuradi kott, mis kuradi moodulid?” mõtles Karl.)

Markus ja Arlis kadusid keldrisse. Karl lootis vaid, et ta lõpuks nägi, kuskohas kapi sulgur asub, ja suudab sellega ehk hakkama saada...

Ja siis oli ta taas majas üksi.

**

Kõigepealt läks Karl ülakorrusele ja otsis ema toa korralikult läbi. Esimene otsimine ei andnud midagi. Täpsemalt – midagi ebatavalist. Ema käekott oli peeglilaual ja seal sees olid kõik tema tavalised asjad – kosmeetika, võtmed, dokumendid, pangakaardid ja raha. Ja mingid veidrad asjad, mida naiste käekotid ikka sisaldavad. Karl muigas ja uuris ettevaatlikult pastakat ja küünelakki, et ega need ei käitu nagu Bondi filmides. Ei käitunud.

Cassiuse kott oli järelikult kusagil peidus – Markus ei käinud üleval, järelikult ta pidi neid mooduleid kuidagi oma aparaatidega tajuma. Ent kuidas ta ka otsis, ei suutnud ta midagi leida. Ta vandus kibedalt ja kaua, ent lõpuks oli ikkagi sunnitud tühjalt taanduma.

Pult näitas, et R27 üritab seda osalist kontakti. Imselt proovis ta pere ühendust saada ja küllap nad imestasid, miks ta 'mooduleid' tööle ei ole saanud. Kaua nad imestavad, enne kui vaatama tulevad?

Karl koristas maja, et likvideerida viimaseid jälgi vahepeal toimunud ja lihtsalt selleks, et endale tegevust anda. Ta taastas ka korralikumalt tolle õnnetu esikuseina, muidugi peale seda, kui oli veendunud, et oskab lõpuks ometi mõlemaid salauksi avada ja sulgeda.

Siis otsis ta veel kord maja läbi ja kaalus juba vihaga käes sõrga, millega mõned päevad tagasi oli keldritrepi eest lauad lahti kangutanud. Teda peatas vaid see, et seekord polnud tal õrna aimugi, kust alustada.

Üht-teist oli ta siiski leidnud – paaris kohas liistude taga jooksid juhtmed, millel ei paistnud olevat mingit funktsiooni. Ja need juhtmed jooksid... Viktori vana arvuti! Selline asi oli olemas ja Karl mäletas ema muigamas, et see olla salajane nagu tuumajaam. Riistapuu seisis endiselt Viktori kabinetis laua all ja oli väljanägemise järgi vähemalt veerand sajandit vana. Ta oli seda isegi

kevadel kasutanud, et 8" ketastelt info kätte saada.

Karl vaatas masina tagaküljele. Toitejuhtmed, hiir ja klaviatuur olid ühendatud. Jah, ja lisaks tuli põrandaliistu vahelt must juhe, mis oli ühendatud igivana koaksiaalvõrgu pessa. Ja üks valgusdiood vilkus tuhmilt. Mida kuradit? Mingit võrku majas tema teada küll ei olnud. Ta lülitas arvuti sisse ja tegeles pool tundi põhjalikult sellega, et klõpsis igasuguseid faile, mis natukegi lootust andsid. Muidugi ei juhtunud midagi.

Karli mõttekäik oli ju ilmne – Markus pidi eeldama, et tal on imelihtne see 'moodul' oma läpiga ühendada ja see võis ka tõsi olla, sest talle meenus üks talvine konflikt emaga. Läpi oli ema talle muretsenud ja poiss leppis, et ema tundis arvuteid põhjalikult ning pani talle kõik vajalikud programmid peale. Konflikt oli tulnud sellest, et üks piraatmäng ei läinud ta arvutis käima ja kui ta arvutihullust sõber ta läppi kontrollis, selgus, et administraatoril ei olnud tegelikult administraatori õigusi, opsüsteem ja osa faile olid mingil kavalal viisil kaitstud... Pärast muidugi selgus, et too mäng sokutas arvutisse troojad, nii et kõik ta sõbrad tegelesid arvutite ümberinstallimisega, kuid ta oli enne jõudnud emale öelda üht-teist huvitavat vanemliku hoolitsuse kohta... Ehk siis väga ilmselt oli ka tema läpis asju, mida tavalistes läppides ei ole. Kus mujal aga said olla 'vanema' süsteemiga sobivad moodulid, kui Viktori arvutis.

Ta keeras sellel külje maha. See oli kettaid ja kaarte tihedalt täis, kuid kõik nägi vähemalt tema pilgule maine välja. Ta lülitas arvuti uuesti sisse ja vandus jõuetu vihaga: „Cover removed. Enter password:”

Ta katsetas igasuguseid asju ja kuna tundus, et midagi enam hullemaks minna ei saa, võttis isegi välja BIOS-i patarei ja luges enne tagasipanekut kümneni. Sai hullemaks minna küll: „Disk error. Boot from floppy? Y/N”

Karl kehtas õlgu ja valis sealtsamast riiulilt ketta, millele oli kirjutatud „Minu masina emergency boot”. Ketas kõrgis tükki aega ja siis tuli ekraanile kiri, mis Karli uluma pani: „Keegi idikas on kaane avanud. Keegi veel suurem idikas on BIOSi tühjendatud, nii et kogu mudru tuleb uuesti nullist laadida. Konfi muudetud ei ole. Enter password:”

Kui Karl natuke rahunenud oli, otsis ta laua ja laua ümbruse korralikult läbi. Põhiliselt lootis ta leida midagi, mida paroolina proovida. Selles osas tal õnne ei olnud, aga ühe ketta peale oli kirjutatud „R27 net”. Pidi ta Viktori süsteemi õhku laskma! Kahetseda oli hilja.

Peale umbes kümnendat telefonikõnet veendus ta, et sel õhtul töötavat flopiseadet leida ei õnnestu.

Ta tuhnis paberites ja püüdis midagi uut leida. Ta jõi sinna juurde üsna palju konjakit, sest talle tundus, et kui ta oma mõtted vabaks laseb, lehvatab tal katus tiibu ja lendab oma teed.

Väljas laskus tasapisi suvise pööripäeva lähedane äbarik pimedus. Karl kolis oma pudeli, relvade ja mõtetega voodisse. Ta ei kavatsenud kohe magama jääda, kuid lint katkes peaaegu kohe. Ta magas kaua ja sügavalt.

**

Vastu ootusi ärkas Karl selge peaga; tuikamine meelekohtades polnud mainimist väärt. Ta pani kohvi tulele ja kraamis köögilaua ajalehekuhja alt välja oma eelmise päeva märkmed. Ta vaatas need kriitiliselt üle, aeg-ajalt turtsudes. Mis seal nüüd nii naljakat oli, on raske öelda, kuid ju aitas teatud võllahuumori tajumine tal toimunuga leppida.

„(Ingrid on kadunud; Ingrid on leitud) Ingrid – mitte 'kes' vaid 'mis' – on räbalateks lastud ja R27-s demonteerimisel;

(ema on kadunud) ema on jätkuvalt kadunud;

(Cassius tuli mingist teisest maailmast, sai haavata ja on ka kadunud) Cassius on ka jätkuvalt kadunud;

(ma käisin mingis kolmandas maailmas, kus on toimunud tuumasõda; see on nüüd vee all) koos Ingridiga ilmusid eile välja kaks nende hulgast, Arlis ja Hefan, justkui tõestuseks, et see unenägu ei olnud;

(kusagilt neljandast maailmast tulid tüübid seninägematute relvadega; kaks neist on ikka veel Pärnu peal jooksus) üks on likvideeritud, kahjuks koos Hefaniga;

käis Markus, minu vend; lahkus koos laipade ja Arlisega;

(politsei jookseb ringi) vat neist pole õnneks midagi kuulda olnud; hea seegi.”

Selle all oli: „Minu teadmised universumist:

Ilmasid (lõimesid) on jõe palju;

müstiline Kronos keerab ajaga kähki.”

Sellel tasemel ei osanud ta sinna midagi lisada.

Ta vajus mõttesse. Markus oli küll nii mõnegi asja selgemaks teinud, kuid midagi olulist sinna nimekirja lisada ei olnudki. Kogu eelmise päeva oli ta tegelikult luurekat mänginud, kui jätta kõrvale kaks täiesti reaalselt laipa. Kusagil keerles ka mõttejupp, et viimane aeg oleks mõtlema hakata. Seni oli kõik lihtsalt juhtunud. Ta kallast endale kohvi ja asus sööma, üritades ajugümnaastikaga algust teha.

Niisiis on ajastuid tagasi tulnud kusagilt kurat teab kust keegi (või miski) Kronos, kes suudab ajavoolu nii kokku pressida, et selle justkui mitu korda läbi elab. Kasutab ta oma igas mõõdus jumalikkude oskust vaid selleks, et ühe tuumasõja kallal nokitseda. Just nii on õige öelda, sest pole kindel, on ta selle põhjustaja, tahab ta ainult vaadelda või üritas seda ära hoida. Tema tegemistel hoiavad silma peal mingid teised rahvad, kellest mõni tahaks sekkuda ja mõni jälle ei taha, kusjuures üksteist nad väga ilmselt ei usalda. Karl muigas, meenutades kusagil loetud ütlemist poliitika kohta, et see olla kunst öelda: „Kena kutsu, tore kutsu,” kuni kaika leiad...

Kronos on end sajandite eest seadnud sisse maailmas, kus tuumakatastroof toimuma saab. Tema juurde saabub seltskond uurijaid, kes väga ilmselt ei tea, kellega neil tegemist... Stopp!

Meelevaldne oletus – kui Maal on 'grupid', kes on „alati” lõimedest teadnud, ei ole üldse palju oletada, et tollest Andrizzi kaaskonnast teadsid mõned palju rohkem, kui nad iganes välja paista lasksid.

Andrizzi märkmed satuvad kuidagi Haapsallu. Ta teadis 'ilmajuurtest' ja ilmselt tõi oma käsikirja ise Maale. Tema ilmas, K22-s oli Leviatan. Kui see on seesama asjandus, milles elas too tuumasõja üle elanud seltskond, on K22 ja T30 sama ilm. Stopp! Tema ema ja isa 'ajasid Kronose jälgi K22-s' natuke enne tema sündimist. Kuidas nad ei teadnud, et tegu on sama ilmaga? Kui tegu on sama ilmaga, saaks loo isegi lineaarseks – mingist ilmast põgenes Leviataniga seltskond, kes 'tarkvaralise piiranguga' hädas olles hakkas end Kreeka jumalate järele nimetama. Sajandeid hiljem olid samas laevas Arlise-Hefani sõbrad sama probleemi otsas. Lool on vaid kaks viga – kordused on õõvastavalt sarnased ja kuhu need esimesed omal ajal kadusid? Kui 'aeg lipendab nagu sukkpüksid sügistuules', on muidugi võimalikud ajasilmused, kuid sellest seal võileiva kõrvale küll läbi ei hammusta. Karl proovis ära arvata, kas Leviatanil võis kunagi asuda seltskond, kes Maal kreeklastele jumalaid tegi, kuid kehtitas siis õlgu – selle kohta puudus igasugune info.

Kronos läks omal ajal ajasilmust ette valmistama – ju siis on selleks vaja sajandeid varem kohal olla. Ilmselt on see hulga keerulisem, kui näiteks mune vahule kloppida.

Milline seos üldse on Kronose ja Leviatani vahel? Kronose tähelaev oli Andrizzi silmis

samasugune, kuid see ei ütle midagi. Kindel on vaid see, et mingi aja tegutsesid nad – Kronos ja tollased olümplased – koos. Tegelikult jääb küsimus, miks Leviatan hüljati, õhku ka siis, kui oletada, et mingi (sama või iga kord uus) seltskond muudkui elab ajas pidevalt tagasi hüppaval Leviatanil üht ja sama tuumasõda üle... Ja muide, mis sai kiilist, mis Andrizzile jäi? Mis asi see üldse oli – kopter või midagi tehnoloogiliselt keerukamat?

Mis seos on Kronose ja igdrasili vahel? Täpsemalt – mis koht see oli, kustkaudu nad mingile võõrale planeedile läksid? Sealtsamast Pernaust? Nad küll lendasid vahepeal ja pärast oli Leviatan Pernaus, kuid pole mingit infot, kui pikk oli nende kahe sündmuse vahe.

Karl hirnatas – korraga sai ta aru, miks Viktori tekstis oli igal pool igdrasil, mitte Yggdrasil või midagi taolist – on ju eesti keeles eukalüpt ja sekvoia, mitte Eucalyptus ja Sequoia – puu on puu...

Olgu, Viktor leidis käigustiku. Kuidas ta need korgitserid ilma puldita tööle sai? See ei saanud väga raske olla, muidu poleks ükski terve mõistusega inimene riskinud neist läbi ronida. Või isegi kui seda teadmatuses teha ja pöörase vedamise tulemusena ka tagasi pääseda, siis teist korda ikkagi mitte.

Kuidas ta ema mängu tuli?

Olgu, oletame, et siire T30-sse pärast Cassiuse tulekut kaks päeva tagasi oli spontaanne. Olgu, ema ja isa jätsid tema jaoks luugi lahti, nägemata selles erilist riski. Kuidas sai Ingrid kuulda muusikat, mis hakkas imevaikselt kostma alles õige korgitseri ülemises otsas? Mingil total hetkel oli talle muide tundunud, et muusika kostab Ingridi poolt...

Karl ei saanud midagi teha, et see teema teda kohutavalt ärritas, ükskõik kuidas ta ka proovis hambad ristis objektiivseks jääda.

Ingrid. Kui ta järele mõtles, ei olnud ta kindel, et teab isegi tüdruku perekonnanime. Mingi väliseestlane, ilmselt lombi tagant... Tüdruk oli lihtsalt ta ellu tulnud ja Karl oli sunnitud endale tunnistama, et oli kõrvuni armunud.

Ingrid oli see, kes ütles, et tool on vaid luugi maskeerimiseks. Tagantjärele muidugi ilmselge, kuid... Markus tundis temas oma aparaatide abil roboti ära. Sellest ei olnud neil juttu, kuid nii ilmne oli, et ta eeldas, et robot võtab loomulikult selle kuju, millega ohvrile ligi pääseb, seega oli tema seisukohast elementaarne silmapilk sellele asjandusele lähmakat anda. See siiski ei olnud hävitusrobot ja seega järelendas Markus, et ju oli see asjandus olnud algusest peale see Ingrid, keda Karl tundis; teisiti öeldes ei ole kusagil linnapeal teist 'päris-', lihast ja verest Ingridit. Tegelikult lootis ta kirglikult, et see siiski nii oleks, kuid päriselt ei suutnud ta end seda uskuma panna.

Mis asi see oli, millega ta viimased kaks kuud oli voodit jaganud ja millel oli kõigis ta tulevikuunistustes koht olnud? Ta kiristas hambaid.

**

Kõigepealt otsustas ta ära käia ühe tuttava tuttava juures kesklinna arvutifirmas. Ilm oli palav, aga kuhu T-särgi ja teksadega püstol panna? Kummategi oli nende viimaste päevadega ta maailmavaade niipalju muutunud, et ilma tundis ta end nagu alasti. Endamisi laialt irvitades otsis ta ülakorrusel ühe tolmunud kasti ja pistis sealt kummipalli ja mängukaru isa püstolile rannakotti lisaks.

Relvadega oli seotud üks detail, mis teda natuke häiris. Nimelt oli tal Markusega rääkides olnud ju käes Viktorilt saadud relv, isa oma oli Ingridil kaasas. Kui ta tüdrukutele uksele vastu läks, jättis ta oma relva kööki ajalehe alla. Markus ei olnud midagi küsinud, ja lõpuks olid need relvad väga sarnased. Kui ta Ingridi sisse lohistas, võttis ta selle käest mahakukkunud relva ära. Markus nägi seda liigutust ja kergitas kulme, kuid ei küsinud midagi. Aega muidugi ka ei olnud. Igal juhul Markus nüüd teadis, et tal on neid relvi mitu. Ta peitis Viktori oma keldrisse, sinna, kust ta selle

leidnud oli (Glock läks lihtsalt madratsi alla tagasi).

Patsiga pesemata nohik arvutifirmas porises: „Pole probleemi,” ja pistis ta ketta masinasse. Paraku kõrises asi pool minutit ja ekraanile tuli kiri: „Disk error.”

„Ei tööta. Oli midagi tähtsat?” andis tüüp selle tagasi.

Karl selgitas, et väga.

Nohik ohkas ja proovis teist arvutit. Siis laadis mingi utiliidi ja vangutas pead. Siis kutsus sõbrad appi, koos panid nad veel midagi käima ja põrnitsesid siis taipamatute nägudega ekraanitäit numbraid.

„Veider...”

„Mis on veider?” tahtis Karl teada. „Seda ma sain juba aru, et kettaga on probleeme. Mul on seda infot sealt väga vaja. Milles viga võib olla?”

„Mis opsüsteemi kettad need üldse on?”

Karl kehtas õlgu. „Mina sain sellest, kes need mulle andis, aru, et tavalised.”

Tüübid tegid lõustu ja keegi pomises: „Ega need mäki omad olla ei või?”

„See ütleks,” raputas üks mees ekraanile koputades pead. „See tunneks mistahes süsteemi ära.”

„Ma ei saa aru,” laiutas Karl käsi. „Mis neil ketastel viga on?”

„Otseselt ei olegi midagi viga. Neil nagu oleks mingi info, aga miski ei tunnista seda. Ütleks, et mingi eriprogrammiga kodeeritud. Me saame neist koopiad teha, aga see sind ei aita.”

Karl tänas ja tuli ära.

Oleks ta kuhugi jõudnud, kui oleks flopiseadme enda läpi taha ühendanud? Läbi proovimata jäi veel hulk võimalusi, kuni Viktori arvuti tükkide teistes arvutites katsetamiseni, kuid see oli mõttetu. Järelduste eest ei olnud pääsu – need süsteemid oli igasuguse elementaarse häkkimise vastu kindlalt lukus, ema oli andnud talle ainult ja täpselt nii palju infot, kui sobivaks pidas, ja ta ise suudab ainult jama kokku keerata. Kui seda siiret T30-sse ei oleks olnud, oleks teda nagu pimedat talutatud ühe teadmise juurest järgmise juurde ema või nende mõlema (sest isa tuli ju ka mängu) mingi kuradi plaani järgi. Ilmselt oli mõeldud, et ta järgmisel hommikul igdrasili avastaks ja seejärel oleks ema isa tutvustanud...

Mida nüüd peale hakata? Tagasiteel proovis ta igaks juhuks ka ema mobiilinumbrist, kuid loomulikult ei olnud see saadaval. Ta proovis muigamisi ka Ingridi numbrit ja isegi Viktori igivana numbrit, mida seletamatutel põhjustel oli elus hoitud. Lõpuks helistas ta ühele sõbrale lihtsalt selleks, et veenduda, et terve maailm ei ole levist väljas.

Ta suutis poes ja isegi ujumas käia. Ta luges veel kord läbi need paberid, mida ta juba peast teadis, ja murdis erilise eduta pead nende kallal, mida tõlgitud ei olnud. Ta koristas maja. Tegi endale lõuna- ja siis õhtusöögi. Jalutas nurga peale kohvikusse ja tegi ühe õlle. Ta raiskas aega, kuidas oskas.

Ta ootas.

R27 proovis iga umbes nelja tunni tagant ühenduda.

Paha, kui inimesele antakse aega mõelda. Ingrid – miks vaevus keegi talle sellist asjandust saatma? Seda ei saanud ju kindla peale öelda, kuid tundus mõistuspärane, et selliseid asju siin Maal siiski väga palju ringi ei jaluta. 'Kronos on mõjutanud kolmesadat ilma kahekümne tuhande aasta vältel' – mida veel on vaja, et ennast väga väikesena tunda? Missugune osa tal üldse saab olla projektis, mis hõlmab kordades pikemat ajavahemikku, kui inimkonna vanimad märkmed, ja milles terve Maa on

– tema teadmiste põhjal otsustades – umbes sama oluline, kui Eesti Maal?

Ta teadis, et analoogiatega on ohtlik mängida, kuid põnevus kippus hirmuga asendumas, kui ta meenutas, kui vabalt tapavad Maal salateenistused igasuguseid teesattunud, kui veriselt suurriigid oma huviseid kaitsevad ja milline süüdimatute mõlakate kari on tegelikult enamik inimesi. Lõimede sünkroniseerimine – mõjusfääride jaotamine, võib-olla isegi impeerium? Kiirendatud tehniline areng – uus parem maailm? Ühesõnaga, kannatused ja häda. Ilmapuu – transiit? Ka Eesti kontekstis pole ju probleemi sadamadirektori pojale üks lits palgata, kes tal kriitilisel ajal silma peal hoiab...

Käed tõmbusid rusikasse. Ta oli Ingridisse väga armunud olnud. Litsi on võimalik üle maksta, kui ta tõesti nii väga meeldib. Robot tuleb siis ümber programmeerida? Kas midagi sellist mõtles Markus selle konteksti hästi sobitumatu märkusega, et rasedaks see ei jää?

**

Ja nagu ikka – peale peaaegu ööpäevast vaikelu juhtusid kõik asjad mõne sekundi jooksul.

Karl trimpas köögis jumal teab mitmendat kohvi. Puldil vilkus see juba masendust tekitav – et millal nad aru saavad! – osalise ühenduse kiri R27-st, seekord aga tekkis sellele lisaks veel teine. Karl tunnistas seda sama tühja pilguga, kui mängukaru telekat vaatab. Siis hakkas ta mobiil helisema – 'Markus Holm'. Kui ta üldse milleski veendunud oli, siis selles, et sellist numbrit ta küll mitte kunagi oma telefoni lisanud ei ole. Ta võttis kõne vastu.

„Tere, Karl! On sul pult käepärast? Sinu igdrasilis peab olema teine ühendus. Kas sa saad öelda, mis selle märgend on? Mida pult selle kohta ütleb?”

Karl maigutas sekundi, siis vastas: „Tere. Ees on mingi kummaline täht, mida ma ei tunne. Nagu kreeka roo või pigem naissoo märk – nullike ja rist all. Selle järel on kaheksasada viiskümmend kuus.”

„Me tuleme kohe üle. Kas midagi juhtus, et sa Cassiuse terminali tööle ei saanud? See käib ju lihtsalt USB-sse...”

„Ma ei leia Cassiuse kotti üles!”

Paar sekundit vaikust. „Ohh... Me tuleme.” Kõne katkes.

Ning siis kuulis ta esikust raginat. Ta oli relv pihus uksepiida tagant piilumas enne, kui sellest ise õieti arugi sai. Sein oli lahti lõhutud, seekord nii hoolimatult, et mõned lauad olid pilbasteks. Ikka seesama õnnetu, tema hoole ja armastusega taastatud sein... Ta kuulis, kuidas keldris tool kõrvale nihutati. Tal kulusid mõned sekundid, et tirida tossud paljaste jalgade otsa – sokkide jaoks ei olnud aega – ja taskulamp võtta. Ta piilus, kelder oli tühi. Ta laskus alla, juba üleval viimasele vastuvõetud kõnele helistama pandud telefoni kõrva vastu surudes.

„Jah?” See ei olnud Markuse hääl.

„Keegi läks läbi seina alla. Ilmselt see teine, kes üle-ülele tuli, aga ma ei tea.”

„Tuleb vähem juua, Karl. Kellele sa helistad?”

„Ähh... Sorri, läks jah valesti.” Karl katkestas kõne. See oli see sõber, kellele ta oli viimati lihtsalt proovimise mõttes helistanud. Tal ei olnud sellega üldse aega tegeleda, kuid niipalju, kui ta paari selleks kulutatud sekundi jooksul veenduda jõudis, polnud aparaadis Markuse kõnest mingit märki.

All käigus oli pime ja vaikne. Ühel pool, kõigest kahe sujuva käänaku taga, ligikaudu 80–100 meetri kaugusel oli too mõhn, millest läks spiraalkäik T30-sse. Teisele poole käändus koridor samuti sujuvalt pisut vasakule ja alla, nii et ta ei näinud rohkem kui 30–40 meetrit. Sealtpoolt olid tulnud need F24-st pärit pahad. Tal polnud aimugi, kustpoolt isa tulnud oli. Aktiivseid mõhnasid olevat 24, kuid kas ja kui palju oli mitteaktiivseid? Kui kaugel need üksteisest asuvad? Kas

käigustik hargneb või on üks pikk koridor? Markus ütles umbes kuus korda, et 'sa ei tea midagi', aga tegelikult ei saanud ta aru, kui tõsi see on...

Karl laskus alla ja vaatas taskulampi endast eemal hoides ringi. Tal hakkas kõhe. Iga hetk võis pimedusest kurat teab mis välja tormata. Ta oli arvanud, et tal või vähemalt ta perel on käigustiku üle mingisugunegi kontroll, kuid sel hetkel tundus, et maja on ehitatud põrgu kiirtee peale ja kõige õigem oleks kelder betooni täis valada ning maja seejärel maha müüa...

Telefon hakkas helisema – 'Markus Holm'. „Karl, kus sa oled?”

„All käigustikus. Aga ma ei näe ega kuule midagi.”

„Karl, on sul relv? See roo – nagu sa ütled – kaheksasada viiskümmend kuus on tehniline märgend, see viitab lihtsalt andmebaasikirjele ja me ei tea, mis ilmaga on tegu. See ei pruugi üldse meie külaline olla, sest miks ta F24-ja tagasi ei lähe? Ole ettevaatlik, aga katsu vaadata vähemalt, kuhu ta läheb.”

„Ma ei näe ega kuule midagi. Mis ma teen, kui ta mind tulistab?”

Kümme sekundit vaikust. „Sul on ju isa püstol? Lülita see otsingurežiimi. Jumala eest, ma ei tahagi, et sa otsenähtavusse lähed!”

Karl ohkas. „Isa ei andnud juhendit. Ma käisin seda relva üleeile katse-eksitusmeetodil proovimas. Kuidas see otsingurežiim sisse käib?”

Veel viis sekundit vaikust, siis selgitas vend täpselt, kuhu ja kuidas vajutada. Relva sihiku kohale õhku tekkis umbes kümnesentimeetrine ring, mis nägi välja nagu radariekraan. Karlile meenus kunagi telekast nähtud ultraheliga loote uurimine – ilma spetsialisti selgituseta oli pilt sisutu soga. Too pisike pilt ringis oli samasugune ja spetsialisti ei olnud tal momendil võtta. Kas Markus ikka veel ei adu, et ta ei tea ega oska tõepoolest mitte midagi?

Vihaga hakkas ta astuma T30 spiraalile vastassuunas, orienteerudes ekraani järgi ja lootes, et oht seal kuidagi selgemalt esile tuleb. Miski vilkus, miski virvendas, kuid kui süveneda, näitas pilt üsna selgelt ees avanevat käiku. Ta kõndis oma paarsada sammu ja jõudis ühe laiendini. Selle pörandas oli laskuv spiraalkäik. Ei pult ega relva sihik näidanud midagi ja see *tundus* – ta andis endale aru, et see ei ole just objektiivseim kriteerium – kuidagi elutu, nii et ta läks edasi. Umbes sajakonna sammu järel käik hargnes. Ta keeraski relva ühele ja teisele poole. Paremal tundus virvendavat sodi rohkem olevat, nii et ta valis selle tee. Ta sattus veel kolmele mõhnale ja lõpuks oli möödunud oma kümme minutit ja ta oli vähemalt kilomeeter kodust eemal. Kui ta suunataju vähegi kehtis, oli ta umbes supelranna all ja sajakonna meetri sügavusel. Allpool merepinda oli käik tegelikult juba ta keldris, nii et otseselt see oluline ei olnud. Kümne minutiga oleks R27 käik pidanud igal juhul avanema, kui ta neid poetatud vihjeid õigesti mäletas. Miks Markusest midagi kuulda ei olnud? Telefonil polnud muidugi mingit levi, kuid vaevalt Markus üldse läbi kohaliku operaatori helistas. Tagasi talle aga helistada ei saanud. Kaua ta seal perekondlikku kohust täites ringi jooksmas peab?

Käik hargnes veel kord. Ta valis uuesti parempoolse haru – lihtsalt selleks, et järgida kunagi kuulnud reeglit, et labürindis tuleks alati ainult ühes suunas keerata. Peale veel kahe kilomeetri läbimist, seitset mõhna ja kaht pöörangut hakkas käik kitsenema ja pöördus järsult vasakule. Tal polnud aimugi, kus ta on. Käigustikus ei paistnud mingit korrapära olevat. Käigu läbimõõt oli enamasti nelja meetri ringis, selle ristlõige oli enamasti kuusnurkne ja enamasti oli pörand ligikaudu tasane, kuid oli ka viie- ja seitsmenurkset ristlõiget ja mõnikord oli keset pörandat niiõelda renn. Mõhnade – umbes kümne-kaheteistmeetriste käigu suunas piklike pöördellipsoidjate saalide – vahekaugus oli iga kord erinev, kõikudes saja ja viiesaja sammu vahel. Hargnemiste nurgad olid täiesti suvalised. Kitsenenud koridor keerles ja järsku ühe mõhna pörandast välja sattudes taipas Karl, et see on sujuvalt üle läinud korgitseri koridoriks. Ta heitis pilgu puldile, sellel oli T29 asendunud selle 'roo-856'-ga. Ta vandus ja hakkas tagasi minema. Käigustik värises ja mingi jõud

justkui puhus talle vastu. Ta oli sunnitud ootama, kuigi ta juba teadis, mis toimub – kui see kõik paari minutiga lakkas, leidis ta end tagasi minnes umbsopist.

Ta vandus pikalt ja põhjalikult – ta oli ka viimastel päevadel hoolsalt treeninud – ja istus maha mõtlema. Paigale jäädes tajus ta ka, et on üsna jahe, temperatuur on kindlasti alla kümne plusskraadi. Niisiis ei lähtunud siirdevõimelised korgitserid mitte ainult mõhnadest. Aktiivne võis olla ka – ta mõistis äkilise mõtteväljatuse ajal – näiteks see väärt või seeme, millest puu algselt kasvama hakkas.

Mis nüüd saab? Ta ronis spiraalkäigust välja tagasi ja uuris pulti, proovides uut ühendust tekitada. Midagi ei juhtunud, kuid ilmus taimer, mis – kui ta ümber arvutades ei eksinud millegi nii idiootlikuga, nagu maine ajaarvamine, mille mõned ühikud lõppevad 60-ga ja mõned 24-ga – umbes kaht ja poolt tundi tagasi luges. Noh, ka kõige halvemal juhul suudab Markus ehk ära arvata, mis temaga juhtuda võis, lohutas ta ennast. Kõige targem oleks lihtsalt sealsamas oodata.

Ta teadis, et ei tee seda.

**

Olgu, kus siin on pääs maapinnale? Kuidas see üldse välja võiks näha? Kodumaja keldris oli kümnemeetrine vertikaalne betoontunnel, milles rauast keerdtrepp. T30-s oli käigustikust Zeusi talu varemetesse viinud paekivist keldritrepp ja Leviatanisse roostevabast terasest kaldtoru. Need ühendid ei olnud ilmselt juurte omadus, ülespääsud oli inimene rajanud.

Ülespääsuni jõudis ta poole tunni pärast. Käigu külgeinas avanes valgest kivist vertikaalšaht, milles täiesti kobe valgest metallist trepp, palju korralikum kui kodus. Varjata ei olnud end kusagil. Niipea, kui ta käigust šahti astus, süttis valgus. Ta tõmbus tagasi ja ootas, kuid midagi muud ei juhtunud. Ta vilksas korra vaadata. Kohe kõlasid võõra keele sõnad. Ta tõmbus taas tagasi ja ootas, kuid midagi rohkem ei juhtunud. Ta proovis uuesti ja hääli kordas sõnu. Toon ei olnud ähvardav.

Lühidalt, peale seda, kui ta oli ligi pool tundi ettevaatlikult sammhaaval sorkinud ja kui masinatele oleks olnud kannatus, siis seda põhjalikult proovile pannud, sai ta luugitagusest ruumist läbi, trepist üles ja seisis tulipalava õhuga parkilomeetris, kuni sajameetrite kaljuvallidega piiratud orus. Ühtki elusolendit, kui linnud välja arvata, näha ei olnud.

Ta sisenes uuesti sellesse mäeküljele nõjatuvasse ehitisse ja avastas, et seda on kaljus ja maa all palju rohkem, kui väljastpoolt eales arvata oleks võinud. Väljaspool olid ilmselt eluruumid, igaihe ees suur rõdu, seespoolsete ruumide otstarvet polnud võimalik ära arvata. Need kõik olid terved, korras ja puhtad, kuid ilmselt väga ammu hüljatud. Ühest sisemistest ruumidest leidis ta midagi arhiivi- või raamatukogutaolist, kuid otsustas, et paberitesse süvenemine võib mõneks teiseks korraks jääda, sest kõige rohkem suutis ta mõne tähe ära tunda. Ainus tõsine ja mõtlemapanev üllatus tabas teda seinal rippuvaid arvukaid pilte uurides – see oli tuhmunud portree mehest ja naisest ja naine oli väga Ingridi moodi. Pildi allkiri oli võõras tähestikus. Ta kehtas õlgu, võttis taskust telefoni ja tegi mõned pildid. Kui ta juba selle juures oli, klõpsis ta ka ümbrusest tosina pilte.

Peale poole tunni ekslemist jõudis ta sektsiooni, kus tundus olevat suhteliselt hiljuti elatud, kardinad ja isegi voodipesu oli olemas. Edasi olid ruumid, kus tundus olevat lausa mõne päeva eest elatud, sest igal pool vedeles midagi sellist, mis igas maailmas rämpsu nime kannab.

Karl väljus hoonest. Päike oli üsna madalal ja varjude pikenemise järgi otsustades oli hiline õhtu. Ta leidis trepi ja tõusis oma seiklushimu maa põhja sajatades kaljuvalli harjale. Ta unustas silmapilk oma ebasiira sajatamise, lehvitas higist märga särki ja vangutas vaadet imetledes pead. Ta astus servale lähemale. Põlved nõtkusid. Miski oli väga valesti. Ta astus veel paar sammu ja jõudis mingi nähtamatu barjäärini. Ta lihtsalt ei saanud edasi. Siis taipas ta vasakule ja paremale vaadates, et

mööda kaljuvalli harja mõlemas suunas on väga selge ja täiesti sirge piir, kust igasugune elu lõppeb. Org meenutas kustunud vulkaani kraatrit, kuid oli selleks liiga korrapärane. Seda piirav kaljuvall oli täieti täpselt ringikujuline ja natuke liiga sile. Niipalju, kui näha oli – see nähtamatu barjäär ei lasknud servale lähemale kui 5–6 meetrit – asusid nad kõige kõrgemal tipul ja igas suunas kuni silmapiirini laius kaljune kaos. Mäed, orud, lõhangud, platood. Ja mitte ainsatki rohelist laiku.

Oli see võimalik, et ta oli Reedel?

Mis edasi? Aeg oli niikaugel, et tuli hakata tagasi alla spiraali juurde minema. Mõnes mõttes oli ta oma seiklusekogemuse kätte saanud – näriv ohutunne ja pidev vihatekitav mõistmatust selles osas, mida ta õieti näeb. Laskevalmis plasmarelv käes ringi hiilida oli muidugi kuradi isane tunne kah, aga juba teisel tunnil hakkas talle tunduma, et ta kasvab sellest välja.

Paraku päästis see närviline ettevaatus ta elu. Ta ei teadvustanud õieti, mis ta tähelepanu köitis – mingi ähmane peegeldus või lihtsalt vale vari, igatahes tardus ta paigale ja tõstis relva. Ta tabas silmanurgast uue liikumise, pöördus ja tulistas. Samal hetkel vingusid tema ümber kuulid. Ta hüppas tagasi ja tulistas uuesti. Eespool liikus vähemalt pool tosinat kaltsakat, mingid relvad käes, ja ta sai ühe pilguga aru, et veel kaksikümmend meetrit ja ta oleks keset varitsust olnud.

Mis edasi? Tagasi! Plasmarelvast võõraste poole ja minema. Kuid kuhu? Ta tormas hoonesse sisse ja põikles läbi paari käigu, mida ta arvas enne läbikäidud hoone analoogia põhjal õiges suunas viivat. See oli muidugi risk, kuid õnneks teda seal sees ei oodatud. Paraku aga, kui ta nina hoonest välja pistis, olid pahad seal juba ees ja ka selja tagant kostis samme. Ründajatel olid kõik eelised – neid oli palju ja nad tundsid ruume. Plasmarelv oli ehk võimsam ega saanud väga ruttu tühjaks, kuid mingit erilist kasu sellest polnud.

Kuid siis paistis, et veel midagi on toimuma hakanud. Ta ei saanud kohe aru, mis mühin see on ja miks kaltsakad jooksevad, kuid siis laskus ülalt mingi lennumasin, mis esimesel pilgul kopterit meenutas. Suure tiiviku asemel aga oli riistapuul neli pikka tiiba, mis liikusid nii kiiresti, et näisid uduna. Analoogia kiiliga oli nii tugev, et Karl teadis silmapilk, mis asjandus see on.

Ainus, mida ta üldse oodata ei osanud, oli ema kõuehäälnel käratus: „Karl, loll jõmpsiakas, roni peale! Kähku nüüd!”

Mõelda ei olnud midagi, seda enam, et ta nägi Mailat istumas ootamatult läbipaistvaks muutunud masinas. Ta tormas välja selle toa rõdule, mille kaudu ta õue oli piilunud, hüppas ja vinnas end sisse umbes meetri kõrgusel rõdupiirde kohal hõljuva masina luugist, ja siis lennutas masina järsk pöördumine ta tooli. Maailma keerles ta ümber ja ta suutis ainult iitsatada, kui masin näis otse maasse kihutavat. Ta isegi pigistas silmad kinni. Kohutav rappumine ei sarnanenud surmaga ja ta avastas, et püsib toolis ainult tänu sellele, et mingid kurat teab kust välja ilmunud jämedad pehmete voolikute moodi turvarihmad teda kinni hoiavad. Kiil oli tiivad ära kaotanud, omale kümme jalg alla kasvatanud ja tormas piki igdrasili käiku. Kabiin pressiti väiksemaks, kui nad kriginal ühte spiraalkäiku sukeldusid. Uuesti käigud, siis hüppas masin õhku, hetkeks tekkis kaalutus ja seejärel kihutas vahepeal uuesti endale tiivad kasvatanud masin üsna metsiku, kuid vaieldamatult maise tundra kohal.

Karl jõudis end vaevalt koguda ja esimest rumalat küsimust peas valmis veeretama hakata, kui riistapuu nii järsult pidurdas, et ainult need voolikud takistasid teda esiklaasile lendamast.

Maailm keerles taas, nende ees viirastus mingi pimedusevõlv, kust hoovas udu, ja siis oli sinitaevas kadunud. Karl hoidis ikka veel käte-jalgadega istmest kinni ja hakkas tasapisi lödvestuma alles siis, kui juba õige mitu minutit ei olnud midagi erilist juhtunud ja nad lendasid udus suhteliselt aeglaselt veidrate kaljukurrutuste kohal. Poiss tegi suu lahti, kuid ema vaid viipas kannatamatult käega, näol äärmise keskendumise ilme. Nii kestis see veel parkümmend minutit. Aeg-ajalt korrigeeris Maila kergelt kurssi, kuid enamasti kummardus liikumatult juhise kohale ja näis kuulavat.

Siis korruga raksatas põuavälg, taas keerles kõik nende umber, udust tõusis kummuv pimedus, kõik rappus, ja korruga olid nad öös. Kusagilt vilkus valgust ja osa taevast tundus pilves olevat. Masin kaldus, tõusis kõrgemale ja lisas järsult kiirust.

Maila lõdvestus, libistas käed üle näo ja vandus vaikselt mitmes keeles. „Kust sa siis nüüd tuled?” küsis ta poja poole pöördumata.

Karl maigutas. Siis maigutas veel. Lõpuks andis alla, ohkas ja jutustas viimaste päevade sündmustest. Minuti valitses vaikus.

„Kuule emme, ehk sa räägid vahelduseks, kust sina tuled? Kus isa on?”

„Isaga on kõik korras. Ta on praegu loodetavasti kodus. Ma...” ta heitis poja poole vabandava pilgu. „Ma ei tahtnud talle mõnda asja öelda ja viivitasin liiga kaua. Peaaegu liiga kaua. Igavene jama.”

Karl hakkas vihastama. „Kurat, ma ei küsi mingeid triviaalsusi, et kust sa seda riista juhtima õppisid. Ma isegi ei küsi, kust sa kiili said. Kas me olime Reedel? Kuidas sa sinna said? Kuidas sa mu üles leidsid? Kus me nüüd oleme?”

„Ma panin sulle juba enne kuueaastaseks saamist saatja sisse. Nii igaks juhuks. Mäletad seda käeluumurdu? Siis pandi see tegelikult mul kodu haiglas kokku, aga sa ei saanud arugi, mis sinuga juhtus.”

„Kus sinu kodus?”

„Vädda nimeks.”

„Mingi teine lõim?”

„Jah.”

„Miks...” Karli hääl kippus raevust murduma. „Miks türa pärast sa mulle kunagi midagi rääkinud ei ole?!?”

Maila urises ja heitis talle viltuse pilgu. „Aga mida? Kuidas ma oleksin ühel õhtul su tuppä kõndinud ja öelnud, et tead, ma olen päriselt ühest teisest maailmast. Joo vähem, oleks su vastus olnud. Teadmatus kaitses sind ja ma tahtsin, et sa teed ise oma valikud. Ma ju andsin sulle maja ja saladuse. Olin isegi Cassiusega kokku leppinud, et ta võtab su mõneks ajaks enda juurde. Muide, sinna ma su praegu viingi. Ma ise pean lahkuma. Maale koju me praegu minna ei tohi.”

„Miks? Tähendab, mul ei ole midagi isa ilma vastu...”

„Ja vastuste. Ma tean. See on pikk lugu.”

„Miks ma ikkagi sellest kõigest varem teada ei võinud? Miks ma ei võinud oma isa tunda?”

„Mingi isa juures käimine ei oleks kõne allagi tulnud. Lapsele on väga kahjulik ilma vahetada. Sinu ma viisin sinna korra lihtsalt sellepärast, et üks kahetunnine käik arvatavasti võrdub ühe maise narkoosiga ja ma tahtsin, et su käsi korralikult kokku kasvab, üldiselt aga ei taha ma, et mu lapselapsed tulevad saba ja ujulestadega. Kusjuures need ei lähe peale printsessi suudlust normaalseks, ükskõik, mis materjalist see printsess tehtud on. Ma ei tahtnud sulle anda ka mingit valet legendi ja nii oligi ainus võimalus vaikida.” Ta ohkas. „Ma ei osanud oodata Ingridit. Ma lootsin, et ta ei saa aru, et ma ta ära tundsin, ja kutsusin abi. Cassius tuli, aga siis tekkis see ühendus K22-ga...”

„Nii et sa tead, et see on ilm, kus te isaga koos töötasite? Kuidas sa temaga üldse kokku said? Mis on Ingrid? Oled teda varem näinud?”

„Olen jah,” porises Maila, „aga ma ei tahaks praegu...”

Karl otsis telefonist tolle pildiallkirja. „Oskad seda lugeda?”

„,Cheril ja Andrizzi.” Kust sa selle leidsid?”

Karl näitas tervet pilti. „Rippus seinal seal... kust me tuleme.”

„See rippus seal seinal? Läheme toome ära...”

„Eee...”

„Jaa...” jäi naine mõttesse, kuigi oli hetk tagasi valmis lennumasinat ringi keerama. „See on Eltena vi Glau, ühe kuulsa kunstniku töö. Originaal on kadunud, kuid vaevalt see seal seinal originaal on. Teisalt, see on kõige tõenäolisem koht küll... Kus see seal täpsemalt oli?”

„Käigustikust vast paarsada meetrit piki müüri paremale oli mäe sees mingi raamatukogu moodi asi. Seal seinal teiste hulgas rippus.”

„Siis on ilmselt repro,” noogutas Maila kahetsevalt. „Seda ruumi on korduvalt uuritud. Ikkagi huvitav... Loodame, et need elavad laibad seda raamatukogu ära ei sitta.”

„Mis elavad laibad?” Karli hää lippus jälle kiledaks minema. „Mis üldse toimub?”

„Mis toimub, mis toimub...” Tundus, et ka Maila kannatus on katkemas. „Üks terve ilm, terve lõim on puruks rebitud, miljard inimest on surnud ja veel paar miljardit suremas. Vähemalt paarisaja lõime tegelased on tagajalgadel püsti, siin üksteise näppude peale vaatamas ja Kronost välja suitsetamas – teda muide ei ole kusagilt leida – ja sina ronid keset sõjatooni, nagu mul ja kõigil teistel pole paremat teha, kui tulla su nina pühkima ja luttu tagasi suhu toppima... Isa pidas mind viimase ajani maalannaks, kui sa sellest veel aru ei ole saanud. Sinu pärast läks mu legend veega alla. Karl, saa aru, sa oled mu poeg ja see, et ma su tervelt kätte sain, on loomulikult igal juhul mõtmatult tähtsam, aga ma olen õnnetu ja vihane, et nii läks!”

Ta vaatas kuhugi kõrvale, virutas mingite nuppude pihta ja rääkis mitu minutit kiiresti kellegagi võõras keeles. Tema eeskujul samasse suunda vaadanud Karl märkas neile üsna lähedal lendavaid teisi lennumasinaid. Üks neist kadus kaugemale ja siluetti järgi otsustades oli tegemist hävitajaga. Järelikult R27-s jälgiti tõhusalt õhuruumi. Aga kust ja kuidas nad sinna said?

„Me maandume kohe,” teatas Maila rahulikumaal toonil. „Näed, seal paremal ees on meri. Rannajoon ei ole sama kujuga, aga sa tunned lahe ära. Jõest läheme ka kohe üle.”

„Kas see heledate tulede kobar?”

„Jah.” Naine turtsatas. „Tead seda vana anekdooti, et kell kolm öösel antakse kella ja Mülleri ukse taga seisab sonimütsis tegelane, triikraud käes, ja sosistab: „Kaamelid lähevad itta!” Müller käratab vastu: „Kaamelid mingu perse, Stirlitz elab korrus kõrgemal!” Vaata, kui Berni tuleb suur, must, ilma igasuguste kirjadeta veoauto, kaks tõsist meest kabiinis, siis inimesed tänaval viipavad neile naeratades õige suuna kätte – salajased operatsioonid toimuvad Holmide juures.”

„Te isaga vist armastate siiani teineteist,” haugatas Karl.

Maila turtsatas pisut lahkemalt ja asus masinat maandama. „Sa lood selleks kohtumiseks just õige meeoleolu.”

***

Maandumisväljakul olid neil vastas Markus ja Arlis, viimasel oli peas ülimalt veider peenikestest metalltorudest varesepesa. Markus astus lähemale, heitis kõigepealt pilgu kiili sisemusse ja viipas siis kuhugi kõrgemale, mispeale see neid sinnani saatnud lennumasin minema lendas.

„Haie, Maila. Haie Karl, varth treglit für see thu!” Ta naeratas lahkelt.

„Oo, sellest ma sain isegi aru.” Karl vastas naeratusele. „See tähendas, et tore näha.”

„Nii see on,” noogutas Arlis Karlile, kui oli Mailaga tervituse vahetanud. „Tore sindki näha. Markus ütleb, et Cassius ootab teid all saalis,” tõlkis ta siis edasi teiste juttu. „Maila küsis, palju neid siin majas on ja Markus teatas...” Arlis turtsatas. „... teatas, et ema sõitis ära. Et kogu lugupidamise juures, isal on küll vaimustavalt suurepärase maitse, kuid ta võiks valida naise, kes pisut vähem võitluskunste tunnevad, siis oleks neil palju rohkem vanu ilusaid nõusid. Maila vastas, et ärgu üritagu, et ta peab endale ikka otsima omad naised, kes tema pärast kaklevad.”

„Nii et Maila on siin käinud ja vähemalt üks kohtumine lõppes kaklusega,” kordas Karl üle – täiesti mittevajalikult ju, aga tal oli tahtmine pisut õelutseda. „Kuidas sa nüüd järsku sellest keelest aru saad? See traadipusa?”

Arlis noogutas õnnelikult.

„Tunne oma vanemaid,” napsas Maila kuivalt, sellal kui Arlis Markusele tõlkis, poiss vastas ja Arlis taas Karlile tõlkima asus: „Ta ütleb, et tere tulemast perekonda. Muide, nad tegid Ingridi uuesti korda, aga info on kodeeritud ja nad ei saa seda uuesti tööle. Ta tahab sulle kõigepealt seda näidata, ja – see on minu lisand – ilmselt anda Mailale ja Cassiusele võimalus end kahekesi tühjaks kakelda.”

Nad laskusid laia trepist, läbisid mõned nende lähenedes avanevad suured klaasukused ja jõudsid oma paarisajaruutmeetrisesse maaalusesse saali, mille kõik seinad kirendasid erinevatest kujutistest ja ka mujal ruumis, suurtel laudadel ja isegi tugitoolide käetugede kohal õhus virvendasid poolläbipaistvad sigrimigrigid. Tähendab, esimesel hetkel oli Karl pidanud ruumi vähemalt hektariliseks, kuid kui nad sisenesid, tõmbus ruum tajutavate mõõtmeteni, teiste ruumide kujutised koos seal töötavate inimestega kadusid ja jäi vaid neile vastu pöördunud Cassius.

Karl koos Markuse ja Arlisega jätkas teed veel korrus allapoole ja kui ta üle õla tagasi vaatas, siis seisis ta vanemad vastakuti, teineteist pilkudega mõõtes. Karl oleks väga teada tahtnud, kas nad tõepoolest kaklema lähevad. Ta lootis, et seda ei juhtu, kuid viimaste päevade kogemused ütlesid, et juhtuda võib sõna otseses mõttes kõike.

Nad jõudsid laborisse või töökotta, ehkki seal oli väga puhas ja Karl ei tundnud ära peaaegu ühtki asjandust peale haamri. Ja milleks seal küll haamrit vaja läks?

Ingrid lamas valgel alusel klaasi all. Markus puudutas mingit lülitit ja klaas kadus. Karl üritas end valitseda, et mitte õhku ahmida, sest näivalt oma sentimeetrine kivikõva klaas – ta oli jõudnud oma sõrmed sellele toetada – lihtsalt hajus.

„Mis asi see Ingrid siis on?” küsis ta selle asemel. „Ja vana see on? Ma tean, et see sama asi mängis ka Cherilit.”

Selles ruumis oli tõlkeaparaat, nii et vastas Markuse kehatu hää: „Kui sa tead, et seesama ka Cheril oli, oled õnneks natuke juba ette valmistatud. Keegi ei tea, kes täpselt selle saatnud on. Kindlasti aga ei tasu imestada selle üle, et keegi tahtis Kronose tegemistel silma peal hoida juba sajandeid tagasi, kui enamik lõimi ei osanud veel erilist huvi tunda. Omaette huvitav küsimus on, kas Kronos teadis, et Cheril pole inimene. Käsikirja teatud nurga alt lugedes nagu teadis. Ehk isegi Andrizzi teadis... oma teadmiste tasemelt muidugi.”

„Ja ometi elas temaga oma elu koos?”

„Noh, esiteks ei tea me tema edasisest elukäigust eriti midagi, teiseks aga ilmselt ei saanud ta Cherili olemusest üldse niimoodi aru, nagu sina. Tema jaoks oli see kunstlik inimene, homunkulus. Et teisiti tekkinud, aga ikkagi inimene. Ta ilmselt ei olnud suuteline hoomama, et tehnika saab nii keerukas olla. Pealegi... see ei ole päris robot kah.”

„Mis siis?”

„Vaatame, mis ta sulle ütleb.”

Tüdruk – robot täpsemalt – tõusis istuli ja vaatas ringi. Ta pilk peatus Karlil. Poiss ahmis õhku, kuid nägi siis, kuidas Markus muiates ühele nupule osutab.

Ingrid hakkas rääkima: „Noh, kahju, Karl, et see nii lõppes. Ma ei oleks sulle mingi juhul halba teinud, kuid muidugi sa tead ja saad aru, et mul oli oma missioon täita. Ma muide olen päriselt ka olemas. Magan. Igavesti kaheksateist. Ärkan ainult siis, kui robot järjekordselt mälumoodulit alla laadima tuleb. Jube huvitav oleks teada, mida ta seekord läbi elas, aga seekord ilmselt jäängi ootama. Sulle on kõige parem mind unustada, kuid kui uudishimu sinust võitu saab, siis... küllap sa leiad minu. Huvasti.” Asjandus tardus liikumatuks.

„Hm, sulle rääkis ta palju huvitavamalt juttu kui meile,” kommenteeris Markus. „See on praegu sellises lihtsustatud ja kaitstud režiimis, et me ei pääse ta mälestustele ega isiksusetuumale ligi, küll aga üritab see igasuguste kanalite kaudu sidet võtta. See räägib ilmselt õigust, see on natuke liiga keerukas, et lihtlabane robot olla. Ma arvan, et küllap ta peremehed – no olgu, või perenaine – juba teab, et asjandus rivist väljas, nii et tõenäoliselt üritab keegi seda millalgi kätte saada, et mälestused alla laadida. Me niikuinii oletasime seda, mida see ütles – igale poole, ilmselt ka näiteks sinu läppi on see jätnud igasuguseid koode ja võtmeid. Su läpis ei pruugi ju rohkem olla, kui mõnisada kilobaiti. Mida ma öelda tahan – kui sa midagi kahtlast leiad, ära proovi ise midagi ette võtta.”

Karl tegi juba suu lahti, ent pani selle uuesti kinni. Trotsi vanemate heade kavatsuste vastu, millega nüüd ka vend paistis ühinenud olevat, oli tal juba mägede kaupa kogunenud, kuid lihtsalt niisama solvanguid pilduda polnud mingit mõtet.

„Karl, ma kasutan juhust, et sinu ees vabandada,” hakkas Markuse hääl rääkima, sellal kui vend talle sobiva alandliku naeratusega otsa vaatas. „Ma ei osanud arvestada, et su vanemad ei ole sulle üldse mitte midagi rääkinud. Ma ei saa oma isast aru. Teisalt... tead, see on natuke pehmem variant, aga tal oli su ema suhtes lähedane šokk sellele, mida sa Ingridi suhtes tundma pidid. Ma poleks muidugi pidanud siin ootama ja jalalt jalale trampima, et kas sa jonnid või, et seadmeid sisse ei lülita, ma poleks iial sind juurtesse hulkuma saatnud, kui ma oleksin kaugeltki aimanud, et sa pole kordagi isegi kaarti näinud.”

„Selles tuleb ainult mu ema ja isa süüdistada,” pomises Karl.

„Põhiliselt ema. Mitte et ma isa kaitsta tahaksin, aga... noh, meie kõigi jaoks oli ta lihtsalt üks natuke salapärane olevus, kes põikpäisest uhkusest oma primitiivses ilmas elab... Oi...”

Karl lõi ainult käega.

„Igatahes teadasaamine,” jätkas ta kergendatult, „et ta on XX3-e nõid või preestritar, kes nüüd on kulutanud paar viimast eluiga Kronose probleemiga tegelemiseks, teeb nii mõnedki asjad selgemaks.”

„Paar viimast eluiga?” Karl tundis taas pinda jalge alt kaduvat.

„Nad elavad väga kaua sel teel, et rändavad kehast kehasse. Kasvatavad endale kogu aeg uue, kui eelmine vanaks saab.”

Tekkis vaikus.

„Maila jõudis mulle ainult öelda, et Cassius on kodus. Kas Arlise rahvast on midagi teada?” küsis Karl lõpuks.

Markus ja Arlis vaatasid teineteisele otsa, lõpuks avas Arlis vastu tahtmist suu. „Jah ja ei. Aga las Markus seletab, mina ei saa sellest niikuinii aru.”

„Ma ei tea, palju ema sulle rääkis, aga Cassiusel olid sisemised verejooksud ja ta seis oli nii kriitiline, et Maila viis ta kohe enda juurde XX3-e,” ütles Markus. „Ainuke häda on selles, et Leviatan on oluline komponent Kronose süsteemis ja kui nad punast nuppu vajutasid, tekkis tänu

Dejuu barjäärile nende ja S-grupi vahele kahekümnekordne aeglustus. Maila ja Cassiuse jaoks käis jube kähku, kui sa kõigepealt jälgimise pange lasid ja siis üldse Maalt kadusid. Leviatan aga... see on pikk lugu.”

Karl mõtles, et kui ta järgmine kord kuuleb kedagi ütlemas, et see on pikk lugu, tõmbab ta asjaosalisele mööda lõugu. „Lugudega on nii – alusta algusest, jätkka, kuni lõppu jõuad, ja peatu siis.”

Markus sai irooniast suurepäraselt aru. „Siis luba mul alustada sellest, kuidas mina kõige selle Kronosega seonduva olemust näen. Et mis on see ülim väljakutse, mille pärast kõik tõmblevad. Ma ei ole muidugi ainuke, kes nii arvab, aga ütlen kohe ära, et see ei ole üldaktsepteeritud seisukoht.

Niisiis – me ei tea, palju lõimesid on. Üks arvutus annab näiteks kümme astmes sada kaksikümne, aga me võime eksida tervelt neljakümne suurusjärguga. Lõimesid on igal juhul kümme astmes kolmkümne kuni kümme astmes kuuskümne korda rohkem kui elamiskõlblikke planeete nähtavas kosmoses. Päikesel, seega ka Maal on ennustatavat eluiga kuus kuni kümme miljardit aastat. Kõike kokku võttes on lõimede vahel siiski lihtsam liikuda kui tähtede vahel. Mõistad? Kogu see tähine ülevus võib omaette rahun tolmata, no mitte keegi ei tunne selle vastu huvi.

Nüüd on tekkinud ilmapuu, mille abil saab ühe tähe planeedilt teisele. Planeedile, millest potentsiaalselt võib saada elamiskõlblik, maine keskkond, topitakse üsna jõhkrate vahenditega miljoneid inimesi. Saad aru – võetakse Maale kõige lähem planeet, mis enam-vähem sobib; kuhu on võimalik ka kohale lennata ja nii edasi. Tänapäevaks on maine elu levinud juba vähemalt miljonitele Reede lõimedele. Mõnedes saab juba peaaegu hingata. Temperatuur ja rõhk langevad, atmosfäär küllastub hapnikuga. Saad aru – süsteem kahekordistatakse! Korraga, paarikümne tuhande aastaga, geoloogilises skaalas niisiis silmapilgu jooksul levib elu ja tsivilisatsioon peale teatud-tuntud Maa veel ühes kohas. Saad aru – ühel päeval vaatad sa oma tagahoovi ja avastad, et seal läheb üks teise suurde maailma, kus sulle tundmatud elukad omi asju ajavad. Ja seda ei saa peatada, see puudutab juba täna miljoneid lõimi, kus osades võivad olla sellise tasemega tsivilisatsioonid, mida me endale ettegi kujutada ei oska.”

Seekord kestis vaikus viis minutit.

„Kas nad on kaklemise lõpetanud?” nookas Karl lõpuks peaga ülespoole.

Vend mõistis teda tõlketagi, samamoodi kui tema vastust: „Vill se,” irvitas Markus katteklaasi uuesti tekkida lastes ja neid viisaka viipega ees minna paludes.

**

Kui nad üles jõudsid, seisid Maila ja Cassius ekraanide ees ja vaidlesid ägedalt. Verd ega siniseid plekke polnud siiski näha, nii et Karl – ja paistis, et ka Markus – rahunesid.

Need kaks jäid vaht, kui nad sisse astusid. Väga hea tuju neil siiski olema ei paistnud.

„Kõik on nii palju muutunud,” lausus Cassius lõpuks, Karlile korraks justkui vabandust paludes otsa vaadates ja siis pilku maha pöörates. „T29 enda heldid on hakanud asja vastu huvi tundma, sest kuigi Dejuu barjäär üldiselt hoiab Vanad Hõimud eemal, on ajahäired ammu nendeni ulatunud, ja T30-e Leviatanit jälgiti, seega on Pärnu igdrasil nüüd kaardil.”

Karl langes pisut teatraalselt ühte tooli ja toetas pea kätele. „Selles kahes lauses oli vähemalt neli mõistet või kontseptsiooni, mis mulle midagi ei ütle. Mis asjad on heldid, mis asi on Dejuu tsoon või barjäär? Kes mul seal ringi jooksevad? Millega teie siin tegelete?”

Teised ruumisolijad vahetasid pilke.

„Kronos, ikka Kronos,” ohkas Cassius lõpuks. „On põhimõtteliselt kolm võimalust, kusjuures argumente leiab igaühe poolt ja vastu. Ta kas varastas vajalikud seadmed ja põgenes ilmde taha, et läbi viia katse, mida ta oma rahvas tal teha ei lubanud...”

„Millal see oli? Vanaks ta elab? Vahetab ka igavesti kehasid nagu mu emme?”

Taas vahetati pilke ja seekord hakkas rääkima Maila: „Keegi ei tea, kui vana ta on. Tõenäoliselt võib ta põhimõtteliselt igavesti elada. Nagu me kõik. Praegu ei tea keegi, mida ta täpselt teeb või kus on. Loomulik usaldamatus tema poolt, arvestades, et vähemalt paarkümmend väga võimekat ilma on vähemalt viimased paarkümmend aastat proovinud ta eksistentsi lõpetada. See rahulik ja leebe aeg, mil ta veel poolavalikult otse Ilmäl... noh, T30-s elas, on ammu minevik.

Heldid on inimesed, kellel on lohegeen, nagu seda mõnikord naljatamisi kutsutakse. 'Kanalite tunnetus' on teine väljend, aga on veel tuhat viisi öelda. Need on inimesed, kes suudavad ühest lõimest lahkuda ja teise minna läbi varjuala, mis lõimede vahel heilub. Mina olen held ja sina oled ka. Cassius ei ole, Markus ka ei ole. Cassius on selles ilmas... noh, vähemalt enda arvates – üsna tähtis tegelane. Ta on ka temporaaalse häirefaktori vastu võitlemise lõimede vahelise komitee üks juhte. Temporaalne häirefaktor on siin eufemism Kronose kohta. Komitee on kah eufemism. Mida sa naerad?”

„Isa kolmesadat ilma hõlmavas titaanide heitluses osaleva eriüksuse boss, ema igivana kehas kehasse rändav nõid. „Isa neegrikuningas ja ema taevas ingel” kõlab sellega võrreldes väikekodanliku idüllina.”

Cassius turtsatas, Maila rehmas käega ja ainult Arlis ei saanud märkusest aru, kuid nemad Markusega olid selle vestluse ajal niikuinii tagaplaanil ja Karl kuulis poole kõrvaga, kuidas Markus Arlisele ilmselt seletas lugu, mis siis nähtavasti vähemalt ka R27-s olemas oli.

„Ära õelutse. Me kõik oleme kusagilt pärit,” ohkas Maila.

„Oli see siis parim lapsepõlv? Sinul oli töö, isal oma kodu ja ilm, aga keegi minu peale ka mõtles?” Karl sai muidugi ise ka aru, kui lapsikult see kõlas...

„Ei, noh, ega...” alustasid Maila ja Cassius kooris ja jäid siis teineteisele otsa vaatama. Karl täheldas üllatusega esiteks seda, et seal vilgub mingi tugev tunne, ja teiseks, et ta on kuidagi kõrvale jäetud.

„Noh, ega sa otseselt plaanis ei olnud...” tunnistas Maila ikka veel seletamatu lõbususega ainiti Cassiust vaadates.

„Aga see tundus nii tore mõte,” vastas mees sama tunde ja tooniga.

Siis vaatasid nad poisi poole. „Aga mul on väga hea meel, et sa olemas oled,” lisas Maila.

„Andke nüüd lisaks filosoofilisele ka üks füüsiline suunav jalahoop tagumikku, soovige eluks õnne ja edu...” Karl tõusis ja mõttis oma vanemaid. „See sitt meeolelu vist tähendab, et ma olen täiskasvanuks saanud?”